

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДУТКА ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 347.952

ДИСЕРТАЦІЯ

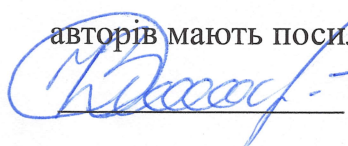
**ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИКОНАВЦЯ У ВИКОНАВЧОМУ
ПРОВАДЖЕННІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ**

081 – Право

Подається на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших
авторів мають посилання на відповідне джерело.

 І. В. Дутка

Науковий керівник –
Матвійчук Анатолій Васильович,
доктор юридичних наук, професор

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Дутка І. В. Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» в галузі знань 08 «Право». Національний транспортний університет, Київ, 2025.

У підрозділі 1.1. «Законодавче закріплення правового статусу виконавця в Україні й Польщі» досліджено генезу, концептуальні засади та нормативне оформлення статусу виконавця як суб'єкта публічної влади у виконавчому провадженні. Здійснено глибокий порівняльно-правовий аналіз законодавства, доктрини та судової практики України і Республіки Польща з метою виявлення спільних закономірностей і відмінностей у визначенні правового статусу виконавця. Проаналізовано положення польського Закону «Про судових виконавців», Цивільного процесуального кодексу Республіки Польща та відповідного національного законодавства України у сфері виконання судових рішень. Встановлено, що польська модель базується на публічно-правовій природі діяльності виконавця, який наділений владними повноваженнями, підконтрольним суду, але організаційно самостійний. Доведено, що інститут асесури, розвинена система професійного самоврядування та дисциплінарної відповідальності забезпечують високу ефективність і суспільну довіру до інституту судових виконавців у Польщі. Констатовано, що українське законодавство, зберігаючи змішану (дуалістичну) систему державного й приватного виконання, має ознаки невпорядкованості у регламентації статусу приватного виконавця, зокрема щодо гарантій незалежності, соціального захисту, підготовки кадрів і професійного контролю. Аргументовано, що делегування державою повноважень приватним виконавцям не нівелює їх

публічно-правового характеру, а утверджує модель «служіння публічному інтересу» у сфері виконання судових рішень.

Підрозділ 1.2 «Принципи діяльності виконавців за українським та польським законодавством» присвячено комплексному теоретико-правовому аналізу принципів діяльності виконавців як ключових ідей, що визначають правову природу, ціннісні орієнтири та функціональну організацію інституту виконавців у правових системах України та Республіки Польща. Обґрунтовано, що принципи права виступають не лише нормативно-директивними положеннями, а й концептуальними координатами, через які забезпечується єдність правового регулювання та реалізація правовладдя у сфері виконавчого провадження. У межах українського законодавства визначено базові принципи діяльності виконавців: верховенства права, законності, незалежності, справедливості, неупередженості, об'єктивності, обов'язковості виконання рішень, диспозитивності, гласності, відкритості, розумності строків, співмірності заходів примусу, професіоналізму та доброчесності. Зазначено, що вітчизняна модель ґрунтується переважно на відтворенні загальноправових і міжгалузевих засад, не формулюючи спеціальних принципів, притаманних інституту примусового виконання. У зв'язку з цим запропоновано розширення системи принципів шляхом уведення таких, як принцип паритетності державних і приватних виконавців, стимулювання добровільного виконання рішень, юридичної відповідальності виконавців, професіоналізму, компетентності та доброчесності виконавця. Польський досвід розглянуто крізь призму конституційних засад правової держави, де судовий виконавець виступає представником «професії суспільної довіри». Здійснено ґрунтовний аналіз таких принципів діяльності судового виконавця Польщі як представника «професії суспільної довіри»: пропорційність, рівність перед законом, свобода праці, свобода об'єднань і свобода господарської діяльності, з'ясовано їхній вплив на правовий статус і межі професійної автономії судових виконавців. Підкреслено, що польська модель гармонійно поєднує публічно-правовий зміст

виконавчої діяльності з інституційною самостійністю через систему професійного самоврядування, що забезпечує баланс між публічним інтересом, гарантіями прав сторін і саморегуляцією професії. Зроблено висновок, що принципи діяльності виконавців в обох правових системах мають динамічний характер і слугують не лише засобом забезпечення законності, а й інструментом оптимізації виконавчого процесу, його гуманізації та підвищення ефективності. Порівняльний аналіз засвідчує доцільність імплементації в українське законодавство концептуальних положень польської моделі, насамперед щодо нормативного закріплення професії виконавця як професії суспільної / публічної довіри.

Підрозділ 2.1. «Нормативна модель прав і обов'язків виконавця за законодавством України та Польщі» присвячений комплексному порівняльно-правовому аналізу повноважень, що формують правовий статус виконавця за законодавством України та судового виконавця Республіки Польща. Обґрунтовано публічно-правову природу статусу виконавця. Розроблено концепцію дворівневого правового статусу виконавця, що дозволяє структурно розмежувати його владно-імперативні та організаційно-процесуальні повноваження. Констатована необхідність імплементації в українське законодавство передових польських посиленних фінансових гарантій, зокрема, механізму солідарної відповідальності Державної казни та виконавця за заподіяну шкоду, а також – розширення повноважень приватних виконавців.

У підрозділі 2.2. «Невиконавчі дії судового виконавця Польщі» здійснено комплексне дослідження правової природи таких дій, їх співвідношення з класичними виконавчими діями. На основі аналізу законодавства України та Республіки Польща запропоновано авторське бачення невиконавчих дій як особливого блоку повноважень виконавця, що не спрямований безпосередньо на реалізацію конкретного виконавчого документа, однак слугує забезпеченню належного функціонування правосуддя, доказування та цивільного обороту (складання протоколу фактичного стану, особисте вручення процесуальних

документів, встановлення актуальної адреси, нагляд за добровільними публічними торгами, окремі дії у процедурах неплатоспроможності тощо). Обґрунтовано необхідність виділення в Законі України «Про виконавче провадження» окремої статті (або групи норм), що містила б структурований каталог таких дій, їх процесуальні межі, доказове значення протоколу фактичного стану, особливості участі виконавця у врученнях документів та нагляді за добровільними торгами, а також спеціальний режим оплати та оскарження.

У підрозділі 3.1 «Дисциплінарна відповідальність виконавців за законодавством України та Польщі» здійснено комплексний аналіз інституційної моделі дисциплінарної відповідальності приватних виконавців України та судових виконавців Республіки Польща в контексті гарантій права на справедливий суд і ефективне виконання судових рішень. Досліджено, що за правничою доктриною Польщі для представників професій, що належать до категорії суспільної, публічної довіри, як судовий виконавець, дисциплінарна відповідальність є не лише формою юридичного реагування, а й механізмом підтримання авторитету правосуддя, професійної гідності та суспільної довіри до інституту примусового виконання рішень. Розкрито співвідношення судового контролю, відомчого нагляду та самоврядної дисциплінарної юрисдикції; проаналізовано склад дисциплінарних проступків, градацію санкцій, процесуальні гарантії незалежності та неупередженості дисциплінарних органів, роль кодексів етики та вимоги до бездоганної репутації виконавця. Обґрунтовано, що чинна модель дисциплінарної відповідальності приватних виконавців в Україні характеризується надмірною концентрацією повноважень у Міністерства юстиції, фрагментарністю складів дисциплінарних проступків і недостатньою роллю професійного самоврядування, що створює ризики адміністративного тиску та проявів дискримінації порівняно з державними виконавцями. У роботі аргументовано доцільність імплементації низки польських рішень: деталізованого переліку дисциплінарних стягнень і критеріїв

їх індивідуалізації; двоінстанційної моделі дисциплінарного провадження; посилення ролі органів професійного самоврядування; законодавчого закріплення підстав недопустимості обрання до дисциплінарних органів осіб, які допустили грубі чи етично несумісні порушення. Сформульовані висновки й пропозиції спрямовані на гармонізацію українського законодавства зі стандартами демократичної правової держави, посилення гарантій професійної автономії приватних виконавців та зміцнення довіри до системи примусового виконання судових рішень.

Підрозділ 3.2 «Професійна етика виконавців у правових системах України та Польщі» присвячено порівняльному дослідженню норм професійної етики виконавців у правових системах України та Республіки Польща як системоутворюючого елемента правового статусу виконавця й гарантії публічної довіри до інституту примусового виконання рішень. У роботі розкрито деонтологічну природу Кодексу професійної етики приватних виконавців України (2021 р., із змінами 2024 р.) та Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща (2016 р.), визначено їх аксіологічні засади, нормативну структуру й соціальну функцію. Доведено, що обидва кодекси мають спільну ідейну платформу – служіння правосуддю, захист людської гідності, забезпечення законності та доброчесності професії, однак відрізняються типологічно: польська модель орієнтована на публічно-службову деонтологію, тоді як українська – на етику автономної самоврядної професії. Порівняльний аналіз дав змогу стверджувати, що професійна етика виконавця є правовим і моральним інструментом підтримання суспільної довіри та запобігання зловживанням владними повноваженнями. У підрозділі обґрунтовано необхідність інституціоналізації етичної підзвітності в Україні шляхом запровадження присяги дотримання Кодексу, кодифікації стандартів добросовісної конкуренції та цифрової комунікації, посилення дисциплінарних гарантій. Зроблено висновок, що поєднання польської моделі інституційної етики та української концепції моральної автономії створює підґрунтя для

формування європейської концепції професійної доброчесності виконавця як представника правосуддя і представника професії суспільної / публічної довіри.

Ключові слова: виконавче провадження, виконавчі документи, виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, виконуваність рішення, відповідальність, державний / приватний виконавець, дисциплінарна відповідальність виконавця, звернення стягнення, нагляд, оскарження діянь виконавця, процесуальний статус виконавця, стягувач і боржник, суд, цифровізація і штучний інтелект, ухвала / рішення / акт суду.

ABSTRACT

Dutka I. V. The Legal Status of the Enforcement Officer in Enforcement Proceedings under the Legislation of Ukraine and Poland. – Qualification research paper in manuscript form.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy of Law in the specialty 081 «Law». – National Transport University, Kyiv, 2025.

In subsection 1.1 «Legislative Consolidation of the Legal Status of the Enforcement Agent in Ukraine and Poland» the genesis, conceptual foundations, and normative design of the enforcement officer's status as a subject of public authority within enforcement proceedings have been examined. A comprehensive comparative legal analysis of the legislation, doctrine, and judicial practice of Ukraine and the Republic of Poland has been carried out with the aim of identifying both common patterns and key differences in defining the legal status of the enforcement officer. The provisions of the Polish Act on Court Enforcement Officers, the Code of Civil Procedure of the Republic of Poland, and the relevant Ukrainian legislation governing the enforcement of judicial decisions have been analysed. It has been established that the Polish model is grounded in the public-law nature of the enforcement officer's activity, who, while vested with coercive powers and subject to

judicial supervision, remains organizationally autonomous. It has been demonstrated that the institution of «assessorship» together with a developed system of professional self-governance and disciplinary liability, ensures a high degree of efficiency and public confidence in the institution of court enforcement officers in Poland. It has been concluded that Ukrainian legislation, while maintaining a mixed (dual) system of state and private enforcement, displays signs of inconsistency in regulating the legal status of private enforcement agents—particularly regarding guarantees of independence, social protection, professional training, and disciplinary oversight. It has been argued that the delegation of state powers to private enforcement agents does not diminish their public-law character but rather consolidates the model of «service to the public interest» within the sphere of judicial enforcement.

Section 1.2 “Principles of Enforcement Officers’ Activity under Ukrainian and Polish Legislation” is devoted to a comprehensive theoretical and legal analysis of the principles governing the activity of enforcement officers as fundamental ideas that determine the legal nature, value orientation, and functional organization of the institution of enforcement within the legal systems of Ukraine and the Republic of Poland. It is substantiated that the principles of law serve not only as normative and directive provisions but also as conceptual coordinates ensuring the unity of legal regulation and the realization of the rule of law within the field of enforcement proceedings. Within the framework of Ukrainian legislation, the fundamental principles of enforcement officers’ activity are identified as follows: the rule of law, legality, independence, justice, impartiality, objectivity, mandatory execution of decisions, dispositivity, publicity, openness, reasonableness of procedural time limits, proportionality of enforcement measures, professionalism, and integrity. It is noted that the domestic model is based mainly on reproducing general and inter-branch legal principles without formulating special principles inherent to the institution of enforcement. Accordingly, an extension of the system of principles is proposed by introducing such additional elements as the principle of parity between state and private enforcement officers, the stimulation of voluntary compliance, legal

accountability of enforcement officers, professionalism, competence, and integrity. The Polish experience is analyzed through the prism of the constitutional foundations of a democratic state governed by the rule of law, where the judicial enforcement officer (komornik sądowy) is regarded as a representative of a “profession of public trust.” A detailed examination is provided of the fundamental principles guiding the Polish judicial enforcement officer as a member of this profession of trust namely, the principles of proportionality, equality before the law, freedom of work, freedom of association, and freedom of economic activity and their influence on the legal status and boundaries of the professional autonomy of enforcement officers is elucidated. It is emphasized that the Polish model harmoniously combines the public-law dimension of enforcement activity with institutional independence through a system of professional self-governance, thereby ensuring a balance between the public interest, the protection of parties’ rights, and the self-regulation of the profession. It is concluded that the principles governing enforcement officers’ activity in both legal systems are dynamic in nature and serve not only as instruments of legality assurance but also as tools for optimizing the enforcement process, humanizing its procedures, and enhancing its overall effectiveness. The comparative analysis demonstrates the expediency of incorporating into Ukrainian legislation the conceptual foundations of the Polish model above all, the normative recognition of the enforcement officer’s profession as a profession of public trust.

Subsection 2.1, entitled «The Normative Model of Rights and Duties of the Enforcement Officer under the Legislation of Ukraine and Poland», is dedicated to a comprehensive comparative legal analysis of the powers that form the legal status of the enforcement officer in Ukraine and the court enforcement officer (komornik sądowy) of the Republic of Poland. The public law nature of the enforcement officer's status is thoroughly substantiated. The research also developed the concept of a dual-level legal status of the enforcement officer, which allows for the structural demarcation of his/her authoritative-imperative and organizational-procedural powers. The necessity of implementing into Ukrainian legislation advanced Polish

enhanced financial guarantees is established, particularly the mechanism of joint and several liability (or solidarity liability) of the State Treasury and the enforcement officer for damages caused. Furthermore, the expansion of the powers of private enforcement officers is proposed.

In subsection 2.2 «Non-Enforcement Actions of the Judicial Enforcement Officer in Poland» a comprehensive study of the legal nature of such actions and their correlation with classical enforcement proceedings was carried out. Based on an analysis of the legislation of Ukraine and the Republic of Poland, the author's vision of non-enforcement actions is proposed: these are a distinct set of enforcement officer powers not directly aimed at the realization of a specific enforcement document, but rather serving to ensure the proper functioning of justice, evidence gathering, and civil circulation (e.g., drawing up a protocol of the factual state, personal delivery of procedural documents, establishing the current address, supervision of voluntary public auctions, specific actions in insolvency procedures, etc.). The necessity of allocating a separate article (or group of norms) within the Law of Ukraine «On Enforcement Proceedings» is substantiated. This article would contain a structured catalogue of such actions, their procedural limits, the probative value of the protocol of the factual state, specific features of the enforcement officer's participation in the delivery of documents and supervision of voluntary auctions, as well as the special regime for payment and appeal of these actions.

In subsection 3.1 «Disciplinary liability of enforcement officers under the legislation of Ukraine and Poland» a comprehensive analysis is carried out of the institutional model of disciplinary liability of private enforcement officers in Ukraine and court bailiffs in the Republic of Poland in the context of guarantees of the right to a fair trial and to effective enforcement of judicial decisions. It is demonstrated that, according to Polish legal doctrine, for members of professions belonging to the category of public-trust professions, such as court bailiffs, disciplinary liability constitutes not only a form of legal response, but also a mechanism for sustaining the authority of the judiciary, professional dignity and societal trust in the institution of

compulsory enforcement of judgments. The correlation between judicial control, departmental (administrative) supervision and self-governing disciplinary jurisdiction is elucidated; the catalogue of disciplinary offences, the gradation of sanctions, the procedural safeguards of independence and impartiality of disciplinary bodies, the role played by codes of professional ethics, and the requirements of an unblemished professional reputation of the enforcement officer are analysed. It is substantiated that the current model of disciplinary liability of private enforcement officers in Ukraine is characterised by an excessive concentration of powers in the Ministry of Justice, a fragmented statutory definition of disciplinary offences and an insufficient role of professional self-government, which generates risks of administrative pressure and manifestations of discrimination in comparison with state enforcement officers. The study argues for the expediency of implementing a number of Polish solutions: a detailed list of disciplinary sanctions and criteria for their individualisation; a two-instance model of disciplinary proceedings; strengthening the role of professional self-governing bodies; and the statutory enshrinement of grounds rendering persons who have committed gross or ethically incompatible violations ineligible for election or appointment to disciplinary bodies. The conclusions and proposals formulated are aimed at harmonising Ukrainian legislation with the standards of a democratic state governed by the rule of law, reinforcing guarantees of the professional autonomy of private enforcement officers, and strengthening public confidence in the system of compulsory enforcement of judicial decisions.

Subsection 3.2, entitled «Professional Ethics of Enforcement Officers in the Legal Systems of Ukraine and Poland», is devoted to a comprehensive comparative analysis of the professional ethics norms applicable to enforcement officers in the legal systems of both Ukraine and the Republic of Poland. This analysis is pursued to establish the ethical framework as a system-forming component of the legal status of the enforcement officer and, simultaneously, as an essential guarantor of public confidence in the institution of compulsory execution of judgments. The study meticulously scrutinizes the deontological nature inherent in the Code of Professional

Ethics of Private Enforcement Officers of Ukraine (2021, as amended in 2024) and the Code of Professional Ethics of the Court Enforcement Officer of the Republic of Poland (2016). Furthermore, their fundamental axiological principles, normative architecture, and societal function are clearly delineated. It is substantiated that while both codes share a common ideological platform namely, the commitment to serving justice, safeguarding human dignity, and ensuring the legality and integrity of the profession they exhibit a significant typological distinction. The Polish paradigm is observed to be oriented towards public service deontology, whereas the Ukrainian model leans toward the ethics of an autonomous, self-governing profession. The conducted comparative analysis substantiates the assertion that the enforcement officer's professional ethics serves as a dual legal and moral instrument crucial for the preservation of public trust and the preclusion of abuses of official authority. The subsection concludes with a well-reasoned argument for the necessity of institutionalizing ethical accountability within the Ukrainian framework. This is proposed through the implementation of a solemn oath to uphold the Code, the codification of standards concerning fair competition and digital communication, and the reinforcement of disciplinary safeguards. The ultimate conclusion reached is that the amalgamation of the Polish model of institutional ethics with the Ukrainian concept of moral autonomy furnishes the requisite foundation for the prospective formation of a unified European concept of the professional integrity of the enforcement officer, viewed concurrently as a representative of the justice system and a practitioner of a profession vested with public trust.

Keywords: enforcement proceedings, enforcement documents, enforcement of courts and other jurisdictional bodies decisions, enforceability of the decision, liability, state / private enforcement officer, disciplinary liability of the enforcement officer, foreclosure, supervision, appeal against enforcement officer's actions, procedural status of the enforcement officer, enforcement creditor and debtor, court, digitalization and artificial intelligence, court ruling / decision / act.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дутка І. В. Законодавчі вимоги до виконавців у Польщі. *Наукові перспективи. Серія «Право»*. 2024. № 8 (50). 994 с. С. 603–612. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-603-612](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-603-612). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/14471/14540>.
2. Дутка І. В. Дисциплінарна відповідальність судового виконавця за законодавством Польщі: поняття та ознаки. *Академічні візії*. 2024. Випуск 38. С. 1–12. DOI : <https://zenodo.org/records/17719379>. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2420/2286>.
3. Дутка І. В. Повноваження судового виконавця Польщі щодо вчинення невиконавчих дій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. № 41. С. 640–650. DOI : <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17719379>. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1832/1614>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Дутка І. В. Вимоги до кандидатів на посаду виконавця за законодавством Республіки Польща. *Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference «Problems and prospects of global business development»* (August 26–28, 2024). Bilbao, Spain. 141 p. Pp. 59–61. URL : <https://eu-conf.com/en/events/problems-and-prospects-of-global-business-development/>.
5. Дутка І. В. Судовий виконавець Польщі як учасник професійної самоврядної спільноти. *Abstracts of XXIII International Scientific and Practical Conference «Technologies, methods and theories: current problems of science»*. Plovdiv, Bulgaria (June 09–11, 2025). 247 p. Pp. 116–117. URL : <https://eu-conf.com/en/events/technologies-methods-and-theories-current-problems-of-science/>.

6. Дутка І. В. Виклики кадрової спадкоємності у професії судового виконавця Республіки Польща: від структурного зростання до поколіннєвої кризи. *Proceedings of the XXIII International Scientific and Practical Conference “Latest technologies for the development of science and education”* (June 10–13, 2025). Seville, Spain. 2025. 264 p. Pp. 88–89. URL : <https://isg-konf.com/latest-technologies-for-the-development-of-science-and-education/>.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКОНАВЦЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ	33
1.1. Законодавче закріплення правового статусу виконавця в Україні й Польщі	33
1.2. Принципи діяльності виконавців за українським та польським законодавством.....	62
Висновки до Розділу 1.....	85
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВИКОНАВЦЯ	90
2.1. Нормативна модель прав і обов’язків виконавця за законодавством України та Польщі.....	90
2.2. Невиконавчі дії судового виконавця Польщі.....	106
Висновки до Розділу 2.....	117
РОЗДІЛ 3. ЮРИДИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИКОНАВЦІВ	119
3.1. Дисциплінарна відповідальність виконавців за законодавством України та Польщі.....	119
3.2. Професійна етика виконавців у правових системах України та Польщі	149
Висновки до Розділу 3.....	169
ВИСНОВКИ.....	173
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	183
ДОДАТКИ.....	209

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АПВУ – Асоціація приватних виконавців України

ДВС – державна виконавча служба

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

КзпП – Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII

МЮ – Міністерство юстиції України

п. – пункт

ПК України – Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI

р. – рік

РЄ – Рада Європи

РП – Республіка Польща

ст. – стаття

ст.ст. – статті

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV

ч. – частина

ч.ч. – частини

KRK – Krajowa Rada Komornicza – Національна Рада судових виконавців Республіки Польща

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі розбудови системи правосуддя в Україні забезпечення реалізації судових рішень є беззаперечною гарантією ефективності держави та ключовим індикатором дотримання права на справедливий суд у його матеріальному вимірі. Центральною фігурою, від інституційної спроможності та професійної доброчесності якої залежить успіх цієї реалізації, є виконавець – як державний, так і приватний. Виконавче провадження в Україні, що реформується, та запровадження змішаної моделі за участю приватних виконавців, вимагає глибокого доктринального осмислення та встановлення оптимального правового статусу виконавців. Водночас, євроінтеграційний вектор розвитку держави зумовлює необхідність звернення до досвіду країн-членів Європейського Союзу, які мають усталені та такі, які ефективно функціонують моделі виконавчого провадження. У цьому контексті особливої наукової та практичної значущості набуває законодавство Республіки Польща, яка історично, територіально і структурно має багато спільного з українською правовою системою, але вже успішно пройшла ключові етапи трансформації механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю проведення системного компаративного аналізу елементів правосуб'єктності виконавців у двох державах, виявлення концептуальних відмінностей у формуванні професійної спільноти, зокрема у сфері вимог до кандидатів, системи професійної самоврядності та механізмів дисциплінарної відповідальності тощо, розроблення науково обґрунтованих пропозицій для вдосконалення вітчизняного законодавства з метою підвищення інституційної незалежності та ефективності українських виконавців, використовуючи передовий польський досвід.

Незважаючи на суттєве оновлення українського законодавства (Закон України «Про виконавче провадження» та супутні акти), чинна доктринальна модель визначення правового статусу виконавця залишається фрагментарною та недостатньо адаптованою до викликів змішаної системи виконання. Зокрема, у правовій науці України та Польщі немає комплексного порівняльно-правового дослідження, яке б охоплювало всі ключові аспекти статусу виконавця.

Проблематика виконавчого провадження, як така, має міжгалузевий характер, охоплюючи аспекти різних галузей права. Окремі теоретичні засади функціонування інституту виконавців висвітлено у працях вітчизняних науковців, зокрема А. М. Авторгова, О. О. Барабаш, Ю. В. Білоусова, О. Б. Верби, А. В. Гайченка, Д. Є. Забзалюка, М. В. Коваліва, Л. В. Мелех, М. Я. Сидора, Ю. Д. Притики, Л. Л. Тарасенка, С. Я. Фурси, С. В. Щербак та інших.

Водночас, комплексне вивчення польської доктрини та практики є неможливим без звернення до напрацювань провідних польських правників. Серед них варто відзначити А. Марціняка, Р. Кульського, М. Яблонського, Я. Голачинського, Д. Шостака, М. Клоновського, М. Сітковського, І. Кунацького, К. Бомбу та інших, чиї праці присвячені різним аспектам правового статусу, компетенції та відповідальності судових виконавців Польщі.

Однак, цілісного компаративного дослідження правового статусу виконавця, яке б систематизувало та протиставило український та польський досвід у світлі найновішого законодавства обох країн, у правничій доктрині досі не представлено.

Саме цим і зумовлений вибір теми дисертації, що має на меті розроблення системних пропозицій щодо концептуального удосконалення правового регулювання інституту виконавця в Україні через призму європейських стандартів, заснованих на польській моделі.

Усі зазначені чинники переконливо засвідчують актуальність та значущість обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Варто зазначити, що представлене дисертаційне дослідження ґрунтувалося та було виконано у межах реалізації комплексної науково-дослідної тематики, яка систематично опрацьовувалася на профільній кафедрі правосуддя. Опрацювання проводилося протягом періоду – 2022–2025 рр. Зокрема, основний акцент науково-дослідної роботи було сконцентровано на вивченні проблем правового регулювання приватних правовідносин в контексті процесу гармонізації національного законодавства України із системою права Європейського Союзу, що, безперечно, є одним із ключових завдань держави. Номер державної реєстрації вказаного наукового напрямку становить O121U112892. Відповідно до предмета дисертації проблематика, пов'язана з дослідженням правового статусу виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Республіки Польща, є, вочевидь, органічним розвитком зазначеного тематичного напрямку. Дослідження інтегровано у загальний науковий простір кафедри.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробити цілісну концепцію правового статусу виконавця у виконавчому провадженні на основі комплексного порівняльно-правового аналізу доктринальних підходів, нормативного регулювання та правозастосовної практики України і Республіки Польща, а також удосконалити теоретико-методологічні засади та надати пропозиції щодо реформування національного законодавства про органи й осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, із урахуванням польського досвіду та європейських стандартів.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати законодавче закріплення правового статусу виконавця в Україні й Польщі;
- дослідити принципи діяльності виконавця як гарантія законності та ефективності примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів;

- охарактеризувати нормативну модель прав і обов'язків виконавця за законодавством України та Польщі;
- описати каталог невиконавчих дій судового виконавця Польщі;
- розкрити зміст дисциплінарної відповідальності виконавців за законодавством України та Польщі;
- розглянути норми професійної етики виконавців у правових системах України та Польщі.

Об'єктом дослідження є виконавчі процесуальні правовідносини.

Предметом дослідження є правовий статус виконавця у виконавчому провадженні згідно із законодавством України та Республіки Польща, а також – науково-теоретичні положення, доктринальні підходи, нормативно-правове регулювання та правозастосовна практика, пов'язані з реалізацією цього статусу.

Методологічні засади дослідження. Методологічна основа нашого дисертаційного дослідження ґрунтується на принципі методологічного плюралізму, що дозволяє поєднати філософсько-правовий, загальнонауковий і спеціально-юридичний рівні пізнання правової дійсності. Такий підхід забезпечив системність, глибинність і комплексність аналізу феномена правового статусу виконавця в контексті порівняльно-правового вивчення законодавства України та Республіки Польща.

Використано *діалектичний метод*, за допомогою якого доведено, що правовий статус виконавця є динамічною категорією, яка еволюціонує до моделі професійної автономії, побудованої на довірі суспільства і принципах служіння публічному благу; розкрито розвиток принципів діяльності виконавців як динамічної правової категорії, що трансформується разом зі зміною соціально-правових реалій. Завдяки цьому встановлено закономірність переходу від формального нормативізму до аксіологічного та функціонального розуміння принципів як носіїв правових цінностей – справедливості, законності, доброчесності й пропорційності застосування державного примусу;

дисциплінарна відповідальність виконавців є динамічним явищем, яке еволюціонує від суто каральної моделі до превентивно-гарантійної конструкції, зорієнтованої на підтримання довіри до професії та забезпечення ефективного виконання судових рішень.. (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1).

Філософія права забезпечила методологічне підґрунтя для аналізу принципів діяльності виконавця як феномена правовладдя, який відображає гармонію між примусовим характером права і свободою особи (підрозділ 1.2).

Використання *антропоцентричного підходу* дозволило виявити, що принципи діяльності виконавців спрямовані на забезпечення гідності людини як найвищої соціальної цінності, а не лише на досягнення адміністративної ефективності (підрозділ 1.2).

Застосовано *аксіологічний підхід*, що дозволив осмислити принципи діяльності виконавців як ціннісні орієнтири правозастосовної практики, у межах яких баланс публічного та приватного інтересів набуває морально-правового виміру; з'ясувати взаємозв'язок між моральними імперативами, нормами професійної етики й механізмами саморегуляції професії виконавця; визначити публічно-правову функцію виконавця як *цінність* (забезпечення ефективного правосуддя та верховенства права); здійснити критичну оцінку української моделі дисциплінарної відповідальності приватних виконавців, зокрема щодо ризиків адміністративного тиску, можливості дискримінаційного ставлення, а також оцінки відповідності національних механізмів контролю стандартам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. На цій основі аргументовано доцільність запозичення з польського права елементів, що посилюють гарантії професійного самоврядування й прозорості дисциплінарних процедур. (підрозділи 1.2, 2.1, 3.1, 3.2).

Деонтологічний підхід забезпечив реконструкцію норм професійної етики як імперативів службової поведінки, покликаних обмежити розсуд виконавця та спрямувати його діяльність до блага правосуддя (підрозділи 3.2).

Феноменологічний підхід дозволив розкрити екзистенційно-ціннісну природу професії виконавця як носія суспільної довіри, через яку держава реалізує справедливість на завершальній стадії кожного з видів юридичного процесу (цивільного, господарського, адміністративного тощо); застосовано для аналізу етичної поведінки виконавця як соціально-правового явища, що існує не лише у площині норм, а й у площині професійного досвіду, колективної ідентичності та практик довіри. (підрозділи 1.1, 3.2).

Герменевтичний метод забезпечив наукове тлумачення змісту нормативних положень польського та українського законодавства, що дозволило виявити концептуальні відмінності у розумінні категорій «публічний службовець», «професія суспільної, публічної довіри», «делеговані повноваження», і на цій основі запропонувати авторське визначення правового статусу виконавця як публічно-правового феномену з елементами саморегулювання (підрозділ 1.1); дав змогу розкрити глибинний зміст правових понять «справедливість», «незалежність», «довіра» у контексті діяльності виконавця, осмислити їх як феномени юридичної культури, що інтегрують правову норму і моральний обов'язок (підрозділ 1.2); дав змогу розкрити зміст поняття «протокол фактичного стану» (підрозділ 2.2); дозволив не зводити тлумачення норм кодексів етики до буквального, а враховувати їх телеологічний, системний та ціннісний контекст, зокрема щодо природи дисциплінарних проваджень та їх співвідношення з правом на справедливий суд (підрозділ 3.1); забезпечив тлумачення текстів обох кодексів – крізь призму цілей, принципів, цінностей, правових традицій і доктринального контексту (підрозділ 3.2).

Метод аналізу та синтезу використано для виявлення структурних компонентів правового статусу виконавця; внутрішньої структури системи принципів, їх ієрархічну взаємозалежність і логічні зв'язки між загально-правовими, міжгалузевими та спеціально-правовими засадами діяльності виконавців; дозволив поєднати положення нормативних актів із

доктринальними судженнями та практикою функціонування виконавців (підрозділи 1.1, 1.2, 3.2).

Системно-структурний метод дозволив розглянути інститут виконавців як підсистему правосуддя у його функціональному аспекті. Це дало змогу обґрунтувати положення про єдність державної та приватної форм примусового виконання у межах однієї публічно-правової функції (підрозділ 1.1); дав змогу розглядати інститут примусового виконання як цілісну правову систему, у межах якої принципи виконують інтегративну функцію – забезпечують єдність норм, процесів і суб'єктів виконання рішень (підрозділ 1.2); дав змогу здійснити авторську класифікацію повноважень виконавця (підрозділ 2.1); дозволив розглядати інститут дисциплінарної відповідальності не ізольовано, а як елемент ширшої системи гарантій права на справедливий суд і виконання судового рішення, у взаємозв'язку з механізмами судового контролю, адміністративного нагляду, професійного самоврядування, етичного регулювання та цивільно-правової й кримінальної відповідальності виконавців; дозволив виявити внутрішню побудову дисциплінарних органів, їх компетенцію, взаємодію з Міністерством юстиції, судами, органами самоврядування та учасниками виконавчого провадження. На цій основі здійснено оцінку функціональної ефективності кожного елемента системи (суд – Мін'юст – самоврядування) та їх ролі у підтриманні професійних стандартів і довіри до інституту примусового виконання (підрозділ 3.1); дозволив дослідити кодекси етики виконавців України та Польщі як цілісні нормативно-ціннісні утворення, де структурні елементи – аксіологічні, регулятивні, організаційні та дисциплінарні норми – формують єдину деонтологічну систему професії (підрозділ 3.2).

Завдяки *порівняльно-правовому методу* нами розкрито закономірності розвитку правового статусу виконавця у Польщі та Україні, визначено спільні риси (публічно-владний характер, нагляд суду, Міністерства юстиції, самоврядної організації, делегування повноважень) і принципові відмінності

(унітарність польської моделі та дуалізм української); забезпечив виявлення спільних і відмінних рис професійної етики в Україні та Польщі, зокрема різниці між моделями «етики публічної служби» та «етики саморегульованої професії». Саме цей метод дозволив сформулювати пропозиції українському законодавцеві щодо імплементації польських механізмів – інституту асесури, удосконалення дисциплінарного контролю тощо. Він став інструментом зіставлення української та польської моделей контролю і дисциплінарної відповідальності виконавців за низкою критеріїв (підрозділи 1.1, 3.1, 3.2).

Метод індукції та дедукції застосовано для переходу від емпіричного аналізу конкретних норм і судових рішень до теоретичного узагальнення, що дало змогу обґрунтувати концепцію щодо виконавця як суб'єкта делегованої державної влади, незалежного у межах закону, але підзвітного суспільству (підрозділ 1.1); застосування *індукції* дало змогу перейти від емпіричного аналізу окремих нормативних положень і судової практики до формулювання узагальнених висновків щодо сутності принципів діяльності виконавців (підрозділ 1.2); *дедуктивний метод* дозволив обґрунтувати, що принципи діяльності виконавців становлять похідну систему від базових конституційних засад – верховенства права, рівності перед законом та пропорційності (підрозділ 1.2).

Формально-догматичний метод використано для визначення змісту правових норм, що закріплюють правовий статус виконавців у законодавстві України та Польщі, а також для уточнення змісту компетенції виконавця та меж його повноважень (підрозділ 1.1); за його допомогою визначено обсяг прав і обов'язків виконавців, склади дисциплінарних проступків, види санкцій, процесуальні гарантії та обмеження, встановлено колізії й прогалини в українському правовому регулюванні (підрозділ 3.1).

Історико-правовий метод застосовано для виявлення еволюції статусу виконавця – від посадової особи, що діяла у межах судової гілки влади, згодом – виконавчої, і до професіонала, який реалізує функцію примусового виконання

рішень юрисдикційних органів від імені держави в умовах ринку. Цей підхід дозволив довести, що польський досвід демонструє закономірну трансформацію державної моделі у публічно-самоврядну (підрозділ 1.1); а також застосовано для аналізу трансформації моделей контролю й нагляду за діяльністю виконавців: перехід від радянської моделі судового «керівництва» виконавцями до сучасної концепції судового контролю як засобу захисту права на виконання рішення; еволюцію польської системи – від адміністративно-домінантної до самоврядно-орієнтованої дисциплінарної юрисдикції (підрозділ 3.1).

Метод порівняльного тлумачення норм дозволив розкрити відмінності у юридичних конструкціях: польського «funkcjonariusz publiczny» та українського «посадова особа», на основі чого сформульовано пропозицію щодо законодавчого закріплення статусу приватного виконавця як публічного службовця з делегованими державою владними повноваженнями (підрозділ 1.1).

Метод правового моделювання дав змогу створити теоретичну модель переходу в Україні на приватну модель примусового виконання, у якій поєднано гарантії професійної незалежності, публічної підзвітності та механізми саморегуляції за аналогією з польським законодавством; метод правового моделювання дозволив сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства України через нормативне закріплення нових принципів діяльності виконавців – паритетності державних і приватних виконавців, професіоналізму, доброчесності, юридичної відповідальності та стимулювання добровільного виконання рішень..

За допомогою використання *історико-правового методу* було доведено закономірність еволюції польського інституту виконавців як орієнтиру для поступу українського законодавства у напрямі європейської самоврядної моделі професії (підрозділ 1.1); простежено еволюцію принципів виконавчої діяльності

— від адміністративно-командної моделі радянського типу до сучасної концепції правової держави (підрозділ 1.2).

Емпірична база дослідження. В основу дисертаційного дослідження було покладено наукові розробки, репрезентовані у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, які стосуються ключових питань виконавчого провадження, цивільного процесуального, господарського процесуального, адміністративного процесуального та кореспондуючих галузей матеріального права, міжнародного публічного і приватного права, загальної теорії права, а також концепції прав людини. Також було використано доктринальні концепції, спрямовані на осмислення ефективності правозастосовного механізму, природи правосуб'єктності виконавця, змісту принципів правовладдя та забезпечення належної реалізації судових рішень як однієї з фундаментальних гарантій доступу до правосуддя.

Нормативну базу дослідження склали Конституція України, процесуальне законодавство України та Польщі, законодавство про виконавче провадження обох держав, а також міжнародні та наднаціональні джерела, а саме Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Резолюції Комітету міністрів Ради Європи, рекомендації Європейської комісії, а також прецедентна практика Європейського суду з прав людини, особливо у справах щодо неналежного виконання рішень юрисдикційних органів. Емпіричну основу дисертації становили: матеріали офіційного узагальнення судової та виконавчої практики; статистична звітність Міністерства юстиції України, Асоціації приватних виконавців України, аналітичні матеріали міжнародних інституцій (Ради Європи, USAID, Право-JUSTICE), сфокусованих на проблематиці ефективності виконавчого провадження.

На підставі опрацювання вказаних теоретичних, нормативних та емпіричних джерел вдалося виявити ключові тенденції розвитку правового статусу виконавця, систематизувати суперечності, притаманні його правосуб'єктності в обох юрисдикціях, що стало підґрунтям для формулювання

висновків та науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на оптимізацію національного законодавства про виконавче провадження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в українській правничій науці цілісним та комплексним дослідженням правового статусу виконавця в порівняльно-правовому контексті.

Основними результатами дисертації, якими репрезентовано її наукову новизну, є такі теоретичні положення, узагальнення, висновки, а також розроблені на їх основі пропозиції та рекомендації:

вперше:

1) розроблено авторську концепцію правового статусу приватного виконавця як носія «професії суспільної довіри», котра поєднує ознаки публічного службовця, наділеного делегованими державою владними повноваженнями щодо примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, із підвищеними вимогами до моральної бездоганності, дотримання професійної таємниці та етичних стандартів й інституційно закорінена в самоврядній професійній організації під публічним наглядом, що діє в інтересах системи правосуддя та суспільного блага;

2) запропоновано запозичення і запровадження до вітчизняного законодавства польського інституту асесури як обов'язкового етапу професійного становлення майбутнього виконавця, який забезпечує поєднання теоретичної та практичної підготовки, а також запропоновано запровадження обов'язкової присяги виконавця перед початком здійснення ним діяльності;

3) обґрунтовано положення про те, що розширення державою повноважень приватним виконавцям, зокрема наділення їх повноваженнями посвідчувати факти, що мають юридичне значення, здійснювати медіацію, управління майном тощо та перехід на цілком приватну модель примусового виконання формує нову якість правової системи, у якій поєднано автономію професії та публічну відповідальність перед суспільством;

4) сформульовано концепцію посилення прозорості й підзвітності дисциплінарної відповідальності приватних виконавців, яка передбачає, зокрема, запозичення з польського досвіду розширеного переліку дисциплінарних стягнень (зауваження, грошові штрафи, тимчасова заборона обіймати виборні посади в органах професійного самоврядування, включно з членством у Дисциплінарній комісії, а також додаткові репутаційні наслідки у формі оприлюднення резолютивної частини рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності у випадках, коли це необхідно для відновлення довіри до професії), підготовки щорічного публічного звіту про дисциплінарну практику із відображенням типових порушень, застосованих санкцій, виявлених тенденцій і превентивних рекомендацій, що в комплексі спрямовано на зміцнення інституційної довіри до інституту приватного виконавця;

удосконалено:

5) положення про те, що і до посадової особи (в державній виконавчій службі), і до представника незалежної професійної діяльності (приватний виконавець) мають бути встановлені єдині принципи контролю, відповідальності й професійної етики, що відповідають європейським стандартам good governance;

6) класифікацію повноважень виконавця, що охоплює процесуальні, владно-примусові, гарантійно-захисні, контрольні, інформаційні, реєстраційні повноваження;

7) концепцію аксіологічно-засадничої основи діяльності виконавця, у межах якої згруповано принципи діяльності виконавця за критерієм їх функціонального спрямування у три групи – загально-правові (універсальні, конституційні), міжгалузеві та спеціально-правові (інституційні, притаманні безпосередньо інституту виконавчого провадження) та запропоновано класифікацію етичних норм діяльності виконавця (аксіологічні, деонтологічні, професійно-процесуальні, корпоративні, дисциплінарно-гарантійні);

набули подальшого розвитку положення про:

8) функціональний дуалізм системи примусового виконання рішень, у межах якої державні та приватні виконавці реалізують єдину публічно-правову функцію у різних організаційно-правових формах, що зумовлює особливу «подвійну» природу принципів їх діяльності, які, водночас, мають нормативно-регулятивний і ціннісно-світоглядний характер, виконують функцію базових законодавчих засад та метарегуляторів, що окреслюють межі дискреції виконавця, забезпечуючи баланс між публічним інтересом та професійною автономією, на основі чого запропоновано імплементацію етичних і деонтологічних стандартів європейської доктрини «професій суспільної довіри»;

9) закріплення на рівні закону: наділення приватних виконавців повноваженнями отримувати повний і безперешкодний доступ до всіх державних реєстрів / баз даних, що є необхідною передумовою для забезпечення швидкості та ефективності виконавчого провадження; моделі дисциплінарної юрисдикції щодо приватних виконавців як самоврядної, із створенням Дисциплінарної комісії приватних виконавців при Асоціації приватних виконавців України; соціальних гарантій для помічників приватних виконавців, у тому числі компенсаційних виплат у разі припинення діяльності виконавця, забезпечення права на професійне зростання та захист від дискримінаційних умов праці;

10) те, що повноваження суду у виконавчому провадженні мають процесуальний пріоритет щодо будь-яких форм відомчого контролю Міністерства юстиції, а також про те, що судовий та відомчий контроль є різними механізмами перевірки діяльності виконавця, які не можуть взаємозамінюватися і мають здійснюватися у суворій відповідності до принципу спеціально-дозвільної діяльності органів влади.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження зумовлене тим, що сформульовані в роботі положення, висновки та пропозиції мають прикладний характер і можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку теоретичних уявлень про правовий статус виконавця у виконавчому провадженні, удосконалення категоріального апарату, поглиблення порівняльно-правових студій щодо статусу державних і приватних виконавців України та судових виконавців Республіки Польща, а також для підготовки дисертацій, монографій, наукових статей і аналітичних доповідей, присвячених проблематиці організації та функціонування інституту примусового виконання рішень;

- у сфері нормотворчості – під час розроблення та експертного супроводу законопроектів, спрямованих на вдосконалення Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», Закону України «Про виконавче провадження», підзаконних нормативно-правових актів Міністерства юстиції України, а також актів професійного самоврядування (статуту, кодексу професійної етики, положення про дисциплінарну комісію тощо), з урахуванням напрацьованих у дисертації підходів до структури правового статусу виконавця, гарантій його незалежності та дисциплінарної відповідальності;

- у практиці застосування права – як концептуальне підґрунтя для оцінки законності рішень, дій чи бездіяльності виконавця, а також для використання органами Міністерства юстиції України, органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями та їх самоврядуванням при організації роботи, здійсненні судового, відомчого та самоврядного контролю, формуванні та реалізації дисциплінарної практики (Акт впровадження результатів дисертації Дутки І. В. у практичну діяльність, виданий приватним виконавцем виконавчого округу Київської області Кузьменком О. С.; Акт реалізації результатів дисертації Дутки І. В. у практичній діяльності, виданий суддею Північного апеляційного господарського суду Б. О. Ткаченком від 15.05.2025 р.);

- в освітньому процесі – при розробленні й оновленні навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Виконавче провадження», «Цивільне процесуальне право України», «Порівняльне цивільне процесуальне право»,

«Судові та правоохоронні органи іноземних держав», «Європейські стандарти виконання судових рішень», а також при підготовці програм підвищення кваліфікації виконавців, суддів та працівників органів юстиції, що сприятиме формуванню цілісного уявлення про правовий статус виконавця й імплементацію європейських підходів до його організації.

Апробація матеріалів дисертації. Обговорення основних концептуальних положень нашого дисертаційного дослідження відбулося на засіданні фахового семінару кафедри правосуддя (протокол від 9.10.2025 р. № 2).

Ключові теоретичні результати, наукові висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи були представлені науковій спільноті та апробовані на низці міжнародних науково-практичних заходів, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації: Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку глобального бізнесу» (XXXIV International Scientific and Practical Conference «Problems and prospects of global business development») (м. Більбао, Іспанія, 26–28 серпня 2024 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Технології, методи та теорії: актуальні проблеми науки» (XXIII International Scientific and Practical Conference «Technologies, methods and theories: current problems of science») (м. Пловдив, Болгарія, 09–11 червня 2025 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Новітні технології для розвитку науки та освіти» (XXIII International Scientific and Practical Conference “Latest technologies for the development of science and education”) (м. Севілья, Іспанія, 10–13 червня 2025 р.).

Публікації. Основні наукові результати, отримані в процесі виконання дисертаційного дослідження, знайшли своє відображення у трьох статтях, опублікованих у фахових виданнях, які включено до переліку наукових фахових видань категорії «Б» затвердженого Міністерства освіти і науки України. Додатково ключові положення та висновки роботи були оприлюднені у тезах трьох доповідей, заслуханих на науково-практичних заходах.

Структура та обсяг дисертації. Структурування та загальний обсяг дисертаційного дослідження детерміновано його предметом, визначеною метою та поставленими завданнями. Робота є цілісною науковою працею, до складу якої увійшли: вступ, три розділи, які логічно поділено на шість підрозділів, висновки, а також список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження сягає 213 сторінок. При цьому основний текст, що містить авторські наукові положення, викладено на 183 сторінках. Список використаних джерел, що включає 185 найменувань, займає 28 сторінки. Окремо 2 сторінки було відведено під додатки до дисертації.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКОНАВЦЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

1.1. Законодавче закріплення правового статусу виконавця в Україні й Польщі

З огляду на здійснений нами аналіз спеціальної правничої літератури з питань, релевантних обраному предметові нашого дослідження, зазначимо таке. Ми будемо брати за основу сформульоване В. С. Боєру визначення поняття «правосуб'єктність приватного виконавця у виконавчому провадженні», яке відображає його юридично закріплену здатність мати та здійснювати передбачені законодавством повноваження [4, с. 14]. Погоджуємося, що правосуб'єктність виконавця у сфері виконавчого провадження має комплексний характер і проявляється, зокрема, у двох взаємопов'язаних аспектах. По-перше, ідеться про її особистий вимір, який полягає в тому, що для набуття статусу виконавця фізичною особою має бути дотримано та виконано всі законодавчо визначені умови і критерії. По-друге, предметний вимір виявляється у наділенні виконавця повноваженнями щодо прийняття до виконання виконавчих документів і здійснення передбачених законом виконавчих дій з урахуванням принципів підвідомчості та територіальної компетенції [4, с. 14].

Структуру процесуального статусу виконавця розглядатимемо крізь призму сукупності його законодавчо визначених «правообов'язків» [8, с. 8, 55, 65; 6, с. 183-191], компетенції, що формують цілісну систему владних повноважень суб'єкта, на якого державою покладено функцію забезпечення примусового виконання судових та інших юрисдикційних рішень, реалізовану ним у межах і під час здійснення виконавчого провадження.

Підтримуємо наукову позицію О. Б. Верби, якою обґрунтовано, що визначення компетенції має за мету впорядкування системи органів державної влади та забезпечення спеціалізації їх діяльності; посадовим особам заборонено ухилятися від реалізації власної компетенції, так само як і перевищувати її межі; владні повноваження кожного органу держави визначено його компетенцією, у межах якої ці повноваження виявляються не лише як права, але й як обов'язки. Відповідно, повноваження суду, виконавця, подібно до повноважень інших органів публічної влади, розглянуто як «правообов'язки» [9, с.4, 7; 14]. Як слушно підсумовує О. Б. Верба, процесуальні повноваження не можуть бути ототожнені виключно з правами чи лише з обов'язками. Орган державної влади, наділений процесуальною компетенцією, є, водночас, і уповноваженим, і зобов'язаним діяти відповідно до приписів процесуального права [57, с. 26-30; 56, с. 24-28]. О. Б. Вербою вірно акцентовано, що компетенція державних органів у процесуальних правовідносинах характеризується найвищим ступенем формалізації. Обов'язково-правовий характер таких повноважень полягає у тому, що чітко окреслено межі прав державного органу стосовно інших суб'єктів і водночас покладено обов'язок використовувати надані права виключно з метою досягнення визначених законодавством завдань. Варто також погодитися з аргументацією О. Б. Верби в тому, що, коли йдеться про правовий статус суду, чи, в нашому випадку – виконавця, передусім, мається на увазі його компетенція, тобто чітко визначена державою сфера владних повноважень [8; с. 8, 55, 56, 65; 148; 172; 98]. У цьому контексті компетенція виконавця, екстраполюючи концепцію О. Б. Верби, як суб'єкта виконавчих процесуальних правовідносин становлять повноваження, спрямовані на здійснення виконавчого провадження – примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Законом Республіки Польща від 22.03.2018 р. «Про судових виконавців» [170] істотно змінено правовий статус цього суб'єкта.

Відповідно до ст. 2 згаданого Закону судовий виконавець (*komornik sądowy*) є публічним службовцем, який діє при районному суді. Судовий виконавець підлягає нагляду суду та відповідальному нагляду голови районного суду, при якому він діє. Судовий виконавець при виконанні завдань керується засадами блага правосуддя (*dobrem wymiaru sprawiedliwości*) та публічним інтересом (*interese publicznym*).

Згідно з положеннями ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» судовий виконавець є органом публічної влади (*organem władzy publicznej*) у сфері виконавчого та забезпечувального проваджень. Дії у виконавчому та забезпечувальному провадженнях та інші встановлені законом завдання судовий виконавець виконує особисто. У випадках, передбачених законами, судовий виконавець може доручити виконання певних дій помічникові – асесорові судового виконавця (*asesor komorniczy*). Доручення виконання цих дій асесорові допускається лише з метою підготовки його до самостійного зайняття діяльністю судового виконавця у майбутньому.

Для порівняння, згідно з ч. 1 ст. 5 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII [73] державний виконавець, приватний виконавець під час здійснення професійної діяльності є незалежними, керуються принципом верховенства права та діють виключно відповідно до закону.

За ч. 2 ст. 16 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності [73].

М. М. Мальським визначено місце приватного виконавця як окремого суб'єкта у системі виконавчого процесу, наділеного спеціальним статусом, який разом із державним виконавцем належить до категорії органів і осіб, що здійснюють примусове виконання рішень [50, с. 33]. Державний виконавець за законодавством України є державним службовцем [18]. Державні виконавці є представниками влади, діють від імені держави і перебувають під її захистом та

уповноважені державою здійснювати діяльність із примусового виконання рішень юрисдикційних органів у порядку, передбаченому законом [24].

Отже, дослідження правового статусу державного виконавця має на меті з'ясування його ролі, функціонального призначення та правового становища в системі суб'єктів правовідносин, що виникають у процесі примусового виконання судових рішень та актів інших органів. Водночас актуальність цього питання зумовлюється потребою подальшого вдосконалення нормативного регулювання окремих складових елементів правового статусу державного виконавця, забезпечення їхньої узгодженості із сучасними вимогами державної служби та принципами ефективного публічного адміністрування.

А. І. Висоцький [18, с. 218-221] до ключових ознак правового статусу державного виконавця відносить такі: 1) він визначається нормами законодавства про виконавче провадження, державну службу та нормами трудового законодавства; 2) охоплює сукупність правових приписів, які регламентують правосуб'єктність державного виконавця як передумову набуття ним правового статусу, визначають його права, обов'язки, принципи професійної діяльності, гарантії реалізації прав і свобод, а також підстави юридичної відповідальності; 3) має характер службово-трудова правовідносин, що поєднують елементи публічно-правового й трудового регулювання; 4) базується на конституційних правах громадянина на працю та на доступ до державної служби. На думку А. І. Висоцького, правовий статус державного виконавця є складним і багаторівневим, у його межах поєднано норми матеріального, процесуального права, що забезпечують належне функціонування інституту примусового виконання судових рішень як складової механізму реалізації верховенства права.

М. В. Міхеєв порівнює правовий статус приватних виконавців (зі застереженням) із правовим статусом приватних нотаріусів [55, с. 126-130].

Державний виконавець – обов'язковий суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин, статус якого характеризується наділенням його владними

повноваженнями, тобто, він є, водночас, і посадовою особою, і державним службовцем. Державою делеговано державним виконавцям юрисдикційну функцію із примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів. Державні виконавці є державними службовцям та представниками влади, які діють від імені держави, перебувають під її захистом та уповноважені нею здійснювати діяльність із примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Вони як суб'єкти виконавчого провадження наділені комплексом прав та обов'язків, які й визначають їхній особливий правовий статус. Приватні виконавці є суб'єктами незалежної професійної діяльності, уповноважені державою на здійснення діяльності із примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів під наглядом Міністерства юстиції України та у порядку, встановленому законом. Приватні виконавці працюють відповідно до тих самих принципів, що й державні виконавці, але самі фінансують свою діяльність, функціонування офісу та зарплату своїм помічникам.

Ю. А. Кулакевич, О. А. Золотарьова [49, с. 31-35], здійснюючи аналіз діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, констатують, що вона має як спільні риси, так і суттєві відмінності, які безпосередньо впливають на ефективність реалізації судових рішень: 1) різний порядок добору та вимоги до осіб, які займають відповідні посади чи здійснюють діяльність виконавця; 2) відмінності у змісті та обсязі компетенції; 3) різні підходи до визначення розміру і механізму отримання винагороди; 4) певні відмінності вибору виконавчих проваджень для прийняття до виконання; 5) автономність приватних виконавців у визначенні режиму своєї професійної діяльності; 6) наявність подвійної системи контролю за діяльністю приватних виконавців – з боку Міністерства юстиції України та Асоціації приватних виконавців України.

На відміну від державного виконавця, приватний виконавець не має статусу державного службовця, а реалізує свої функції як суб'єкт незалежної професійної діяльності [32, с. 281-286].

Відмінності в обсязі компетенції між приватними та державними виконавцями, як слушно стверджує К. А. Гузе, чинить негативний вплив на загальний рівень виконання судових рішень. Така ситуація виглядає нелогічною з огляду на те, що діяльність приватних виконавців демонструє значно вищі показники ефективності. Наявна різниця в повноваженнях між державними і приватними виконавцями не має об'єктивного виправдання, оскільки останні довели свою здатність забезпечувати більш високий рівень результативності. У зв'язку з цим доцільним видається розширення їх компетенції та зрівняння її з обсягом компетенції державних виконавців. З огляду на це запропоновано внести зміни до ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» шляхом виключення частини другої, що обмежує повноваження приватних виконавців у публічно-правових відносинах [23, с. 9-12].

У правничій літературі існує думка про доцільність прийняття окремого нормативного акта – Закону України «Про правовий статус приватного виконавця та гарантії його діяльності», у якому пропонується законодавчо врегулювати питання визначення правового статусу приватного виконавця, окреслити коло його повноважень, завдань і функцій, установити обмеження щодо здійснення професійної діяльності, а також передбачити процедуру отримання, продовження та припинення права на здійснення діяльності у формі ліцензування [19]. Нам видається така пропозиція передчасною.

Державний виконавець, як слушно стверджує А. М. Авторгов, є державним службовцем, наділеним владними повноваженнями стосовно примусового виконання рішень, вимоги якого (щодо виконання рішень) є обов'язковими для усіх органів, організацій, посадових осіб, громадян і юридичних осіб на території України [1; 2]. Державний виконавець є представником влади [15, с. 15], суб'єктом виконавчих процесуальних правовідносин [16, с.69]. Вимоги до державного виконавця містить ст. 10 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Так, державним виконавцем може бути

особа, яка є громадянином України, здобула вищу юридичну освіту (для керівників органів державної виконавчої служби та їх заступників – не нижче другого рівня), володіє державною мовою та здатна за своїми особистими й діловими якостями здійснювати повноваження державного виконавця [73]. Ст. 7 «Державні виконавці» Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає, що державними виконавцями є керівники органів державної виконавчої служби, їх заступники, а також головні, старші державні виконавці відповідних органів. Отже, сформульовано нормативну модель, за якою державний виконавець визнається посадовою особою, що репрезентує державну владу, уповноважену діяти від імені держави та під її захистом. Законодавцем закріплено публічно-правовий статус державного виконавця як суб'єкта, який реалізує делеговані державою владні повноваження у сфері примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Ст. 8, яка має назву «Правовий статус працівників органів державної виконавчої служби», Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначено, що державні виконавці наділені статусом державних службовців [69; 67], чим закріплено їх належність до системи публічної служби, що передбачає здійснення функцій держави в межах компетенції, встановленої нормативно-правовими актами. Ст. 9 «Гарантії незалежності державних виконавців» встановлено, що незалежність державних виконавців від будь-яких форм впливу чи втручання у процес здійснення ними діяльності, пов'язаної з примусовим виконанням рішень, забезпечується низкою інституційних та організаційно-правових гарантій. Передусім, таку незалежність гарантовано через запровадження спеціального порядку фінансування органів державної виконавчої служби та належного рівня їх матеріально-технічного забезпечення, що має на меті унеможливити залежність від зовнішніх джерел впливу. Водночас, законодавством передбачено механізм мотивації державних виконавців, який спрямований на підвищення їх зацікавленості у результатах

роботи та дотримання принципів законності й неупередженості. Окрім того, серед ключових засад незалежності законодавцем названо прозорість діяльності з примусового виконання рішень, що є гарантією відкритості процедур, контролю з боку суспільства і запобігає можливим проявам зловживань. Законодавцем також залишено можливість закріплення інших гарантій незалежності державних виконавців. У чинному законодавстві України визначено, що порядок призначення на посади та звільнення з посад державних виконавців і працівників органів державної виконавчої служби, які мають статус державних службовців, регламентується нормами Закону України «Про державну службу» з урахуванням спеціальних положень, передбачених галузевим законодавством. Тим самим унормовано адміністративно-правовий механізм кадрового забезпечення органів примусового виконання рішень. Контроль за діяльністю державних виконавців, покладено на Міністерство юстиції України [22]. В аспекті матеріального забезпечення встановлено, що заробітна плата працівників органів державної виконавчої служби складається із посадового окладу, премій, доплат за ранг, надбавок за вислугу років, а також інших заохочувальних виплат, розміри та порядок яких визначаються Кабінетом Міністрів України [65]. Установлено, що фінансування витрат на організацію та проведення виконавчих дій здійснюється як за рахунок коштів державного бюджету, так і за рахунок коштів виконавчого провадження, порядок формування яких визначено Законом України «Про виконавче провадження». Чисельність працівників, норми матеріального забезпечення їхньої діяльності та стандарти соціального захисту затверджуються Кабінетом Міністрів України [73; 72].

Відповідно до ст.ст. 16, 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» право на здійснення діяльності із примусового виконання судових рішень та рішень інших органів надано також і приватним виконавцям – громадянам України, яким державою делеговано відповідні повноваження. При цьому

законодавцем підкреслено, що приватний виконавець – громадянин України, діє як суб'єкт незалежної професійної діяльності [60] під контролем держави [17, с. 72]. Претендентом на здійснення діяльності приватного виконавця може бути лише громадянин України, який досяг 25-річного віку, здобув вищу юридичну освіту не нижче другого (магістерського) рівня, володіє державною мовою, має щонайменше дворічний стаж роботи у сфері права після отримання відповідного диплома та успішно склав кваліфікаційний іспит. Водночас, законодавством чітко визначено коло осіб, які не можуть бути допущені до професії приватного виконавця [66; 61; 63; 5; 13, с. 210-213; 7, с. 65-68]. Зокрема, це особи, які не відповідають кваліфікаційним вимогам; визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними; мають не зняту чи непогашену судимість; вчинили корупційні правопорушення протягом останніх трьох років; позбавлені права на здійснення певних видів юридичної діяльності (адвокатської, нотаріальної, арбітражної тощо) чи звільнені з посад у зв'язку з дисциплінарною відповідальністю. Окрім того, встановлено законодавчу заборону для приватного виконавця поєднувати свою діяльність із будь-якими іншими видами оплачуваної чи підприємницької роботи, за винятком передбачених законом випадків, таких як наукова, викладацька, творча діяльність, участь у спортивному суддівстві або роботі в органах професійного самоврядування приватних виконавців.

Перейдемо до аналізу правового статусу судового виконавця за польським правом. Судовий виконавець за законодавством Республіки Польща, як «funkcjonariusz publiczny» – посадова особа, яка виконує публічні повноваження, представник публічної влади, що здійснює «zawód zaufania publicznego» – професію (або діяльність) публічної, суспільної довіри, професію, виконання якої пов'язане з особливим рівнем суспільної відповідальності, моральної бездоганності та збереження конфіденційної інформації, що вимагає створення самоврядної професійної організації під публічним наглядом, здійснює діяльність в інтересах системи правосуддя [168].

Тобто, можемо констатувати подвійну природу професії судового виконавця у Польщі. З одного боку, через особливу роль у системі правосуддя, судовий виконавець має статус посадової особи – відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], судовий виконавець є посадовою особою, яка діє при районному суді. Такий статус судові виконавці мали і під час дії раніше чинного Закону Республіки Польща «Про судових виконавців та виконання» [171] й був збережений у чинному законодавстві. За допомогою такого нормативного положення польським законодавцем підвищено роль та значущість цієї професії.

Судовий виконавець є посадовою особою і в розумінні кримінального права Польщі, що підтверджується п. 3 § 13 ст. 115 Кримінального кодексу Республіки Польща [119], яка забезпечує особливий кримінально-правовий захист його дій (§ 1 ст. 222 та наступні), а також посилює відповідальність за перевищення повноважень або неналежне виконання обов'язків (ст. 231).

З другого боку, професія судового виконавця належить до професій публічної довіри, про які йдеться у ч. 1 ст. 17 Конституції Республіки Польща [125]. Для набуття права на здійснення діяльності судового виконавця необхідно виконати низку вимог, подібних до вимог для адвокатів чи юрисконсультів.

Отже, судові виконавці, хоча й належать до структури системи правосуддя, однак, не є органами судової влади. Вони виконують публічну службу на користь держави, але, водночас, діють на засадах, подібних до вільних юридичних професій. Як і адвокати, нотаріуси чи юрисконсультанти, вони мають власне самоврядування, дисциплінарні органи та внутрішні нормативні акти. Через це до осіб, які обирають цю професію, висуваються особливі вимоги щодо моральних якостей, доброчесності та соціальної чутливості.

Кар'єрний шлях майбутніх судових виконавців Польщі, у порівнянні з іншими юридичними професіями, є більш розгалуженим і дещо тривалішим, що, безумовно, пов'язано з необхідністю практичної та змістовної підготовки до професії, у якій застосовується державний примус для виконання обов'язків,

викладених у рішеннях судів та інших юрисдикційних органів та, відповідно, у виконавчих документах [111]. Одним з етапів шляху до професії судового виконавця за законодавством Польщі є так званий час асесури (праця помічником виконавця), який починається після виконання встановлених законом умов та отримання позитивного рішення голови відповідного апеляційного суду про призначення на посаду асесора судового виконавця.

Поняття «асесор», як зазначає К. Качинський, відоме ще з часів античності, однак тоді воно стосувалося особи, яка входила до дорадчого колегіуму при урядовцях, що мали судову владу. Ці особи належали до певної категорії судових чиновників, які не мали нічого спільного з сучасним поняттям судового виконання. У Стародавньому Римі особою, відповідальною за виконання судових вироків, був ліктор. У польському правопорядку поняття асесора судового виконавця вперше введено лише Законом від 29.08.1997 р. «Про судових виконавців та виконавче провадження» [171], за взірцем моделі кар'єри судді [110]. Тоді було запроваджено: апліката (стажиста) (*aplikant*), асесора (*asesor*) і судового виконавця (*komornik sądowy*). Ідентична модель суб'єктів була прийнята і в чинному Законі від 22.03.2018 р. «Про судових виконавців» [170], однак норми обох законів суттєво різняться за способом визначення правового статусу асесора судового виконавця. Як підкреслено в пояснювальній записці до проекту Закону Республіки Польща «Про судових виконавців», реформи повинні йти в напрямі, в якому асесор судового виконавця буде помічником виконавця, так званим «підмайстром», а не замінювати його у більшості проваджень. Ця теза знайшла своє відображення, зокрема, у сфері прав, наданих асесорам судових виконавців, які значно звужені, порівняно з положеннями Закону 1997 р. У зазначеній пояснювальній записці акцентувалася допоміжна роль асесора, а відносини асесор–судовий виконавець порівнювалися, справедливо чи ні, до відносин майстер–учень. Чинний Закон Польщі присвячує асесорам судових виконавців значно більше

уваги, ніж його попередня редакція. Більшість положень міститься у Розділі 7 Закону під назвою «Асесори».

Асесор судового виконавця не має статусу публічного службовця, який має судовий виконавець. На судового виконавця покладається обов'язок перевіряти правильність дій, виконуваних асесором, а у разі виявлення недоліків – вживати необхідних заходів для їх усунення (ст. 140 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Як зазначає А. Сидорчук, це загальноєвропейська тенденція [80].

Асесор судового виконавця за нормами польського права не є звичайним працівником його канцелярії (офісу) [165, с. 157-163]. Асесор перебуває не лише у трудових відносинах з виконавцем, врегульованих Кодексом праці Республіки Польща (*Kodeks pracy*) [123], але й на нього поширюються положення Закону Республіки Польща «Про судових виконавців», які надають йому значно ширші повноваження, ніж працівнику, котрий не має статусу асесора, на асесора також поширюються норми Кодексу професійної етики [43] та він підлягає дисциплінарній відповідальності. Саме дисциплінарна відповідальність асесора судового виконавця і надані йому законом повноваження дозволяють зробити висновок, що статус асесора виконавця виходить за межі трудових відносин: найманий працівник (асесор) – роботодавець (судовий виконавець) і має розглядатися як діяльність у межах «служби» [165].

Як слушно зазначає О. Б. Верба [7, с. 65-68], за українським законодавством, для порівняння, трудові відносини між приватним виконавцем та його помічником виникають на підставі трудового договору (контракту), що відповідає приписам ч. 1 ст. 28 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Ця норма підкреслює договірний характер зазначених відносин, що є фундаментальним для розмежування публічно-правових та приватноправових аспектів діяльності у сфері примусового виконання.

За ст. 29 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» помічник приватного виконавця (помічником приватного виконавця може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту не нижче першого рівня та володіє державною мовою. На помічника приватного виконавця поширюються обмеження, передбачені п.п. 2-6 ч. 2, ч. 3 ст. 18 цього Закону) позбавлений самостійних процесуальних повноважень, здійснює свою діяльність під безпосереднім керівництвом та контролем приватного виконавця. Його компетенція охоплює підготовку проєктів процесуальних документів виконавчого провадження, участь у прийомі відвідувачів, забезпечення ведення діловодства та архіву, проте без права підписання виконавчих документів. Окрім того, помічник уповноважений подавати та отримувати документи за пред'явленням посвідчення, виконувати інші доручення приватного виконавця у справах, що перебувають у провадженні, а також зобов'язаний дотримуватися професійної таємниці. Принцип відповідальності за завдану шкоду, що випливає з ч. 1 ст. 29 України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», покладає на приватного виконавця відповідальність за шкоду, заподіяну його помічником сторонам та третім особам під час вчинення виконавчих дій [7]. З цього законодавчого положення детермінується висновок про те, що, за загальним правилом, помічник приватного виконавця як найманий працівник є суб'єктом обмеженої матеріальної відповідальності. Згідно з ч. 1 ст. 132 Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII [41], розмір такої відповідальності не може перевищувати його середнього місячного заробітку, за умови пред'явлення приватним виконавцем регресної вимоги до його помічника. Важливо зазначити, що відповідно до п. 20 Положення про порядок укладення контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору» від 19.03.1994 р. № 170 [64], контрактом не може

бути запроваджено повної матеріальної відповідальності щодо працівника, за винятком випадків, прямо передбачених ст. 134 Кодексу законів про працю України. Підставою для припинення діяльності помічника приватного виконавця, згідно з п. 2 ч. 1 ст. 30 Закону, є припинення права на здійснення діяльності приватного виконавця. З огляду на асиметричність правового статусу сторін трудового договору, доктринально обґрунтованою є позиція щодо доцільності імплементації до трудового договору (контракту) помічника приватного виконавця положень, які б забезпечували підвищення рівня його правової захищеності. Зокрема, у разі дострокового припинення трудового договору у зв'язку з припиненням діяльності приватного виконавця, вбачається обґрунтованим, як варіант, встановлення обов'язку виконавця виплатити помічникові компенсацію у розмірі, еквівалентному тримісячному окладу. Також, у випадку добровільного припинення діяльності виконавця, слід зобов'язати останнього повідомити про це помічника не менше ніж за один місяць до такого припинення.

Отже, зі здійсненого нами аналізу правового статусу помічника приватного виконавця за вітчизняним законодавством випливає висновок про лаконічність законодавчого окреслення його прав та обов'язків, на відміну від польського законодавства. Укладаючи трудовий договір із приватним виконавцем, помічникові, як працівникові та соціально вразливій стороні у відносинах з роботодавцем – приватним виконавцем, рекомендовано у договорі передбачати додаткові гарантії його прав щодо збалансованості інтересів сторін та належного рівня соціального захисту помічника.

Щодо питання, хто може стати асесором судового виконавця у Польщі, відповідь міститься у вже згаданому Розділі 7 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]. Законодавець Польщі виходить з того, що вільний доступ до виконання функцій асесора судового виконавця суперечив би публічному інтересу. Так само, як і до судового виконавця, встановлені чіткі критерії, яким має відповідати особа, яка призначається на посаду асесора, а

також процедура, що забезпечує перевірку цих критеріїв. Усе завершується виданням адміністративного рішення – про призначення чи відмову в призначенні на посаду асесора. Аналогічно виглядає процедура звільнення асесора з посади, яка також завершується виданням адміністративного рішення.

Асесор судового виконавця з моменту призначення на посаду також стає членом професійного самоврядування виконавців. Підстави для призначення викладені у ст. 129 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]. Законодавець у цій статті посилається на ст. 11 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців», що регулює призначення на посаду судового виконавця. Аналіз обох статей підтверджує, що особа, яка претендує на посаду асесора, має відповідати частині тих самих вимог, що і кандидат на посаду судового виконавця. Це однозначно вказує, що законодавець розглядає асесуру як етап кар'єри, який завершується призначенням на посаду судового виконавця.

Порядок призначення на посаду асесора судового виконавця, як і звільнення його з цієї посади, регулюється положеннями Кодексу адміністративного судочинства (Кодекс від 14.06.1960 р.) [120]. Згідно зі ст. 130 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], органом, уповноваженим видавати таке адміністративне рішення, є голова відповідного апеляційного суду. Саме до нього кандидат подає заяву, ініціюючи цю адміністративну процедуру. Заяву про призначення необхідно подати протягом 5 років від дня отримання кандидатом рішення про складання іспиту судового виконавця. Ці особливості процедури призначення кандидата на посаду асесора судового виконавця, а також його звільнення відрізняють його від інших правничих професій [147]. Якщо під час призначення кандидата повноваження має голова апеляційного суду, то процедура звільнення асесора є складнішою. Як правило, її також здійснює голова апеляційного суду, однак у випадку грубого та систематичного порушення законодавства асесором повноваження на його звільнення має також Міністр юстиції Республіки Польща.

Органи професійного самоврядування наділені певними повноваженнями у процедурі призначення та звільнення асесорів. Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 131 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» голова відповідного апеляційного суду зобов'язаний звернутися до ради відповідної палати судових виконавців за отриманням думки щодо кандидата. Аналогічно, за ч. 4 ст. 144 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» звільнення асесора з посади здійснюється після отримання думки ради відповідної палати.

Період асесури триває щонайменше 2 роки (ч. 2 ст. 131 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців»), максимальний строк тривалості асесури – не більше 6 років з дня першого призначення на посаду асесора. Асесор судового виконавця під час проходження асесури зобов'язаний працевлаштуватися у канцелярії судового виконавця. Як зазначено у ст. 131 асесор призначається у конкретну канцелярію, однак це не перешкоджає можливості перебування асесора у трудових відносинах із двома або більше судовими виконавцями, якщо вони самі не бачать у цьому конфлікту інтересів. Згідно зі ст. 135 протягом 14 днів з дня повідомлення голови відповідного апеляційного суду про остаточність рішення про призначення на посаду асесора, асесор зобов'язаний укласти трудовий договір із судовим виконавцем, у разі невиконання цього обов'язку у визначений строк, голова відповідного апеляційного суду зобов'язаний відмовити у прийнятті присяги у асесора [167].

Як вже зазначалося, асесор судового виконавця зобов'язаний укласти з судовим виконавцем трудовий договір. Польський законодавець не уточнює, якого виду цей трудовий договір має бути, тому асесор може бути працевлаштований на випробувальний строк, на визначений строк або безстроково. У законі також не встановлено мінімального обсягу ставки асесора [168].

Асесура судового виконавця служить практичній підготовці до самостійного виконання професії судового виконавця. У випадках, передбачених законом, судовий виконавець може доручити виконання певних

дій асесору у межах проваджень, що здійснюються у канцелярії, якщо це служить підготовці до виконання професії судового виконавця [146]. Перелік таких дій міститься у ст. 138 Закону «Про судових виконавців» Республіки Польща, яка визначає спеціальний режим і межі повноважень асесора судового виконавця під час проходження асесури – періоду підготовки до самостійного виконання професійних обов’язків. Ця стаття детально регламентує коло повноважень асесора, окреслюючи сферу допустимих дій та встановлюючи чіткі обмеження, що забезпечують баланс між потребою практичної підготовки асесора та необхідністю гарантії належної якості виконання судових рішень. Перш за все, законодавець передбачає, що асесор виконує свої повноваження виключно на підставі доручення судового виконавця. Зокрема, в межах асесури асесор має право: виконувати окремі завдання, передбачені в ст. 98 Закону (як правило, йдеться про допоміжні дії у межах виконавчого провадження); звертати стягнення у справах про грошові зобов’язання та заходи забезпечення грошових вимог, за умови, що їхня вартість у день доручення не перевищує 100 000 злотих, при цьому асесору забороняється звернення стягнення на нерухомість; за погодженням і у присутності виконавця брати участь у діях поза межами канцелярії, у тому числі у виконавчих діях, пов’язаних з виконанням немайнових зобов’язань. Разом із наданням зазначених повноважень ст. 138 також встановлює низку суворих обмежень. Так, асесору заборонено: продавати рухоме майно, крім випадків електронних аукціонів; виносити чи виконувати постанови про застосування примусових заходів; складати план розподілу суми, отриманої від виконання, якщо ця сума перевищує 25 000 злотих; видавати рішення чи підписувати документи щодо депозитів; здійснювати дії поза канцелярією (за винятком випадків, прямо передбачених законом); видавати постанови, якими завершується провадження, або щодо виконавчих витрат; вчиняти дії, пов’язані зі скаргою на дії виконавця. Проте, закон допускає окремі винятки для більш гнучкого виконання завдань і практичного навчання асесора: виконавець може письмово уповноважити асесора встановлювати

місцезнаходження боржника чи майна, отримувати пояснення і відомості, а також проводити опис і арешт рухомого майна. Важливо, що ці дії не повинні супроводжуватися застосуванням примусу або втручанням у сферу заходів, передбачених ст. 814 §1 Цивільного процесуального кодексу Республіки Польща [121] (далі – ЦПК РП). Насамкінець, ч. 4 ст. 138 підтверджує право виконавця доручати асесору виконання певних інших завдань, визначених ст. 3 Закону (наприклад, дії, що пов’язані з підготовкою до виконання рішень судів). Отже, ст. 138 не лише деталізує зміст і межі повноважень асесора, але й забезпечує дотримання принципу належної підготовки молодого фахівця при одночасному захисті прав боржників та інших учасників виконавчого провадження. Це є прикладом комплексного підходу польського законодавця до формування статусу асесора, що поєднує освітньо-практичну складову з гарантіями прав осіб у сфері виконання судових рішень.

Ст. 43 Закону «Про судових виконавців» [170] Республіки Польща окреслює правовий механізм призначення заступника судового виконавця у випадках, коли сам виконавець тимчасово не може виконувати свої обов’язки. Ця норма покликана гарантувати ефективність реалізації рішень судів. Насамперед, норма закріплює обов’язок голови відповідного районного суду оперативно реагувати на обґрунтовану відсутність судового виконавця (через відпустку, хворобу чи іншу об’єктивно виправдану причину). Голова суду, діючи на підставі вмотивованого подання виконавця, у якому зазначено причину відсутності, її тривалість і пропозицію щодо особи заступника, видає відповідне розпорядження про призначення заступника. Одночасно законодавець передбачає вимогу повідомлення ради відповідної регіональної палати виконавців про таке призначення, що демонструє прагнення до відкритості та інформування самоврядної професійної спільноти. Законодавець передбачає, що функцію заступника може виконувати або інший виконавець, або асесор, який працює в канцелярії відсутнього виконавця щонайменше два роки й надав згоду на виконання таких обов’язків. Водночас, закон встановлює обмеження

для тривалості такої заміни: асесор не може виконувати функції заступника понад 60 днів у календарному році. Асесор, який виконує обов'язки заступника коморніка, в цей період має повний обсяг прав і обов'язків, передбачених для коморніка. Голова районного суду має право відмовити у призначенні заступника, якщо виконавець уже вичерпав право на відпустку чи відсутній без поважної причини. Якщо ж запропонований виконавцем заступник не відповідає критеріям, голова районного суду може висловити заперечення та самостійно визначити іншу особу із числа виконавців того ж округу.

Зауважимо, що чинне законодавство України не передбачає можливості заміни відсутнього приватного виконавця його помічником. Пропонуємо вітчизняному законодавцеві запровадити аналогічну норму.

Повертаючись до аналізу правового статусу судового виконавця, зазначимо, що з підприємця, який вів власну канцелярію на власний ризик і за власний рахунок, судовий виконавець за оновленим законодавством перетворився на орган публічної влади у сфері здійснення дій у виконавчому та забезпечувальному провадженні (ст. 3 Закону «Про судових виконавців»). Судовий виконавець є публічним службовцем, що діє при районному суді. Судовий виконавець не надає жодних послуг сторонам виконавчого чи забезпечувального провадження, а як орган публічної влади реалізує державний примус шляхом виконання рішень юрисдикційних органів. Це відрізняє судового виконавця від інших представників юридичних професій, які діють у межах дещо обмеженої свободи договору та лише у виняткових випадках зобов'язані надавати свої послуги в умовах примусу [145, с. 15].

Попри функціональний зв'язок із судом, судовий виконавець не є органом судової влади та не здійснює правосуддя у розумінні Конституції Республіки Польща [125]. Відповідно до ст. 2 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], судовий виконавець лише діє при суді допоміжно. Існуючий розподіл повноважень між судом та судовим виконавцем, який діє при суді,

залишився незмінним після реформи. Судовий виконавець здійснює допоміжні функції для правосуддя [137].

Визнання судового виконавця органом публічної влади поширює на нього дію ст. 7 Конституції Польщі, яка передбачає, що органи публічної влади діють на підставі закону та в межах, визначених законом, а також ст. 77, яка регулює питання відповідальності органу публічної влади за шкоду, завдану діями, які не відповідають закону. Судовий виконавець не здійснює правосуддя у розумінні ст. 175 Конституції Польщі, яка залишає цю компетенцію за судами. Однак він бере участь у реалізації прав і свобод осіб через здійснення закріпленого за ними права на судовий захист [90, с. 25].

Правовий статус судового виконавця Польщі є доволі складним і кілька разів змінювався з часу прийняття першої редакції закону 1997 р. [171]. Цей суб'єкт завжди викликав різні соціальні реакції, що особливо помітно проявилось в останні роки, коли його пов'язували не лише з репресіями, але й зі злочинною діяльністю. Жодна інша юридична професія не переживала такої революції (бо це важко назвати еволюцією) [87, с. 17; 90, с. 13; 118, с. 3; 160, с. 11; 164, с. 17].

На думку А. Марціняка, попередній Закон від 1997 р. «Про судових виконавців та виконавче провадження» загалом отримав позитивну оцінку науки і практики, а прийняті у ньому рішення витримали випробування часом, особливо щодо основної конструкції правового статусу судового виконавця як публічного службовця. Він також зазначає, що останніми роками виникла нагальна потреба ухвалення нового закону про судових виконавців у зв'язку з численними, не завжди вдалим за змістом, новелами, які призвели до порушення внутрішньої єдності та комплексності закону. Нові положення закону значно обмежують попередню інституційну самостійність судових виконавців, а зміни, прийняті в новому Законі «Про судових виконавців», тяжіють до рішень, характерних для попередньої епохи, зокрема щодо посилення адміністративного нагляду над судовим виконавцем. Більш далекі

наслідки – це зниження якості та ефективності примусового виконання [87, с. 17-18].

Ми погоджуємося з К. Флягою-Герушинською, що судовий виконавець не є підприємцем і не веде господарську діяльність. Згідно з положеннями ст. 3 Трудового кодексу Польщі судовий виконавець має статус роботодавця, який наймає працівників у своїй канцелярії у зв'язку з виконанням особливої професійної діяльності [101, с. 16].

Судовий виконавець у межах своєї діяльності організовує власну канцелярію (офіс), в якій повинен мати можливість самостійного та незалежного виконання завдань, водночас, під наглядом з боку голови відповідного районного суду (ч. 2 ст. 2 Закону, ч. 1 ст. 7 Закону та ч. 2 ст. 15 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Відповідно до ч. 6 ст. 17 судовий виконавець з дня складання присяги набуває своїх повноважень. З цього ж дня встановлюється і його службова підлеглисть голові відповідного районного суду. З одного боку, судовий виконавець перебуває у службовій підлеглисті голові районного суду, з другого, – він повинен організувати роботу власної канцелярії для самостійного та незалежного виконання завдань. Як підкреслює Е. Сташевська, у разі службових відносин, особи, які перебувають у таких відносинах, мають гарантовану стабільну зарплату, особливо врегульоване їхнє становище у сфері соціального забезпечення, соціальних прав, права на відпустку тощо, тоді як судові виконавці підлягають страхуванню як особи, які здійснюють підприємницьку діяльність, але при цьому їм заборонено вести таку діяльність і вони не мають гарантованої стабільної зарплати. Тобто статус судового виконавця за польським законодавством поєднує риси і самостійної підприємницької діяльності, і трудових відносин, і відносин державної служби [159, с. 72, 83].

Віднесення судового виконавця до категорії публічних службовців (*funkcjonariusz publiczny*) прямо закріплено у Кримінальному кодексі Республіки Польща [119] у п. 3 § 13 ст. 115. Відповідно до § 13 ст. 115

Кримінальному кодексі Республіки Польща публічними службовцями є: 1) Президент Республіки Польща; 2) депутат, сенатор, радник (депутат місцевої ради); 2 а) депутат Європейського Парламенту; 3) суддя, присяжний, прокурор, службова особа фінансового органу досудового розслідування або органу, вищого за фінансовий орган досудового розслідування, нотаріус, судовий виконавець, судовий куратор, ліквідатор (синдик), судовий наглядач та управитель, особа, яка ухвалює рішення у дисциплінарних органах, що діють на підставі закону; 4) особа, яка є працівником урядової адміністрації, іншого державного органу або органу місцевого самоврядування, за винятком випадків, коли вона виконує виключно допоміжні (обслуговуючі) функції, а також інша особа у межах, в яких вона уповноважена видавати адміністративні рішення; 5) особа, яка є працівником органу державного контролю або органу контролю місцевого самоврядування, за винятком випадків, коли вона виконує виключно допоміжні (обслуговуючі) функції; 6) особа, яка займає керівну посаду в іншій державній установі; 7) службова особа органу, уповноваженого на захист публічної безпеки (громадської безпеки), або службова особа Пенітенціарної служби; 8) особа, яка проходить дійсну військову службу, за винятком територіальної військової служби, що виконується в порядку готовності (дисперсійному порядку); 9) працівник міжнародного кримінального трибуналу, за винятком випадків, коли він виконує виключно допоміжні (обслуговуючі) функції; 10) інспектор Водної інспекції [119].

Надаючи судовому виконавцю статус публічного службовця, закон гарантує йому посилену кримінально-правову охорону, а також підкреслює можливість застосування судовим виконавцем державного примусу для належної реалізації функції примусового виконання судових рішень. Водночас, судовий виконавець несе підвищену кримінальну відповідальність за вчинення протиправних діянь, пов'язаних з його службовим становищем.

Як пише А. Марціняк, надання судовому виконавцю статусу публічного службовця має функціональний характер і тісно пов'язане з реалізацією

публічної влади у сфері примусового виконання судових рішень, що покладено на нього законом. Виконання судових рішень є завданням держави, а отже, актом публічної влади [138, с. 21-22].

Відповідно до ст. 2 ч. 1 п. 1 Закону від 20 січня 2011 р. «Про майнову відповідальність публічних службовців за грубе порушення закону» [169] публічним службовцем є особа, яка діє як орган публічної адміністрації або за його дорученням, або як член колегіального органу публічної адміністрації, або особа, що працює в апараті такого органу на підставі трудового договору, службових відносин чи цивільно-правового договору, беручи участь у провадженні справи, яка вирішується шляхом ухвалення рішення чи постанови таким органом. Указаний закон стосується майнової відповідальності публічних службовців перед державою, органами місцевого самоврядування або іншими суб'єктами, що відповідають за шкоду, заподіяну під час здійснення публічної влади, за дії чи бездіяльність, що призвели до грубого порушення закону. Закон також визначає порядок провадження щодо такої відповідальності. Предметний обсяг цього закону чітко вказує, що він не поширюється на судових виконавців. Щодо майнової відповідальності за завдану шкоду, судовий виконавець відповідає на інших підставах, ніж ті, що передбачені наведеним вище Законом про майнову відповідальність публічних службовців за грубе порушення закону. Згідно зі ст. 36 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], судовий виконавець зобов'язаний відшкодувати шкоду, завдану незаконними діями або бездіяльністю під час виконання своїх обов'язків. Держава відповідає солідарно зі судовим виконавцем за таку шкоду. Держава, у разі відшкодування шкоди, має зворотну вимогу до судового виконавця, якщо шкода виникла не через виконання ним розпоряджень суду чи органів адміністративного нагляду. Водночас судовий виконавець має право на зворотну вимогу до держави, якщо шкода виникла виключно внаслідок виконання ним таких розпоряджень.

Відповідно до ст. 758 ЦПК РП [121] справи про примусове виконання віднесені до компетенції районних судів і судових виконавців, які діють при цих

судах. Це вказує на те, що функцію примусу, здійснювану державою у вигляді виконання присуджених вимог у цивільних справах, окрім районного суду, реалізує також судовий виконавець.

Аналізуючи питання правового статусу судового виконавця Польщі, звернемося до судової практики цієї держави. Так, Конституційний Трибунал Республіки Польща визначив поняття судового виконавця як органу держави, покликаного виконувати судові рішення у примусовому порядку як щодо грошових, так і негрошових зобов'язань, а також інші передбачені законом дії, маючи для цього владні повноваження щодо інших суб'єктів правовідносин [180].

У рішенні від 14.12.2010 р. Конституційний Трибунал вказав, що «судовий виконавець наділений державою певними владними повноваженнями як щодо приватних осіб, так і щодо інших органів державної влади. Судовий виконавець навіть уповноважений накладати штрафи, що є атрибутом органів публічної влади [178]. А в ухвалі від 30.08.2011 р. Трибунал зазначив, що для виконання своїх завдань судові виконавці мають у розпорядженні особові та матеріальні ресурси у вигляді канцелярій (офісів) виконавців. У практиці Конституційного Трибуналу Республіки Польща також підкреслюється, що функціонування інституту судового виконавця ґрунтується на очевидному припущенні, що не всі боржники добровільно та своєчасно виконують обов'язки, встановлені у судовому рішенні. Тому необхідно створити інституцію, яка володіє засобами примусу для забезпечення виконання рішення суду. Із принципу правової держави випливає, що застосовувати такий примус можуть не самі кредитори, а лише орган державної влади.

Конституційний Трибунал Республіки Польща у своєму рішенні [180] виокремив основні, з огляду на державний устрій, риси судового виконавця, серед яких: судовий виконавець діє як «державний орган особливого виду», поряд з районним судом як органом виконання, зі строго визначеними повноваженнями та територіальною компетенцією; наділений владними

повноваженнями щодо учасників виконавчого провадження, а також інших суб'єктів (наприклад, органів державної влади, банків) для отримання необхідної інформації задля ефективного ведення виконавчого та забезпечувального провадження; наділений компетенцією накладати штрафи, щоб змусити фізичних осіб та установи підкорятися його рішенням, спрямованим на виконання законних вимог; підлягає судовому контролю та нагляду голови районного суду, при якому він працює, водночас із відокремленістю від судової гілки влади; призначення на посаду рішенням органу державної влади – Міністра юстиції; використання офіційної печатки з гербом Республіки Польща, що символічно підкреслює його публічний статус.

Також про правовий статус судового виконавця висловився Конституційний Трибунал Республіки Польща у рішенні від 20.01.2004 р. (SK 26/03) [179]. Його висновки є актуальними понині. Так, «відповідно до ст. 758 ЦПК РП [121] судовий виконавець є особливим видом державного органу (органом примусового виконання). Він є одноосібним органом, наділеним державою певними владними повноваженнями як щодо осіб (ст.ст. 761 і 764 ЦПК РП), так і щодо інших публічних установ (ст.ст. 761 і 765 ЦПК РП). Судовий виконавець уповноважений накладати штрафи, що є атрибутом публічної влади. Як ст. 758 ЦПК РП, так і ст. 1 Закону «Про судових виконавців» підкреслюють організаційний і функціональний зв'язок виконавця зі судовою владою, тобто з конституційно виокремленою гілкою публічної влади. Виконавці діють при районних судах, однак не входять до їхньої структури. Водночас, вони не є органами судової влади (через відмінність функцій – судовий виконавець не здійснює правосуддя, як зазначено у ст. 175 ч. 1 Конституції Польщі). Виконавці становлять окрему структуру, наділену владними повноваженнями і власною компетенцією. Виконавець підпорядковується суду (зобов'язаний діяти відповідно до закону – ст. 3 Закону «Про судових виконавців» [170]). Водночас, голова відповідного районного суду не лише контролює, а й здійснює нагляд за його діяльністю. Виконавців

призначає державний орган – Міністр юстиції (ч. 1 ст. 11 Закону «Про судових виконавців»). Окрім того, символічним виразом публічно-правового статусу польського виконавця є право використовувати офіційну печатку з державним гербом Республіки Польща (ст. 4 Закону «Про судових виконавців» [170]). Між виконавцем та сторонами виконавчого провадження (стягувачем і боржником) не виникає приватно-правових відносин, натомість існує публічно-правовий зв'язок. Те, що примусово виконувані вимоги мають цивільно-правове походження, не означає, що саме виконавче провадження також має такий характер. Відносини між стягувачем і виконавцем не є цивільно-правовими дорученнями. Оскільки за принципом правової держави примусове виконання рішень у цивільних справах не здійснюється безпосередньо стягувачем чи його уповноваженими особами, у сучасній правовій державі прийнято, що застосування примусу є прерогативою виключно держави. Виконання судових рішень відбувається у межах компетенції, наданої виконавцю законом, а не на підставі доручення стягувача. Виконавець діє в інтересах стягувача лише тому, що саме цій особі суд надав публічно-правовий захист у рішенні, яке підлягає виконанню, зокрема у примусовому порядку. Отже, судовий виконавець покликаний до виконання судових рішень у примусовому порядку щодо як грошових, так і негрошових зобов'язань, а також до виконання інших передбачених законом дій. Він має владні повноваження щодо інших учасників правовідносин у межах своїх завдань і функцій. Для цього виконавець має у розпорядженні як особові, так і матеріальні ресурси (свою канцелярію). Функціонування посади виконавця ґрунтується на очевидному припущенні, що не всі боржники добровільно та своєчасно виконують зобов'язання, встановлені судовим рішенням. Саме тому створено інституцію, яка має у своєму розпорядженні засоби примусу, щоб забезпечити дотримання рішень судів. Із принципу правової держави (і навіть з певної неписаної норми, прийнятої у сучасних цивілізованих державах) випливає, що застосовувати примус можуть лише державні органи, а не самі стягувачі. Позаяк, необхідно відрізнити

правовий статус виконавця як органу державної влади (органу судового виконання) від особистого та майнового статусу виконавця як фізичної особи. Фізична особа, яка виконує функції виконавця, є публічним службовцем, що означає для неї особливий кримінально-правовий захист (§ 1 ст. 222 і наступні КК РП), але також і підвищену кримінальну відповідальність (ст. 231 КК РП). Дуже важливо зазначити, що хоча виконавець веде свою професійну діяльність на власний ризик (ст. 3а Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]), він не є підприємцем у розумінні законодавства про господарську діяльність. Формула «виконання завдань, передбачених ст. 2 закону, на власний ризик» має тлумачитися у дусі реформи, запровадженої новелізацією 2001 р., як прояв «приватизації» професії судового виконавця» [179].

Конституційний Трибунал визнав, що функції, які виконує виконавець, є владними, а сам він – публічним службовцем, оскільки так його визначає Закон Республіки Польща «Про судових виконавців». Виконавець не є органом правосуддя чи елементом жодної з конституційних влад. Конституційний Трибунал у справі SK 18/00 вказав, що поняття «публічна влада» у ст. 77 ч. 1 Конституції охоплює всі три гілки влади в конституційному розумінні – законодавчу, виконавчу та судову. Водночас, необхідно підкреслити, що поняття органу держави та органу публічної влади не є тотожними. Під поняттям публічної влади розуміють також інші інституції, крім державних і самоврядних, якщо вони виконують функції публічної влади, делеговані чи передані їм органами державної чи місцевої влади. Виконання публічної влади охоплює всі форми діяльності держави, органів місцевого самоврядування та інших публічних інституцій, що передбачає дуже різноманітні види діяльності.

Верховний Суд у постанові від 14 березня 2000 р., справа № II SKN 496/00 [143], зазначив, що судовий виконавець не є стороною виконавчого провадження і не перебуває в жодних цивільно-правових відносинах зі сторонами. «У положеннях книги другої частини другої Цивільного процесуального кодексу для позначення осіб, які беруть участь у виконавчому

провадженні, використано різні терміни. Поряд з основними – «стягувач» і «боржник» – є також «сторони» і «учасники провадження», а також інші «особи». Попереднє безособове формулювання права на оскарження («на ухвалу суду може бути подана скарга»), яке застосовувалося також у тексті інших статей цієї книги, у ст. 770 абз. 4 ЦПК було замінено чіткою вказівкою, що право на оскарження мають «сторони та судовий виконавець». У цьому положенні судовий виконавець був однозначно протиставлений «сторонам» виконавчого провадження. Це безсумнівно виражає наміри законодавця у цьому законі та його новелізації Цивільного процесуального кодексу щодо правового статусу судових виконавців» [143].

У постанові від 22 січня 2008 р., справа № II CNP 169/07 [144], Верховний Суд підкреслив, що, «зважаючи на характер виконавчого провадження, яке спрямоване на задоволення вимог стягувача шляхом примусових дій щодо боржника, здійснюваних компетентними органами, слід зазначити, що метою виконавчого провадження є вилучення виконуваного обов'язку у боржника і передача його стягувачу як завершальний етап реалізації норм матеріального права, які регулюють правовідносини між уповноваженою і зобов'язаною особою. Таким чином, у матеріальному сенсі сторонами виконавчого провадження є лише стягувач і боржник, тоді як у формальному сенсі сторонами є також прокурор та громадська організація, якщо виконавче провадження було розпочато за їхньою ініціативою».

У польській правничій доктрині висловлено позицію, що статус судового виконавця – це сукупність його прав і обов'язків, визначених Законом «Про судових виконавців», а також положеннями ЦПК РП та інших законів. З конституційно-правового огляду судовий виконавець є органом публічної влади, і це не лише у функціональному, а й у суб'єктному значенні. Крім того, він є допоміжним органом правосуддя, оскільки його дії перебувають у тісному зв'язку з діяльністю суду як органу правосуддя. Згідно з нормами, які містить законодавство про виконавче провадження Польщі, судовий виконавець є

окремим від суду органом виконання (ст. 758 ЦПК РП). З огляду на норми адміністративного права, судовий виконавець є публічним службовцем, який діє при районному суді [112, с. 43-57].

На думку Г. Каменського, польський законодавець чітко визначив, що судовий виконавець є публічним службовцем. Судовий виконавець здійснює публічну владу, оскільки, не будучи судовим органом чи органом правосуддя і перебуваючи поза організаційною структурою районних судів, він виконує дії, притаманні виключно органам публічної влади. Судовий виконавець зобов'язаний діяти відповідно до закону, судових рішень, виданих у порядку судового нагляду, розпоряджень або рекомендацій уповноважених органів адміністративного нагляду, складеної присяги, принципів професійної етики та постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію. Вищий адміністративний суд у Варшаві у рішенні від 27 вересня 2021 р. (VI SA/Wa 1550/21, Legalis № 2805822) підкреслив, що сутність професії суспільної, публічної довіри полягає у наданні послуг на найвищому професійному рівні, гарантованому самоврядною організаційною структурою [113, с. 48].

Статус судового виконавця характеризується тим, що він здійснює публічну службу, про що свідчить ч. 1 ст. 7 Закону Польщі «Про судових виконавців», а зі змісту ч. 6 ст. 17 випливає, що з дня складення присяги виникає службова підпорядкованість судового виконавця голові відповідного районного суду. Визнання судового виконавця публічним службовцем є ключовим елементом легітимації передання йому державою публічної влади, пов'язаної зі застосуванням примусу, зокрема примусу до боржника у найбільш радикальних формах (наприклад, обшук боржника, примусове відкриття приміщень, виселення). Воно також впливає на надання судовому виконавцю особливого кримінально-правового захисту та одночасно підпорядковує його кримінально-правовій відповідальності за перевищення повноважень або невиконання службових обов'язків [113, с. 49].

Законодавець Польщі у ст. 2 ч. 3 Закону «Про судових виконавців» підкреслив, що при виконанні завдань судовий виконавець керується добром правосуддя та суспільним, публічним інтересом. Суспільний інтерес полягає, насамперед, у правильному задоволенні потреб осіб, які користуються послугами членів професійного самоврядування. Необхідною умовою забезпечення правильного задоволення цих потреб є належний захист професій, що користуються суспільною довірою [113, с. 51].

У польській науковій літературі прийнято вважати, що судовий виконавець не є органом держави у вузькому (конституційному) розумінні, оскільки організаційно він перебуває поза межами адміністративного апарату держави (структури державної адміністрації). Це означає, що судові виконавці, на відміну, наприклад, від судових референтів, залишаючись поза організаційною структурою районних судів, не можуть вважатися органами суду або органами судової влади у розумінні Конституції РП. Судові виконавці не здійснюють правосуддя, яке Конституція зарезервувала за судами як органами судової влади і яке є вирішальним для розмежування судів з-поміж інших органів державної влади. Проте, існує функціональний та організаційний зв'язок судового виконавця з судовою владою. Правовий статус судового виконавця поєднує у собі риси: працівника – посадовця, підлеглого голові районного суду; підприємця – суб'єкта, який провадить діяльність на власний ризик і рахунок; роботодавця – суб'єкта, який наймає працівників; надавача послуг – суб'єкта, що діє на конкурентному ринку [113, с. 54].

1.2. Принципи діяльності виконавців за українським та польським законодавством

Серед науковців неодноразово порушувалося питання щодо мети, з якою законодавцем закріплено принципи у правових актах, їхнього змісту, значення, доцільності обрання саме таких принципів, а також можливих труднощів у

процесі реалізації норм через неоднакове їх тлумачення. З огляду на це, вважаємо доцільним здійснити теоретико-правовий аналіз наукових підходів до розуміння сутності, ролі та класифікації принципів права в межах загальної теорії держави і права, після чого екстраполюємо ці висновки на систему принципів організації діяльності виконавців. Як відомо, принципи права становлять основоположні засади (керівні ідеї), детерміновані об'єктивними закономірностями існування та розвитку суспільства і людини, які визначають зміст, спрямованість і логіку правового регулювання. Принципи права формують своєрідний фундамент правової системи, її «несучі конструкції», які пронизують усю нормативну матерію та впливають на всі процеси, що відбуваються у правовій сфері. Саме через принципи забезпечено єдність і внутрішню узгодженість правового порядку. Тобто, норми права мають формуватися й реалізовуватися виключно на основі принципів, оскільки останні відображають їхній змістовний каркас і виражають сутність права як соціального феномену. У правовій науці наголошується, що принципам права притаманний комплекс властивостей, які визначають їх системоутворююче значення [78; 11, с. 21-24; 12, с. 326-329]. Зокрема, виокремлено такі ознаки: у концентрованому вигляді в них відображено найсуттєвіші та прогресивні риси економічної, політичної, ідеологічної й моральної сфер суспільного життя; вони постають правовими ідеалами, у яких у «юридичному згустку» втілено закономірності суспільного розвитку та базові соціальні цінності; закріплено їх безпосередньо або опосередковано в чинному законодавстві, передусім у Конституції, що зумовлює зміст підзаконних актів і юридично значущу поведінку осіб; властиві їм стійкість і системоутворювальний характер, завдяки чому забезпечується структурна самоорганізація права; вони утворюють конструкцію, яка поєднує всі правові явища в єдину узгоджену систему; водночас, принципи акумулюють досвід попереднього правового розвитку, формуючи зв'язок із моральними, політичними та релігійними регуляторами; відображають своєрідність і самобутність національної правової системи, що

вирізняє її серед інших сучасних правопорядків; мають самостійне регулятивне значення, виконуючи функцію орієнтирів для правотворчої, правозастосовної, правоохоронної, інтерпретаційної та іншої юридично значущої діяльності; у межах механізму правового впливу вони здатні безпосередньо впорядковувати суспільні відносини. Зазвичай, принципи права виступають ідейною основою правотворчого процесу, беручи участь у регулюванні поведінки опосередковано – через конкретизовані норми права, проте в окремих випадках вони набувають прямої регулятивної дії. Принципи права формують координатну систему для правотворчих органів, убезпечують їх від волюнтаристських рішень, забезпечують узгодженість правових приписів і виступають критерієм оцінки законодавчих положень з точки зору їх відповідності праву як цілісному соціальному феномену. Принципи права є дороговказом для органів державної влади у сфері нормотворчості та правозастосування; їх дотримання гарантує стабільний розвиток і належне функціонування правової системи. Ігнорування чи порушення принципів законодавцем або судом дестабілізує систему об'єктивного й суб'єктивного права, порушує правопорядок і негативно впливає на рівень правосвідомості. У правозастосовній діяльності принципи права виконують функцію універсального орієнтира, що дозволяє забезпечити повноту та узгодженість правового регулювання навіть за умов наявності прогалин у законодавстві. Вони можуть безпосередньо застосовуватися при вирішенні конкретних юридичних справ, зокрема у випадках використання аналогії права як засобу подолання прогалин правового регулювання. Через механізм застосування принципів забезпечується не лише буквальне, а й дух волі законодавця, адже принципи спонукають правозастосувача діяти відповідно до сутності, мети та ідеї закону [78; 11; 12]. Принципи права є критерієм правомірності та справедливості позитивного законодавства, визначаючи міру його відповідності праву як вираженню державної волі суспільства. Вони визнаються самостійним джерелом права, оскільки дають змогу здійснювати регулювання суспільних відносин у випадках, коли норми

права відсутні або не охоплюють конкретної життєвої ситуації, тим самим запобігаючи явищу «мовчання права». Суд, вирішуючи справи, має керуватися всією системою принципів права, на основі яких здійснюється точне й неухильне застосування правових норм, а за наявності прогалин – ухвалення рішень безпосередньо з урахуванням сутності правових принципів. Водночас, принципи права не завжди мають явне вираження у законодавстві: іноді вони завуальовані або потребують інтерпретаційного розкриття, хоча притаманні будь-якій правовій системі незалежно від рівня її розвитку чи соціальної спрямованості. В інших випадках принципи формулюються чітко й безпосередньо у правових актах, що, безперечно, підвищує якість правового регулювання. Принципи права є мірилом законності конкретних нормативних актів і показником того, наскільки вони відображають сутність права як феномену справедливості. Водночас, на шляху ефективної реалізації принципів у правозастосовній практиці існують певні перешкоди: відсутність їх законодавчого закріплення; невизначеність або надмірна абстрактність формулювань; розбіжності у тлумаченні одного й того ж принципу в різних нормативно-правових актах; невідповідність галузевих положень конституційним засадам; труднощі у розв’язанні колізій між принципами права та конкретними нормами закону, а також у встановленні прогалин і застосуванні аналогії. У процесі тлумачення права принципи відіграють роль концептуального критерію, що забезпечує з’ясування змісту правових норм у контексті волі законодавця, сприяє усуненню прогалин та досягненню єдності правового регулювання [78; 11; 12].

Відповідно до ст. 4 «Принципи діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців» Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 р. № 1403-VIII [73] у процесі діяльності як органи державної виконавчої служби, так і приватні виконавці зобов’язані діяти відповідно до низки засад, до яких належать: верховенство права, законність, інституційна та

професійна незалежність виконавця, забезпечення справедливого, об'єктивного та неупередженого підходу, обов'язковість виконання судових рішень та інших рішень інших органів, принцип диспозитивності, гласність та відкритість виконавчої процедури з належною технічною фіксацією процесуальних дій, дотримання розумних строків виконавчого провадження, а також співмірність заходів примусового виконання рішення та обсягу вимог за рішенням.

Особи, наділені повноваженнями державного або приватного виконавця, повинні здійснювати свої функції професійно та добросовісно, утримуючись від будь-якого розголошення професійної таємниці – інформації, яка стала відома їм під час здійснення виконавчого провадження. Вони зобов'язані виявляти повагу до законних прав та інтересів усіх учасників виконавчого процесу – стягувачів, боржників і третіх осіб, та не допускати дій, що можуть принижувати людську гідність.

На відомості, здобуті виконавцем або його помічником у зв'язку з професійною діяльністю, поширюється правовий режим професійної таємниці. Обов'язок щодо її дотримання триває і після припинення повноважень державного виконавця або завершення професійної діяльності приватного виконавця чи його помічника. Передача відомостей, що становлять професійну таємницю, допускається лише у межах та у спосіб, прямо встановлений законодавством (ч. 3 ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»).

Окрім того, виконавці повинні запобігати виникненню суперечностей між приватним інтересом та службовими обов'язками, а у разі їх появи – негайно вживати заходів для їх усунення. Конфлікт інтересів у сфері примусового виконання розуміється як ситуація, коли особисті інтереси державного або приватного виконавця потенційно або фактично впливають на його неупередженість та об'єктивність при реалізації виконавчих повноважень чи на ухвалення рішень у ході примусового виконання (ч. 4 ст. 4 Закону України «Про

органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»).

На думку М. Є. Кисельова, до основних принципів діяльності приватних виконавців належить низка таких загальних принципів як: верховенство права, законність, незалежність, справедливість, неупередженість, об'єктивність, обов'язковість виконання рішень, диспозитивність, гласність, відкритість виконавчого провадження і його фіксування технічними засобами, розумність строків виконавчого провадження, співмірність заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями [38]. Ці принципи однакові і щодо державних виконавців, і щодо приватних виконавців. М. Є. Кисельов також виокремлює низку принципів професійної діяльності приватних виконавців, до яких він відносить принципи орієнтованості на клієнта, професіоналізму та необхідності професійного зростання, персоналізації, пропорційності якості виконання діяльності рівню оплати праці, зацікавленості в отриманні швидкого результату виконавчого провадження, дотримання професійної таємниці.

Відповідно до українського законодавства приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності, тобто самозайнятою особою. Згідно з п. 14.1.226 Податкового Кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [60] самозайнятою особою є платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності.

Постає закономірне питання: якщо приватним виконавцям держава делегує реалізацію владних повноважень у сфері примусового виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів, то з яких підстав вони розглядаються як суб'єкти оподаткування? Безумовно, на відміну від державних виконавців, приватні не отримують заробітної плати з державного бюджету та не забезпечуються державою необхідними матеріально-технічними ресурсами. Їхня діяльність фінансується за рахунок «відсоткової» винагороди, а всі

витрати, пов'язані з організацією професійної діяльності – утриманням офісу, оплатою праці помічників, страхуванням цивільно-правової відповідальності тощо – покладаються безпосередньо на приватного виконавця.

Слід зауважити, що у випадку, коли примусове виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів здійснюють державні виконавці, воно реалізує безпосередню забезпечувальну функцію держави. Натомість, коли такі повноваження здійснюють приватні виконавці, йдеться про делегування державою частини своїх владних повноважень, спрямованих на реалізацію конституційного принципу обов'язковості виконання судових рішень і гарантування ефективного захисту прав фізичних та юридичних осіб.

Разом із тим, окрім державних і приватних виконавців, законодавство виокремлює ще одну категорію суб'єктів, наділених правом здійснювати виконання судових рішень, проте без застосування примусових заходів впливу. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», до таких суб'єктів належать податкові органи, банки та інші фінансові установи, органи, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, а також, у випадках, прямо визначених законом, інші уповноважені органи, яким надано право реалізовувати рішення у межах їхньої компетенції. Так, за ст. 6 Закону України «Про виконавче провадження» [68] стягнення майна чи грошових коштів покладається на податкові органи, а виконання рішень, що передбачають лише грошові стягнення, – на банки та інші фінансові установи. Рішення, які передбачають стягнення коштів із державних органів, бюджетів усіх рівнів або бюджетних установ, а також рішення, що стосуються виплат за час роботи стягувача на посаді помічника-консультанта народного депутата України (включно з періодом звільнення), реалізуються через органи, які здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. Окрім того, в окремих випадках, прямо передбачених законодавством, виконання судових рішень може бути доручене іншим органам, уповноваженим на такі дії. При цьому зазначені органи й установи, визначені в наведених положеннях, не належать до системи

органів примусового виконання і не здійснюють виконавчі дії в розумінні Закону України «Про виконавче провадження».

О. В. Кохановська наголошує, що у процесі здійснення діяльності приватних виконавців не можна залишати поза увагою фундаментальні засади, які впливають із конституційних гарантій прав людини та положень цивільного законодавства. Йдеться, зокрема, про принципи недопустимості свавільного втручання у приватну сферу особи, заборони позбавлення права власності, окрім випадків, прямо передбачених Конституцією України [47] чи законом, забезпечення судового захисту цивільних прав і охоронюваних законом інтересів, а також добросовісності у правовідносинах (ст. 3 Цивільного кодексу України [82]). О. В. Кохановська вважає доцільним розглянути можливість розширення переліку принципів, визначених у ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження», з урахуванням пропозицій, викладених у Концепції оновлення Цивільного кодексу України, що сприятиме гармонізації засад виконавчої діяльності з сучасною доктриною приватного права.

Виконавче провадження, як слушно зазначає Є. Шматко [86], є особливою процесуальною формою, призначеною для забезпечення примусової реалізації судових рішень та актів інших юрисдикційних органів. Попри відносно нетривалий період, що минув із моменту набрання чинності оновленим законодавством України про виконавче провадження, базові принципи – верховенства права, законності, незалежності, гласності та інші – відіграють визначальну роль у процедурі примусового виконання рішень. Вони, одночасно, є як інструментами досягнення ефективного результату виконання відповідного виконавчого документа, так і гарантіями дотримання прав, свобод і законних інтересів усіх учасників виконавчого процесу – стягувача, боржника. Безумовне дотримання зазначених принципів повинно залишатися пріоритетом для всіх суб'єктів виконавчого провадження, насамперед, для виконавця, який наділений дискреційними повноваженнями, включно з правом застосування легітимного примусу. У будь-яких умовах розвитку суспільних відносин важливо не лише

опиратися на усталені правові засади, а й урахувувати нові принципи, що формуються відповідно до сучасних потреб і трансформацій суспільства.

Як небезпідставно стверджує М. Кулава [48], більшість визначених законодавцем принципів має конституційно-правовий характер і не відображає у повній мірі специфіки виконавчого процесу як міжгалузевого інституту. Вони не є особливими процесуальними засадами, притаманними виключно функціонуванню системи органів та осіб примусового виконання, зокрема, приватних виконавців. У чинному законодавстві відсутні норми, які б розкривали зміст кожного зі зазначених принципів, що призводить до різнотлумачень їх правової природи та сфери застосування. М. Кулава вважає доцільним розширення існуючого переліку принципів шляхом закріплення низки додаткових, зокрема: принципу паритетності та збалансованої конкуренції між державними й приватними виконавцями; принципу юридичної відповідальності органів виконавчої системи, їх посадових осіб та приватних виконавців за шкоду, заподіяну порушенням норм законодавства; принципу стимулювання добровільного виконання рішень як превентивного механізму; а також принципу професіоналізму, компетентності та доброчесності виконавця.

А. І. Висоцький, аналізуючи принципи діяльності органів державної виконавчої служби, робить висновок, що до характерних рис цих принципів належать такі: 1) вони закріплені в актах чинного законодавства; 2) регламентують найбільш загальні, фундаментальні аспекти професійної діяльності державного виконавця; 3) недотримання чи порушення цих принципів тягне можливість застосування до виконавця заходів юридичної відповідальності [18].

До системи основоположних засад функціонування державної виконавчої служби, що мають імперативний і загальнообов'язковий характер, науковці відносять такі керівні ідеї: нормативне підґрунтя діяльності; принцип єдиноначальності; колегіальність у прийнятті рішень; раціональний розподіл управлінських функцій і праці; забезпечення своєчасного, повного та

неупередженого виконання рішень юрисдикційних органів; підконтрольність та підзвітність виконавців; персональна відповідальність за порушення службової дисципліни чи неналежне виконання посадових обов'язків; професіоналізм, компетентність, ініціативність, добросовісність і відданість службовій діяльності; гарантування правової та соціальної захищеності працівників державної виконавчої служби; обов'язковість виконання їхніх законних вимог; а також оперативна самостійність у межах наданих повноважень [25].

Отже, у науковій літературі питання принципів діяльності виконавців посідає помітне місце, однак, характеризується відсутністю єдності поглядів щодо їх системи, класифікації та змістовного наповнення.

Так, у праці Ю. В. Білоусова визначено низку принципів, що безпосередньо впливають із природи діяльності із примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів: гуманізму, законності, неупередженості, предметної та територіальної юрисдикції, недоторканності житла, диспозитивності, публічності, повноти, своєчасності виконання та контролю [3].

М. М. Мальський, ґрунтуючись на практиці Європейського суду з прав людини, пропонує двокомпонентну структуру принципів виконавчого процесу: загально-правові (верховенства права, законності, забезпечення права на захист, гуманізму) та спеціально-правові (обов'язковості вимог виконавця, правової певності, своєчасності виконання, визначеності дискреційних повноважень виконавця, можливості оскарження його дій, недопустимості позбавлення волі за невиконання договірних зобов'язань, недоторканності мінімуму майна боржника) [51].

Побуває позиція, згідно з якою виокремлюють не лише ті принципи, що мають легальне закріплення (законності, своєчасності, поваги до честі й гідності особи, недоторканності мінімуму майна, співмірності заходів примусу з вимогами), а й похідні, імпліцитно присутні у правових нормах (примусового виконання рішень спеціально уповноваженими органами; рівності перед

законом; пропорційного розподілу стягнутих сум між стягувачами; ініціативності суб'єктів; державної мови; забезпечення добровільного виконання; судового контролю; незалежності виконавця) [11].

У науковій періодиці України є позиції [59], з якими, як нам видається, не можна погодитися, оскільки принципи виконавчого провадження та принципи діяльності виконавців не є тотожними. Є. Когутич вважає, що принципи діяльності приватних виконавців є принципами контролю за діяльністю приватних виконавців. Науковець до кола загальних принципів контролю відносить верховенство права, законність, універсальність, оперативність, доцільність, систематичність, професіоналізм, об'єктивність, реальність та результативність. Водночас, до спеціальних принципів контролю за діяльністю приватних виконавців уважає, що доцільно відносити принципи рівності перед законом, координаційності та субординаційності, єдності повноважень між контролюючим органом і підконтрольним суб'єктом, а також принцип наукової обґрунтованості [39, с. 98].

Із проведеного аналізу положень законодавства України випливає, що законодавець, визначаючи засади діяльності виконавців, здебільшого відтворює загальноправові (конституційні) та міжгалузеві принципи, не формулюючи при цьому спеціальних принципів, притаманних саме інституту примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Такий підхід видається методологічно і концептуально невиправданим, адже зазначені принципи вже знайшли своє відображення в інших нормативно-правових актах – безпосередньо у вигляді окремих норм або опосередковано через тлумачення змісту чинного законодавства.

З огляду на основне призначення законодавчого закріплення принципів – забезпечення можливості усунення прогалин у правовому регулюванні за допомогою аналогії права – доцільнішим убачається формування й нормативне закріплення саме тих принципів, які характеризують комплексний міжгалузевий інститут виконавчого провадження. Саме вони мають визначати специфіку

правового регулювання цієї сфери, її функціональну самостійність та системну єдність у механізмі реалізації судових рішень і забезпечення правовладдя.

Перейдемо до аналізу системи принципів діяльності судових виконавців Польщі.

Для початку наведемо низку зауваг стосовно поняття «професії суспільної довіри» (*zawodu zaufania*), яку, власне, і здійснює судовий виконавець Польщі. Її окреслено у ст. 17 Конституції Республіки Польща, згідно з якою законом може бути створено професійні самоврядування, що представляють осіб, які здійснюють професії суспільної довіри, та здійснюють нагляд за належним виконанням цих професій у межах публічного інтересу та з метою його захисту. На думку Конституційного Трибуналу, суспільна довіра складається з низки чинників, таких як: переконання у добрій волі, належній мотивації, професійній сумлінності особи, яка виконує відповідну професію, а також віра у дотримання нею важливих цінностей, притаманних цій професії. До таких істотних цінностей віднесено повне та цілісне дотримання права, зокрема конституційних цінностей і директив поведінки [181].

Як зазначають польські науковці, професії суспільної довіри потребують особливого контролю щодо підготовки до професійної діяльності, а також спеціальних правил стосовно професіоналізму та морально-етичних вимог до представників цих професій, тим більше, що саме законодавець несе суспільну і політичну відповідальність за здійснений вибір. У рішенні від 7 травня 2002 р. Конституційний Трибунал намагався визначити поняття професії суспільної довіри, зазначивши, зокрема, що це професія, яка полягає в задоволенні особистих потреб людини, пов'язана з отриманням інформації про її приватне життя та організована так, щоби гарантувати суспільству впевненість у належному використанні цієї інформації на користь інтересів особи, яка отримує послугу. Виконання такої професії додатково обумовлене дотриманням норм професійної етики, спеціальним змістом присяги, особливим характером

вищої освіти і спеціалізації, а також традиціями професійної корпорації [140, с. 47].

Як відомо, виконуючи свої обов'язки, судовий виконавець втручається у конституційно гарантовані права і свободи громадян, зокрема у право власності, приватність і недоторканність житла; при цьому наслідки виконання рішень часто погіршують матеріальні умови боржника або можуть призвести до втрати його фінансової спроможності. Беручи до уваги зазначене, а також той факт, що судовий виконавець отримує свої повноваження виключно від держави, законодавець дійшов висновку, що в інтересах публічного блага саме держава повинна мати повний контроль над тим, кому делегує владу, а також забезпечити повну прозорість дій судових виконавців.

На думку К. Бомби, у дискусії про судового виконавця як представника професії суспільної довіри ключовим має бути особа виконавця як носія цієї функції – виконання рішень та виконавець як професіонал, який здійснює діяльність, що має публічно-правовий зміст [162, с. 70, 71].

Закон Республіки Польща «Про судових виконавців» покладає на виконавця обов'язок створення індивідуальної канцелярії (офісу) судового виконавця (ст. 7). Така канцелярія є допоміжним апаратом виконавця – це колектив осіб та матеріальних засобів, що забезпечують виконання ним покладених на нього функцій. Адреса канцелярії має бути у межах округу, де призначено виконавця. Він може мати лише одну канцелярію й не має права створювати філії або інші організаційні підрозділи для її обслуговування [170]. Упродовж одного місяця з дня повідомлення про набрання чинності рішенням про призначення на посаду судового виконавця, виконавець зобов'язаний створити або прийняти під своє управління канцелярію та повідомити про цей факт Міністра юстиції (ст. 15 ч. 1 Закону «Про судових виконавців»). Виконавець також має обов'язок повідомити голову відповідного районного суду про створення або прийняття канцелярії. Голова суду впродовж 14 днів перевіряє, чи відповідає канцелярія вимогам, передбаченим законом, та чи

забезпечено в ній умови для самостійного й незалежного виконання завдань виконавцем. Про результати перевірки голова відповідного районного суду негайно інформує Міністра юстиції [170]. Незалежно від наведених положень, про кожну зміну адреси канцелярії необхідно повідомляти Міністру юстиції та голові відповідного районного суду протягом 14 днів (ст. 15 ч. 3 Закону). У виняткових випадках Міністр юстиції може продовжити цей строк шляхом винесення постанови, яка не підлягає оскарженню. У разі, якщо канцелярію не створено або не прийнято в зазначений строк, призначення на посаду втрачає чинність, що засвідчується постановою Міністра юстиції. Заяву про призначення на посаду судового виконавця можна подати протягом п'яти років після проходження асесури виконавця [140, с. 49].

На виконавця покладено обов'язок підтримувати канцелярію на належному рівні, відповідному до гідності посади, незалежно від її розміру, місця розташування чи наявних ресурсів. Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 153 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців», виконавець від свого імені укладає з особами, необхідними для функціонування канцелярії, а також із суб'єктами, що забезпечують охорону майна або надають допомогу під час виїзних дій, такі договори: трудові, підяду, доручення або про надання послуг тощо. Натомість асесори та стажисти приймаються виключно на підставі трудового договору. Як зазначає К. Бомба, у питаннях, пов'язаних з організацією роботи канцелярії, законодавець прямо вказує, що судовий виконавець діє як посадова особа – «від власного імені», а не як орган державної влади, що діє від імені держави [162, с. 55].

Витрати на створення та утримання канцелярії покладаються на самого судового виконавця, зокрема витрати, пов'язані з наймом працівників, утриманням приміщення, забезпеченням необхідним офісним обладнанням – покриваються з отриманих ним виконавчих зборів [138, с. 74].

З огляду на трудове право, канцелярія польського судового виконавця є організаційною одиницею роботодавця – у персональному, матеріальному та

організаційно-технічному аспектах – у межах якої роботодавець реалізує свої функції.

У такий спосіб судовий виконавець постає як суб'єкт, відокремлений від держави, що фактично виступає бенефіціаром праці найманих працівників, хоча насправді ці працівники виконують роботу в інтересах держави. Виконавець не має власного інтересу у тому, щоб працівники здійснювали діяльність понад обсяг завдань, покладених на нього законом як на орган публічної влади та службову особу. Судовий виконавець не реалізує власних інтересів, а виконує функції держави щодо забезпечення реалізації конституційного права на судовий захист (ст. 45 Конституції РП [125]) через здійснення дій у межах забезпечувального й виконавчого провадження та інших визначених законом завдань, які мають допоміжний характер стосовно органів правосуддя.

Тепер здійснимо аналіз змісту основних засад діяльності судових виконавців Польщі.

Принцип сумлінності у виконанні службових обов'язків. Так, польські судові виконавці у своїй діяльності повинні керуватися добропорядністю, діючи так, щоби суспільство позитивно оцінювало їхні дії. Це підтверджується нормою ч. 3 ст. 2 Закону Польщі «Про судових виконавців» [170], відповідно до якої виконавець «керується благом правосуддя та публічним інтересом». Виконання цього зобов'язання означає, насамперед, діяльність у межах закону. Згідно зі ст. 9 цього Закону виконавець не може відмовити: у прийнятті заяви про відкриття виконавчого провадження; у виконанні ухвали про забезпечення позову; у виконанні європейського наказу про арешт банківського рахунку; у виконанні ухвали про забезпечення доказів або ухвали про видачу доказу у справах інтелектуальної власності; у виконанні ухвали про забезпечення спадкового майна; у складанні опису майна (інвентаризації). Відповідно до ст. 25 названого Закону судовий виконавець зобов'язаний діяти відповідно до закону, судових рішень, постановлених у порядку судового нагляду, розпоряджень чи рекомендацій органів адміністративного нагляду, складеної

присяги та правил професійної етики, а також підвищувати свою кваліфікацію. Виконавець зобов'язаний зберігати в таємниці відомості, отримані під час виконання службових обов'язків (ч. 1 ст. 27). Керуючись принципом сумлінності, виконавець повинен виконувати свої обов'язки якнайкраще, прагнучи дотримання найвищих професійних стандартів. Обіймаючи посаду публічного службовця, виконавець має слугувати прикладом для інших. Згідно з ч. 2 ст. 31 Закону у разі затримки з боку виконавця у передачі стягнутих коштів, він зобов'язаний сплатити кредиторів відсотки за прострочення на невчасно передані суми, якщо лише затримка не була спричинена обставинами, передбаченими законом, зокрема зупиненням виконавчого провадження або призупиненням виконання виконавчого документа судом. Про кожен випадок затримки понад 7 днів виконавець повідомляє голову відповідного районного суду. Судовий виконавець не може брати на себе жодних фінансових чи інших зобов'язань, які могли б вплинути на виконання ним службових функцій. З цих причин судовий виконавець не може займатися підприємницькою діяльністю (ч. 2 ст. 33 Закону), бути членом правління, наглядової чи ревізійної комісії господарських товариств або кооперативів, бути членом правління фонду, що здійснює підприємницьку діяльність, а також володіти понад 10% акцій або часток господарського товариства (ч. 4 ст. 33 Закону). Виконавець також не може мати додаткового місця роботи, за винятком наукової, науково-педагогічної або педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі у межах повного робочого часу, якщо така діяльність не перешкоджає виконанню службових обов'язків (ч. 1 ст. 34 Закону). Судові виконавці зобов'язані запобігати конфлікту інтересів, а у разі його виникнення – негайно вживати заходів для його усунення; виконавець не може займатися жодною додатковою діяльністю чи способом заробітку, що перешкождали б виконанню службових обов'язків, могли б підірвати довіру до його неупередженості або завдати шкоди гідності його посади (ч. 2 ст. 34 Закону) [170].

Принцип поваги до інших і прозорості діяльності судового виконавця Польщі. Судові виконавці повинні діяти на засадах взаємної поваги та поваги до громадян. Взаємна повага становить моральну цінність і, водночас, є орієнтиром у тому, як слід ставитися до інших, аби не порушувати їхньої гідності. Гідність є невід’ємною та природженою властивістю кожної людини, незалежно від її раси, статі, освіти, віку чи майнового стану. Згідно зі законом, судові виконавці зобов’язані діяти без зволікань, а також докладати зусиль для розуміння того, що прагнуть донести учасники виконавчого провадження [114, с. 75]. Судовий виконавець має бути готовим пояснити й обґрунтувати свої дії. Принцип прозорості означає, що всі вчинювані дії повинні бути зрозумілими, доступними, стислими, сформульованими чіткою та простою мовою. У понятті прозорості першочергово наголошується на якості дій, які мають бути зрозумілими й однозначними. Основними рисами прозорості є чіткість, зрозумілість і можливість змістовного сприйняття намірів суб’єктів публічної влади. Принцип прозорості має своє джерело в праві Європейського Союзу. Загальну вимогу прозорості визначено у ст. 15 Договору про функціонування Європейського Союзу [46]. Прозорість пов’язана з відповідальністю, відкритістю, обов’язком оприлюднення документів усіма державами-членами ЄС. Хоча право ЄС часто посилається на принцип прозорості, воно не містить його чіткого визначення. Прозорість також охоплює зрозумілість уживаної мови, фактичний доступ до інформації та передбачуваність дій органів влади. Значення принципу прозорості тісно пов’язане з принципами правової визначеності та рівності. Розглядаючи принцип прозорості, не можна оминати положень Загального регламенту про захист персональних даних (GDPR [153]), адже в його ст. 5 закріплено ключові принципи обробки персональних даних. Принцип прозорості розміщено серед найважливіших принципів, нарівні з принципами законності та сумлінності. Сам регламент прямо не визначає поняття прозорості, але вказує на преамбулу, відповідно до якої фізичним особам має бути зрозуміло, що їхні дані збираються, використовуються,

переглядаються чи обробляються іншим чином. Принцип прозорості вимагає, щоб усі повідомлення, пов'язані з обробкою персональних даних, були легко доступними, зрозумілими та сформульованими простою, чіткою мовою. Адміністратори даних зобов'язані дотримуватися принципу прозорості протягом усього процесу обробки – як до початку, так і під час, особливо у випадках, коли дані отримуються не безпосередньо від суб'єкта. У контексті прозорості діяльності судового виконавця важливе значення має ч. 5 ст. 149 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], згідно з якою виконавець зобов'язаний подавати до податкового органу щомісячну інформацію про отримані виконавчі збори, що підлягають перерахуванню, не пізніше 10-го дня місяця, наступного за звітним. Така інформація є бухгалтерським документом. Крім того, ст. 152 цього ж Закону детально визначає, які саме позиції охоплюють витрати, пов'язані з діяльністю виконавця. Не менш важливою у контексті принципу прозорості є ст. 163, яка встановлює, що документація, пов'язана з діяльністю канцелярії, повинна зберігатися у її приміщенні – як у паперовій, так і в електронній формі на відповідних носіях. А згідно зі ст. 164 Закону, справи, у яких провадження завершено, та закриті облікові книги підлягають зберіганню у Національній Раді судових виконавців [140, с. 57].

Принцип пропорційності у діяльності судового виконавця. Ст. 31 Конституції Республіки Польща [125] формулює загальний принцип пропорційності у випадках можливого обмеження конституційних прав і свобод, якщо таке обмеження встановлюється законом. Дія цієї статті має універсальний характер, адже вона охоплює всі права й свободи, гарантовані Конституцією. Принцип пропорційності належить до фундаментальних засад правової держави, що базується на раціональності законодавця у процесі нормотворення. Дотримання пропорційності є передумовою справедливості закону: раціональний законодавець ухвалює норми, які відповідають вимогам доцільності та розумності. Цей принцип передбачає, що між метою правового

регулювання та засобами, які використовуються для її досягнення, має існувати внутрішня логічна відповідність. Згідно з принципом пропорційності, законодавець повинен обґрунтувати реальну необхідність втручання у сферу прав чи свобод особи в конкретній ситуації. При цьому мають застосовуватися лише такі правові засоби, які є ефективними і справді сприяють досягненню передбачених законодавцем цілей. Обрані заходи повинні забезпечувати охорону визначених цінностей у такому обсязі, який неможливо досягти менш обтяжливими способами. Принцип пропорційності зобов'язує законодавця не лише у випадках обмеження конституційних прав і свобод, а й тоді, коли держава встановлює для громадян або інших підвладних суб'єктів певні обов'язки. Законодавець дотримується цього принципу тоді, коли серед усіх можливих заходів обирає ті, що є найменш обтяжливими або не створюють надмірних труднощів щодо досягнення конституційно виправданої мети. Застосування принципу пропорційності у діяльності судового виконавця, як зазначають А. Монарха-Матляк та Д. Скочиляс, проявляється у вимозі використовувати лише ті засоби, які є необхідними для досягнення поставленої мети. Виконавець, здійснюючи виконавчі дії, повинен діяти раціонально, розсудливо, з мінімальним втручанням у права стягувача, боржника та інших осіб. Обраний захід примусового впливу повинен бути не лише доречним і необхідним, але й не спричиняти надмірного втручання у сферу прав чи законних інтересів [140, с. 58].

Принцип рівності перед законом. Принцип рівності перед законом закріплено у ст. 32 Конституції Республіки Польща [125], відповідно до якої всі громадяни є рівними перед законом, усі мають право на однакове ставлення з боку органів публічної влади, і жодна особа не може бути дискримінована в політичному, суспільному чи економічному житті з будь-якої причини. Зміст принципу рівності перед законом відповідно до польської правничої доктрини полягає у двох ключових аспектах: рівності у процесі нормотворення та недискримінації у процесі застосування права. Поняття рівності не має

абсолютного характеру, тобто не означає, що до всіх осіб повинні застосовуватися ті самі правові норми в однаковій мірі. Принцип рівності означає, що законодавець, створюючи правові норми, не може безмежно користуватися концепцією «пропорційної рівності», яка дозволяє регулювати права, свободи та обов'язки без урахування принципу справедливості. Цей принцип тісно пов'язаний із принципом справедливості, і разом вони формують засаду правильного підходу: осіб, які є рівними за своїми характеристиками, законодавець повинен трактувати однаково, а тих, хто має об'єктивні відмінності, – відповідно до цих відмінностей. Право на рівне ставлення включає також право на рівний захист [140, с. 62]. Принцип рівності та недискримінації має відкритий характер, що надає кожній особі, щодо якої ці засади порушено, право звернутися до компетентних органів за ефективним захистом. Питання про те, чи було порушено принцип рівності, підлягає оцінці органів публічної влади. Виходячи зі змісту ст. 32 Конституції Польщі [125], забороняється будь-яка необґрунтована диференціація правового статусу осіб, які перебувають у подібних фактичних умовах. Положення польської Конституції корелюють ст. 1 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 р. [36], відповідно до якої всі люди народжуються вільними та рівними у гідності й правах. Принцип рівності нерозривно пов'язаний із принципом справедливості, що знайшов вираження у ст. 2 Конституції Польщі. Принцип рівності, закріплений у ч. 1 ст. 32 Конституції Республіки Польща, покладає на законодавця обов'язок забезпечувати рівне ставлення до подібних суб'єктів у процесі правотворчості, а на органи публічної влади – у процесі застосування права, що має особливе значення з огляду на наявність так званого дискреційного (оцінкового) простору при ухваленні рішень. Законодавець може передбачати різне ставлення до адресатів правових норм, які належать до різних категорій суб'єктів, тому ключове значення має правильна класифікація подібних осіб – за наявністю певної істотної ознаки, що об'єднує їх у визначену класу суб'єктів, виокремлених на цій підставі. Вибір релевантної ознаки має

істотне значення на етапі правотворення. Виходячи з презумпції конституційності дій законодавця, вважається, що здійснена ним класифікація не порушує принцип рівності. Відповідно до ст. 1 Закону «Про судових виконавців» визначено: засади проходження служби на посаді судового виконавця, їхні права й обов'язки, правила добору до професії й підготовки до її здійснення, функціонування самоврядування судових виконавців, а також засади нагляду за їхньою діяльністю – з урахуванням необхідності забезпечення належного виконання державних завдань у сфері ефективного та сумлінного примусового виконання судових рішень [170]. Аналізуючи становище судових виконавців як подібних суб'єктів, у доктрині звертається увага на два аспекти: 1) питання привілейованого становища окремих виконавців щодо фінансових зобов'язань перед самоврядуванням; 2) установлення однакової межі віку (65 років) для чоловіків і жінок при здійсненні професійної діяльності, незважаючи на різний загальний пенсійний вік [140, с. 62]. Беручи до уваги ст. 32, ч. 2 ст. 64 Конституції Польщі [125], яка гарантує рівний правовий захист права власності, інших майнових прав і права спадкування для всіх, а також ч. 3 ст. 205 Закону Польщі «Про судових виконавців» [170], згідно з якою членство в регіональній палаті виникає з дня складання присяги і припиняється з моменту звільнення або припинення повноважень судового виконавця за законом. Згідно зі ст. 38 Закону Польщі «Про судових виконавців» судові виконавці сплачують щомісячні внески на потреби органів самоврядування. Розмір внеску залежить виключно від кількості справ, що надійшли до канцелярії виконавця протягом року, і не може бути меншим за 0,3% або більшим за 1% від суми отриманої винагороди за попередній місяць. Виконавці, які працюють перший рік або отримали не більше ніж 1000 справ у попередньому календарному році, сплачують знижену ставку – не більш ніж 100 злотих на місяць [170]. Другий аспект, що стосується принципу рівності перед законом, пов'язаний із пенсійним віком судових виконавців Польщі. Відповідно до ч. 3 ст. 33 Закону Польщі «Про судових виконавців» [170] до них застосовуються положення, що

регулюють статус осіб, які здійснюють позагосподарську (позааграрну) професійну діяльність, тобто незалежну працю. Це означає, що, попри формальну однаковість пенсійного віку для чоловіків і жінок у професії виконавця, фактично, на них поширюються спеціальні умови, відмінні від загальних правил пенсійного забезпечення, що знову актуалізує питання відповідності такого регулювання принципу рівності та пропорційності. Закон Польщі «Про судових виконавців» [170] встановлює, що Міністр юстиції зобов'язаний за власною ініціативою звільнити судового виконавця з посади, якщо він досяг 65-річного віку. Сумніви викликає також встановлення однакового пенсійного віку для жінок і чоловіків. Відповідно до польського законодавства про пенсійне забезпечення жінка набуває права на пенсію у 60 років, що дає їй змогу ще протягом п'яти років продовжувати діяльність. Подібне право не надається чоловікові-судовому виконавцю. Наведені приклади чітко свідчать про відсутність рівного ставлення перед законом, гарантованого ч. 1 ст. 32 Конституції Республіки Польща [140, с. 65].

Принцип свободи праці. Принцип свободи праці впливає зі змісту ч. 1 і 2 ст. 65 Конституції Республіки Польща, відповідно до якої кожній особі гарантується свобода вибору та здійснення професії, а також свобода вибору місця роботи. Винятки з цього правила можуть бути встановлені лише законом, і лише законом може бути запроваджено обов'язок праці. Щодо свободи праці судового виконавця слід звернути увагу на кілька аспектів: по-перше, свободу вибору професії виконавця в контексті забезпечення доступу до неї; по-друге, свободу залишатися в професії, незважаючи на встановлену законом граничну вікову межу для її здійснення; по-третє, обмеження, пов'язані з можливістю займатися додатковою роботою, іншими видами діяльності чи способами отримання доходів; і, нарешті, повагу до конституційно гарантованої свободи від примусової праці. У Законі Польщі «Про судових виконавців» [170] особливе значення мають дві статті. Ст. 11 визначає вимоги до кандидатів на посаду судового виконавця, серед яких – наявність громадянства Республіки

Польща, повна дієздатність, закінчена вища юридична освіта та бездоганна репутація. Ст. 66 (ч.ч. 1 і 2) встановлює ліміти прийому на стажування (аплікацію) судових виконавців. Отже, принцип свободи праці в контексті професії судового виконавця набуває комплексного змісту – як гарантії доступу до професії, можливості її здійснення в умовах професійної незалежності, так і як елементу правової рівноваги між свободою особи та публічними інтересами, які держава реалізує через примусове виконання судових рішень [140, с. 66].

Принцип свободи об'єднань. Принцип свободи об'єднань закріплено у ст. 58 Конституції Республіки Польща, яка гарантує кожному право на свободу об'єднання, водночас забороняючи створення таких об'єднань, мета або діяльність яких суперечить Конституції чи законам. Рішення про відмову в реєстрації або про заборону діяльності об'єднання ухвалює суд. Особливе значення у цій сфері мають також положення міжнародних актів – насамперед Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [54]. Конституція Республіки Польща та міжнародні договори трактують свободу об'єднань у широкому значенні, охоплюючи всі форми добровільного самоорганізування громадян. Однією з форм реалізації цього принципу є професійне самоврядування, до якого належить і самоврядування судових виконавців. Відповідно до ч. 1 ст. 195 Закону Польщі «Про судових виконавців» [170], членами самоврядування є судові виконавці та асесори, тоді як стажисти (апліканти) не входять до його складу. Самоврядування виконавців є, водночас, формою реалізації свободи об'єднання та гарантією професійної незалежності, що дозволяє представникам цієї професії здійснювати контроль за власною діяльністю, забезпечуючи належне виконання покладених на них публічно-правових завдань [140, с. 66].

Принцип свободи господарської діяльності. Принцип свободи господарської діяльності закріплений у ст. 20 і ст. 21 Конституції Республіки Польща. Згідно з цими положеннями, кожна особа має право на здійснення господарської діяльності, а економічний лад Польщі ґрунтується на засадах

соціальної ринкової економіки, що спирається на свободу підприємництва, приватну власність, солідарність, діалог і співпрацю соціальних партнерів (ст. 20), при цьому держава гарантує охорону права власності та спадкування (ст. 21). Конституційний принцип свободи господарської діяльності, однак, зазнає істотних обмежень у межах Закону Польщі «Про судових виконавців» [170], насамперед, через специфіку моделі фінансування діяльності у сфері примусового виконання. Судовий виконавець, хоча формально діє як суб'єкт, що самостійно організовує власну канцелярію, фактично виконує владні повноваження держави, а тому його економічна самостійність є лише частковою і підпорядковується вимогам публічного інтересу.

Підсумовуючи, варто зазначити, що кількість і зміст принципів, які є в основі діяльності судових виконавців Польщі, є відносними та залежать від того, які засади законодавець вважає основоположними на нині. Принципи діяльності судових виконавців повинні бути спрямовані на підвищення якості виконавчого провадження, зміцнення верховенства права та мінімізацію ризику прийняття свавільних або упереджених рішень.

Висновки до Розділу 1

1. Правовий статус виконавця за законодавством України та Польщі сформовано як результат еволюції національних моделей примусового виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів, які, попри відмінності інституційної побудови, мають спільну мету – забезпечення правовладдя через ефективне, справедливе й своєчасне виконання рішень.

В Україні діє змішана модель, у межах якої одночасно функціонують державні та приватні виконавці. Державний виконавець має статус державного службовця, що реалізує делеговані державою владні повноваження у сфері примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Приватний виконавець, навпаки, є суб'єктом незалежної професійної діяльності, якому держава делегує владні повноваження на підставі публічно-правового мандата, що поєднує

елементи автономії та підконтрольності. Такий підхід відображає тенденцію до поєднання державних і недержавних засобів примусового виконання, що відповідає європейській практиці модернізації систем правосуддя, особливо в контексті колишніх пострадянських деожав.

Польська модель ґрунтується на засаді унітарності – діють лише судові виконавці (*komornik sądowy*) як публічні службовці при районних судах, реалізуючи функції органів публічної влади особливого виду. До ознак правового статусу польського судового виконавця належать ознаки службовця, роботодавця, самоврядного професіонала і суб'єкта, який діє на власний ризик, але не є підприємцем [26]. Ця гібридна модель забезпечує баланс між незалежністю професії, вимогами публічної служби та судовим контролем за її здійсненням. За польським законодавством судовому виконавцеві надано статус суб'єкта публічної влади, який перебуває поза структурою судової гілки влади, але, водночас, здійснює допоміжні функції правосуддя (детальніше – див.: [29]).

Обидві правові системи виходять із презумпції публічного характеру функцій виконавця. Виконавці застосовують державний примус від імені держави, діючи в інтересах правосуддя та суспільного порядку. На основі здійсненого порівняльного аналізу запропоновано взяти польський досвід як взірець для подальшого розвитку українського інституту приватних виконавців, насамперед у частині професійної підготовки (інститут асесора, який нами запропоновано імплементувати у вітчизняне законодавство), розширення компетенції приватних виконавців, розширення самоврядності професійної спільноти виконавців і посилення гарантій їхньої незалежності (детальніше – див.: [31]).

Запропоновано запровадження інституту асесури як етапу професійної підготовки приватних виконавців. Польським досвідом підтверджено ефективність моделі професійного становлення виконавця через обов'язкову асесуру, під час якої кандидат працює під безпосереднім наглядом досвідченого судового виконавця (детальніше – див.: [27]). Такий інститут дозволяє поєднати

теоретичну підготовку із практичним навчанням, формуючи високі професійні стандарти, етичну культуру та практичну готовність до здійснення владних повноважень судового виконавця. В українському законодавстві також за аналогією з польським досвідом слід передбачити таку форму – посаду асесора приватного виконавця з чітко визначеними повноваженнями, тривалістю перебування на такій посаді для отримання права скласти іспит на посаду судового виконавця (до прикладу, 2 роки) та процедурою атестації.

У польському законодавстві незалежність судового виконавця закріплено комплексно – через фінансові, процедурні, дисциплінарні, етичні та інші гарантії. Український законодавець має деталізувати порядок захисту виконавця від незаконного втручання з боку органів державної влади, сторін чи інших суб'єктів, передбачивши: інституційну стабільність системи самоврядування приватних виконавців, нормативно визначений порядок реагування на втручання у діяльність виконавця. Необхідно посилити професійне самоврядування приватних виконавців України за зразком професійного самоврядування судових виконавців Польщі.

Запропоновано удосконалення інституційного механізму дисциплінарної відповідальності українських приватних виконавців за зразком польської моделі: дисциплінарна комісія має бути незалежною від виконавчої влади, тобто бути утвореною при Асоціації приватних виконавців України.

В українському законодавстві варто закріпити правовий статус приватного виконавця як представника професії суспільної, публічної довіри, що діє в інтересах правосуддя, а також принцип «служіння приватним виконавцем суспільному інтересу та суспільному добру», що визначало б морально-етичні орієнтири діяльності приватних виконавців.

2. Доведено, що принципи діяльності виконавця становлять не лише формальну частину нормативного регулювання механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а й є його аксіологічною та методологічною основою, визначаючи зміст професійної

поведінки виконавця, межі застосування ним державного примусу, а також співвідношення публічного інтересу з особистими правами учасників виконавчого процесу. Їх дотримання є необхідною умовою законності, неупередженості та справедливості примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Констатовано, що українське законодавство у сфері виконавчого провадження переважно відтворює загально-правові (конституційні) та міжгалузеві принципи, не формулюючи комплексу інституційних (спеціально-правових) принципів, властивих саме інституту примусового виконання. Це не сприяє системності та внутрішній узгодженості правового регулювання, а також ускладнює втілення правовладдя у виконавчий процес. З огляду на це, доцільним є розширення змісту ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», шляхом закріплення: принципу паритетності державних і приватних виконавців, що гарантуватиме рівність їхніх процесуальних прав і обов'язків, а також унеможливить дискримінацію форм виконання рішень; принципу професіоналізму, компетентності та доброчесності виконавця як обов'язкових етичних стандартів професії; принципу стимулювання добровільного виконання рішень, як пріоритетного напрямку реалізації конституційного обов'язку держави забезпечувати ефективний захист прав і свобод.

Польська модель, закріплена у Законі Республіки Польща «Про судових виконавців» (*Ustawa o komornikach sądowych*), демонструє високий рівень інституційної зрілості, що полягає у гармонійному поєднанні публічно-правового змісту діяльності судового виконавця з його професійною автономією та самоврядністю, що заснована на конституційному принципі «професії суспільної довіри» (*zawód zaufania publicznego*). Пропонуємо такий підхід імплементувати в українське законодавство шляхом: законодавчого визначення професії приватного виконавця як «професії суспільної довіри»; делегування повноважень у сфері дисциплінарної юрисдикції АПВУ.

Підхід до формування системи принципів діяльності виконавців повинен базуватися на функціональній взаємодії права, моралі та публічного управління. Ці принципи не мають бути декларативними, вони повинні виконувати реальну регулятивну функцію, бути орієнтиром для законодавця, критерієм для судового контролю та стандартом для професійної етики, сприяючи подальшій європеїзації українського виконавчого процесу.

Результати опубліковано у таких працях: Дутка І. В. Виклики кадрової спадкоємності у професії судового виконавця Республіки Польща: від структурного зростання до поколіннєвої кризи. *Proceedings of the XXIII International Scientific and Practical Conference “Latest technologies for the development of science and education”* (June 10–13, 2025). Seville, Spain. 2025. 264 p. Pp. 88–89. URL : <https://isg-konf.com/latest-technologies-for-the-development-of-science-and-education/>; Дутка І. В. Законодавчі вимоги до виконавців у Польщі. *Наукові перспективи. Серія «Право»*. 2024. № 8 (50). 994 с. С. 603–612. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-603-612](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-603-612). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/14471/14540>; Дутка І. В. Судовий виконавець Польщі як учасник професійної самоврядної спільноти. *Abstracts of XXIII International Scientific and Practical Conference «Technologies, methods and theories: current problems of science»*. Plovdiv, Bulgaria (June 09–11, 2025). 247 p. Pp. 116–117. URL : <https://eu-conf.com/en/events/technologies-methods-and-theories-current-problems-of-science/>; Дутка І. В. Вимоги до кандидатів на посаду виконавця за законодавством Республіки Польща. *Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference «Problems and prospects of global business development»* (August 26–28, 2024). Bilbao, Spain. 141 p. Pp. 59–61. URL : <https://eu-conf.com/en/events/problems-and-prospects-of-global-business-development/>.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВИКОНАВЦЯ

2.1. Нормативна модель прав і обов'язків виконавця за законодавством України та Польщі

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [68] на виконавця покладається обов'язок організовувати й здійснювати передбачені Законом заходи примусового виконання рішень таким чином, щоб виконавчі дії здійснювалися неупереджено, результативно, у розумні строки та в повному обсязі згідно з виконавчим документом і законом.

До основних процесуальних обов'язків виконавця належить, зокрема, те, що він повинен: забезпечувати сторонам, їхнім представникам, а також прокурору можливість ознайомлення з матеріалами відповідного виконавчого провадження; у межах визначених законом строків розглядати подані заяви та клопотання сторін й інших учасників виконавчого провадження; за наявності передбачених законом підстав своєчасно заявляти самовідвід; належним чином роз'яснювати сторонам та іншим учасникам виконавчого провадження їхні процесуальні права та обов'язки; у спеціально визначених законом випадках (щодо суб'єктів оборонно-промислового комплексу) невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня після надходження відповідного звернення, вчиняти дії зі скасування арешту з майна, яке було замінено в порядку, встановленому спеціальним законом про реформування підприємств оборонно-промислового комплексу.

Виконавець наділений так званими контрольно-наглядовими та аналітичними повноваженнями: здійснювати перевірку фактичного виконання боржниками рішень, що підлягають примусовому виконанню; перевіряти виконання рішень юридичними особами, фізичними особами та ФОП стосовно працівників-боржників; в інтересах стягувача безоплатно одержувати від

державних органів, юридичних і фізичних осіб, посадових осіб, сторін та інших учасників виконавчого провадження необхідні для виконання рішень пояснення, довідки, інші відомості, у тому числі конфіденційного характеру; вимагати від матеріально відповідальних осіб і посадових осіб боржників – юридичних осіб, а також від боржників – фізичних осіб надання пояснень щодо невиконання рішень або законних вимог виконавця чи інших порушень законодавства про виконавче провадження.

До повноважень виконавця щодо майна і приміщень належать такі: за наявності вмотивованого судового рішення про примусове проникнення – безперешкодно входити до житла чи іншого володіння фізичної особи (у тому числі особи, в якій перебуває майно або кошти боржника), проводити огляд, у разі потреби – примусово відкривати такі приміщення із залученням поліції, опечатувати їх, а також арештовувати, опечатувати й вилучати майно боржника, на яке може бути звернено стягнення. При виконанні рішень про виселення / вселення та усунення перешкод у користуванні житлом примусове проникнення здійснюється безпосередньо на підставі відповідного судового рішення; безперешкодно входити до приміщень, сховищ, іншого володіння боржника – юридичної особи, оглядати їх, примусово відкривати та опечатувати; накладати арешт на майно боржника, здійснювати опечатування, вилучення, передання на зберігання та реалізацію такого майна в установленому порядку; накладати арешт на кошти й інші цінності боржника, у тому числі на готівку в касах, кошти на рахунках у банках, інших фінансових установах, у небанківських надавачів платіжних послуг та органах казначейського обслуговування, а також на електронні гроші в емітентів електронних грошей, на рахунки в цінних паперах; у зв'язку із цим – опечатувати каси, приміщення й місця зберігання грошових коштів; накладати штрафи на фізичних, юридичних та посадових осіб у випадках, прямо передбачених законом; у разі ухилення боржника від виконання покладених на нього рішенням обов'язків звертатися до суду з питання встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду боржника –

фізичної особи або керівника боржника – юридичної особи за межі України до виконання рішення чи погашення заборгованості за рішеннями про стягнення періодичних платежів.

Інформаційні, реєстраційні повноваження виконавця: здійснювати реєстрацію обтяжень майна в ході й у зв'язку з виконавчим провадженням; отримувати від банків, інших фінансових установ, небанківських надавачів платіжних послуг, емітентів електронних грошей інформацію про наявність і стан рахунків, електронних гаманців боржника, рух коштів за ними, а також відомості про договори зберігання цінностей або договори оренди індивідуальних банківських сейфів. Виконавець має право на безпосередній доступ (у тому числі до конфіденційної інформації) щодо боржника, його майна, доходів та коштів, яка міститься в державних реєстрах і базах даних (у т.ч. електронних), у порядку, що визначається Мін'юстом спільно з органами, які ведуть відповідні реєстри.

Організаційно-забезпечувальні та логістичні повноваження виконавця: за згодою власника використовувати приміщення для тимчасового зберігання вилученого майна; за згодою стягувача або боржника використовувати їхні транспортні засоби для перевезення майна; залучати в установленому законом порядку понятих, працівників поліції, інших осіб, експертів, спеціалістів, а також суб'єктів оціночної діяльності – суб'єктів господарювання для проведення оцінки майна; у разі потреби залучати до організації та проведення виконавчих дій суб'єктів господарювання (у тому числі на платній основі) за рахунок авансового внеску стягувача.

Процесуальні повноваження виконавця щодо суду та інших органів / осіб: звертатися до суду чи іншого органу, який видав виконавчий документ, із заявами (поданнями) про роз'яснення рішення, видачу дубліката виконавчого документа, а до суду, який видав виконавчий документ, – із заявами про встановлення або зміну способу і порядку виконання, про відстрочку чи розстрочку виконання рішення; за наявності письмової заяви стягувача

самостійно приймати рішення про відстрочення чи розстрочення виконання рішень, що не є судовими; звертатися до суду з поданням про розшук дитини, а також про постановлення вмотивованого рішення щодо примусового проникнення до житла чи іншого володіння боржника або іншої особи, в якій перебуває дитина, на яку видано виконавчий документ про відібрання; звертатися до суду з поданням про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника або іншої особи, у якій перебуває майно чи кошти, що належать боржнику; ініціювати перед судом питання щодо тимчасового обмеження права виїзду боржника за кордон.

Комунікаційно-владні процесуальні повноваження виконавця: викликати фізичних осіб та посадових осіб у зв'язку з виконавчими документами, що перебувають у провадженні; у разі неявки боржника без поважних причин виконавець має право звернутися до суду щодо застосування приводу; застосовувати під час проведення виконавчих дій фото-, кіно- та відеофіксацію як технічний засіб фіксації процесу виконання.

Також виконавець може реалізовувати інші повноваження, прямо передбачені Законом про виконавче провадження та іншими актами законодавства.

Вимоги виконавця, сформульовані в межах його компетенції та відповідно до закону, є обов'язковими до виконання на всій території України. Ігнорування або невиконання законних вимог виконавця тягне передбачену законом юридичну відповідальність.

Для забезпечення належного виконання рішень виконавець уповноважений залучати працівників поліції. Таке залучення оформлюється вмотивованою постановою виконавця, що скеровується керівникові відповідного територіального органу поліції за місцем учинення виконавчої дії. Відмова у залученні поліції допускається лише у виняткових випадках, коли особовий склад відповідного органу поліції задіяний для припинення масових

порушень громадського порядку чи ліквідації наслідків масштабних надзвичайних ситуацій.

Отже, нами виокремлено такі групи повноважень виконавця: організаційно-процесуальні (загальний обов'язок забезпечити ефективне, повне й своєчасне виконання; розгляд заяв і клопотань; роз'яснення прав; ознайомлення з матеріалами; самовідвід); владно-примусові (арешт майна й коштів, примусове проникнення, опечатування, вилучення, встановлення тимчасових обмежень виїзду, штрафи, залучення поліції); контрольні й наглядові (перевірка виконання рішень, витребування пояснень від боржника та посадових осіб, візуальний огляд приміщень, фіксація дій засобами відеозйомки); інформаційні, реєстраційні (доступ до державних реєстрів і баз даних, запит інформації у суб'єктів публічного й приватного права, реєстрація обтяжень, одержання банківської інформації); процесуальні щодо суду та інших органів, осіб (звернення з поданнями і заявами про роз'яснення, зміну способу й порядку виконання, відстрочку / розстрочку, розшук дитини, примусове проникнення, обмеження виїзду тощо); організаційно-забезпечувальні та логістичні (залучення понятих, експертів, фахівців, суб'єктів господарювання, використання приміщень і транспорту для зберігання та перевезення майна); гарантійно-захисні (права, спрямовані на забезпечення реальності стягнення та охорону інтересів стягувача – насамперед інформаційні й примусові інструменти) [68].

Перейдемо до аналізу повноважень судового виконавця за законодавством Польщі. Враховуючи те, що професія судового виконавця належить до так званих професій суспільної, публічної довіри, криміналізовано діяння, які можуть підірвати становище судових виконавців, вплинути на престиж виконуваної професії або негативно позначитися на оцінці діяльності державних інституцій. Очікування щодо роботи судових виконавців стосуються належного, тобто ефективного і водночас правомірного здійснення виконавчого провадження. У межах виконання професійних обов'язків судові виконавці не

можуть здійснювати свої повноваження у спосіб, який суперечить засадам суспільного співжиття. Польський судовий виконавець під час виконання його завдань керується благом правосуддя та публічним інтересом, а всі дії вчиняє відповідно до чинних норм права. Серед вимог до польського судового виконавця, окрім професіоналізму, освіти й уміння здійснювати виконавчі провадження, належать також сумлінність, чесність і добросовісність. Тому в діяльності судового виконавця настільки важливою є турбота про дотримання засад суспільного співжиття та етичної поведінки [183].

Судові виконавці повинні уникати діянь, заборонених законом, зокрема: одержання майнової або особистої вигоди чи обіцянки такої вигоди (ст. 228 КК РП [119]); зловживати перевищенням своїх повноважень або невиконанням обов'язків, унаслідок чого завдається шкода публічному або приватному інтересу (ст. 231 КК РП); розголошення неуповноваженій особі інформації з грифом «для службового користування» або «конфіденційно» чи іншої інформації, отриманої у зв'язку із виконанням службових обов'язків, розкриття якої може завдати шкоди правом охоронюваному інтересу (ст. 266 КК РП); засвідчення в документі неправдивих відомостей щодо обставини, яка має юридичне значення (ст. 271 КК РП).

Як зазначають польські науковці, визначення каталогу прав і обов'язків польського судового виконавця нерозривно пов'язане із засадою спільного блага та інтересу правосуддя. Правові інструменти, які належать до компетенції виконавців, тісно пов'язані з метою виконавчого провадження. Судовий виконавець як орган публічної влади може користуватися так званим публічним владним повноваженням в силу закону. Обсяг цього владного повноваження, визначений нормами права, вказує на необмеженість компетенцій того суб'єкта, який фактично ним наділений [185, с. 29]. У діяльності судового виконавця особливе значення має так звана «авторитетність» конкретизації права (наприклад, судових рішень), презумпція законності вчинюваних судовим виконавцем дій, а також можливість застосування заходів адміністративного

(виконавчого) примусу [152, с. 128]. Це владне повноваження є очевидним під час здійснення виконавцем виконавчих та забезпечувальних дій, які з формально-правового боку стосуються виконання: судових рішень у справах про грошові та негрошові вимоги та забезпечення вимог, у тому числі європейських ухвал про забезпечення на банківському рахунку, з урахуванням винятків, передбачених ЦПК РП; інших виконавчих документів та виконавчих титулів, що підлягають виконанню в порядку судового виконання без надання їм виконавчої сили (формули); ухвал про забезпечення доказів і ухвал про зобов'язання видати доказ у провадженні у справах з права інтелектуальної власності; ухвал про забезпечення спадщини або складання опису майна (інвентаря); завдань, визначених в інших законах (ч. 3 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Це владне повноваження набуває значно менш формалізованого характеру під час виконання виконавцями фактичних дій, таких як: особисте вручення безпосередньо адресатові судових повідомлень, процесуальних документів та інших судових документів із підтвердженням отримання й зазначенням дати (у тому числі фіксація факту, що адресат не проживає за вказаною адресою) – за дорученням суду або за заявою позивача, зобов'язаного судом на підставі ч. 1 ст. 139¹ ЦПК РП [121]; вчинення дій, спрямованих на встановлення актуальної адреси проживання адресата – за дорученням суду або за заявою позивача, зобов'язаного судом на підставі ч. 1 ст. 139¹ ЦПК; складання протоколу фактичного стану; здійснення офіційного нагляду за добровільними публічними торгами із фіксацією найнижчої або найвищої пропозиції – за заявою організатора торгів (ч. 4 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Важко не погодитися з твердженням, що владна діяльність, окрім авторитетності, має імперативний (спрямований на породження правових наслідків), очікувальний (її метою є реалізація публічного інтересу), так званий «всемогутній» (використання владних засобів для примусового виконання обов'язку) та нормативний (компетенційний) характер [129, с. 111-112]. Завдання, які безпосередньо

впливають із ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], нерозривно пов'язані з правами й обов'язками виконавців; більш того, дотримання обов'язків і повага до своїх повноважень дають змогу належно виконувати покладені на них функції.

Багатогранний характер дій, що вчиняються у виконавчому провадженні у різних видах юридичного процесу (цивільного, адміністративного тощо), дає підстави стверджувати, що судовий виконавець виконує ключові завдання на підставі повноважень, закріплених у загальнообов'язкових нормах права, які визначають обсяг його компетенції. Відповідно до принципу розподілу влади польські судові виконавці не належать ані до законодавчої, ані виконавчої, ані судової гілки влади, проте вчинювані ними дії перебувають у тісному зв'язку з системою правосуддя, зокрема, коли йдеться про примусове виконання судових рішень. З огляду на основні напрями діяльності судових виконавців – активну участь у виконавчому та забезпечувальному провадженні – поряд з безперечно владними компетенціями ключового значення набуває піклування про спільне благо. Поряд із професійним виміром, важливим є переконання кредитора в тому, що судовий виконавець діє в межах закону та відповідно до засад професійної етики. При цьому його роль не зводиться лише до стягнення заборгованості; вона полягає також у забезпеченні публічного порядку в частині виконання зобов'язань, щоби гарантувати належний приватноправовий обіг. По-друге, у своїй діяльності він має демонструвати позитивне значення виконавчого провадження, тобто заохочувати до задоволення вимог кредитора боржником без необхідності застосування примусових заходів, і формувати довіру громадян до професії судового виконавця [126]. Стосовно визначення повноважень виконавця істотним є те, що під час виконання його завдань він керується благом правосуддя. Судовий виконавець є публічним службовцем, який провадить виконання у примусовому порядку судових рішень, свобода здійснення професійних дій, подібна до, наприклад, адвоката, який може відмовитися від «прийняття справи» клієнта, є неможливою у випадку судового

виконавця. Судовий виконавець не є органом судової влади (хоча діє при районному суді та підлягає нагляду суду і нагляду відповідального голови районного суду, при якому він діє), однак наділений численними владними повноваженнями, реалізуючи цілі виконавчого та забезпечувального проваджень. Відносини, які існують між учасниками цих проваджень, мають публічно-правовий характер. Повноваження польських судових виконавців викладено в розділі 3 Республіки Польща «Про судових виконавців» [170].

Законна, а водночас етична поведінка та професійний характер діяльності судового виконавця Польщі підкреслені в ч. 1 ст. 25 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]. Судовий виконавець діє на підставі та в межах закону (ст. 7 Конституції РП [125]). Це означає, що виконавець зобов'язаний уживати дій лише тоді, коли це прямо передбачено законом, у межах наданих йому повноважень та у визначеному процесуальному порядку. Встановлена нормами права сфера активності судових виконавців дає змогу запобігати ситуаціям зловживання повноваженнями, самочинних дій і водночас забезпечує сумлінне виконання завдань [154, с. 707-708].

Поряд із діяльністю «в межах і на підставі закону» судовий виконавець має обов'язок діяти відповідно до змісту складеної ним присяги, дотримуватися норм професійної етики та постійно підвищувати кваліфікацію. Самовдосконалення, так само як підтримання високих етичних стандартів поведінки, сприяє поглибленню засад публічної довіри до судових виконавців у суспільстві.

Серед основних обов'язків судового виконавця, визначених у ч. 3 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], особливу увагу зосереджено на питаннях вручення кореспонденції та складання протоколу фактичного стану. У першому випадку слід підкреслити, що вручення має особистий, безпосередній характер. Особисте виконання цих дій може, щоправда, здійснюватися, наприклад, кандидатом у судові виконавці (аплікантом) чи працівником канцелярії. Що показово, у цьому випадку не

застосовується інститут замінного вручення, тобто вручення члену домогосподарства або іншим особам, навіть якщо вони висловлюють готовність передати лист адресатові. Додатково суто особистий характер обов'язку щодо вручення посилюється 14-денним строком вручення відправлення, який обчислюється з дня отримання доручення; особистим з'ясуванням того, чи проживає адресат за вказаною адресою (у разі невдалої спроби вручення); особистим виконанням процедури повідомлення (авізування) про лист, а також особистим фіксуванням обставин у момент безрезультатної спроби вручення [107].

Аналогічну ретельність судовий виконавець має виявляти під час складання протоколу фактичного стану. Такий протокол має силу офіційного документа. Його метою є офіційне забезпечення доказів [116]. Протокол як офіційний документ користується презумпцією правильності та добросовісності. Високий ступінь особистого характеру цього обов'язку зумовлений тим, що дії здійснюються шляхом проведення огляду (безпосередніх спостережень судового виконавця), а не на підставі доступних йому реєстрів чи інших публічних джерел інформації. Суб'єктивний елемент огляду не може бути обумовлений попереднім застосуванням заходів примусу (ст. 4 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Крім того, як зазначає, зокрема, М. Сітковський, законодавець, керуючись необхідністю надання особі особливого рівня захисту в контексті можливих порушень у виконавчому провадженні, «на підставі ч. 5 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170] піддав інститут протоколу фактичного стану фактичному процесуальному судовому контролю на етапі його застосування, безпосередньо поширивши на нього дію інституту скарги на дії судового виконавця норми, що стосуються скарги на дії судового виконавця у виконавчому провадженні, підлягають відповідному застосуванню і до дій у невиконавчому провадженні, які стосуються складання судовим виконавцем протоколу фактичного стану» [155, с. 27-28]. Можливість подання скарги до

районного суду забезпечує захист особи у виконавчому провадженні та запобігає зловживанню «владою» з боку судових виконавців. Не викликає сумніву, що часто ключове значення має надання пояснень та передання інформації щодо майнового стану боржника або відомостей, які дають змогу ідентифікувати складові його майна й адресні дані в обсязі, необхідному для забезпечення належного перебігу виконавчого провадження. На підставі ст. 761 ЦПК РП органи примусового виконання отримали можливість одержувати такого роду інформацію, зокрема від органів державного управління, суб'єктів, які здійснюють завдання у сфері публічної адміністрації, податкових органів чи банків. Водночас це повноваження має факультативний характер. Застосування ст. 761 ЦПК РП залежить, отже, від доцільності надання пояснень і їхнього значення в контексті всього виконавчого провадження [132].

Показовим є також повноваження накладати штраф за безпідставну відмову надати органу примусового виконання пояснення або інформацію, передбачені ст. 761 ЦПК РП [121], або за свідоме надання неправдивої інформації чи пояснень (ст. 762 ЦПК РП [121]), а також застосовувати заходи примусу під час здійснення виконавчих дій. У контексті другого аспекту після безрезультатного попередження судовий виконавець має право видалити особу, яка поводить себе неналежно або перешкоджає його діям, а також накласти на таку особу штраф у розмірі до 1000 злотих (ст. 764 ЦПК РП [121]). Крім того, у разі опору й з урахуванням фактичних обставин події (а також статусу суб'єкта виконавчого провадження) судовий виконавець може викликати на допомогу органи поліції, компетентний військовий орган, Службу військової контррозвідки, Службу військової розвідки, Військову жандармерію або військові правоохоронні органи, Прикордонну службу, Агентство внутрішньої безпеки або Агентство розвідки. Надання допомоги під час здійснення виконавчих дій обумовлене насамперед констатацією факту перешкоджання виконанню, наявністю обставин, які дають підстави підозрювати вчинення кримінального правопорушення (у такому разі поліція негайно повідомляє

голову компетентного районного суду й вимагає від судового виконавця внесення відповідних застережень до протоколу вчинюваних дій), відкриттям чи обшуком житла боржника (винятково за участю поліції). У цьому контексті під виконавчими діями слід розуміти кожну дію судового виконавця, пов'язану із застосуванням засобів державного примусу [131].

З урахуванням значення професії судового виконавця в демократичній правовій державі законодавець Польщі чітко визначив каталог його прав та обов'язків. Проаналізуємо їх.

Обов'язок зберігати в таємниці обставини справи, про які судовий виконавець довідався у зв'язку з виконанням своїх дій (ст. 27 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Цей обов'язок зберігає чинність також після відкликання судового виконавця з посади або після припинення його призначення на посаду судового виконавця в силу закону. Припинення цього обов'язку має місце тоді, коли судовий виконавець дає показання як свідок або як сторона перед судом чи прокурором. Винятком є ситуація, коли розкриття таємниці загрожувало б інтересам держави (у такому разі від обов'язку може звільнити судового виконавця Міністр юстиції). Фактично положення ст. 27 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170] перебуває у тісному зв'язку зі ст. 180 § 1 Кримінального процесуального кодексу РП [122], яка визначає засади відмови від дачі показань щодо обставин, на які поширюється обов'язок збереження таємниці, пов'язаної з виконанням професії або функції. Обсяг звільнення від цього обов'язку визначає суд або прокурор, виходячи з інтересів правосуддя. Отримані відомості, які охоплюються таємницею у правовому розумінні або становлять зобов'язання судового виконавця не розголошувати чи не використовувати їх, мають надзвичайно важливе значення з точки зору етичної поведінки судових виконавців.

Право встановлювати особу (легітимувати) осіб, які беруть участь у виконавчих діях, з метою з'ясування їхньої totoжності (ст. 28 Закону Республіки

Польща «Про судових виконавців» [170]), що вказує на характерне «поліцейське» повноваження судових виконавців і підкреслює їх статус як посадових осіб публічної влади.

Обов'язок пред'являти службове посвідчення під час виконання дій поза межами канцелярії (ст. 29 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]), що дає змогу встановити особу судового виконавця, його ім'я, прізвище, виконувану функцію та районний суд, при якому він діє. Необхідним елементом посвідчення, яке видається Національною Радою судових виконавців, є також фотографія судового виконавця.

Обов'язок організації робочого часу (ст. 30 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Гнучкість роботи судових виконавців, що полягає в адаптації днів і годин прийому до місцевих умов (у тому числі можливість приймати осіб, заінтересованих у нагальних справах, поза встановленими годинами прийому), обов'язок інформування шляхом розміщення на інформаційній дошці при вході до канцелярії відомостей про дні та години прийому, а також нагляд з боку голови відповідного районного суду (затвердження днів і годин прийому осіб, проведення службового реєстру відсутності судового виконавця на роботі свідчать про виразно особистий спосіб виконання повноважень судовим виконавцем. Фаховий і професійний характер цієї професії підкреслює спосіб визначення робочого часу через обсяг завдань, які підлягають контролю [91].

Обов'язок своєчасного перерахування стягнутих сум (ст. 31 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Як загальне правило, перерахування стягувачеві сум, стягнутих з банківського рахунку, здійснюється протягом 14 днів з дня їх надходження, а в разі інших сум – протягом 4 днів з дня їх отримання. Виняток становлять виконавчі провадження щодо аліментних і рентних зобов'язань – у цих випадках належні суми підлягають перерахуванню негайно, незалежно від способу їх стягнення. Кожне прострочення в перерахуванні стягнутих сум породжує обов'язок сплатити

уповноваженій особі законні відсотки за прострочення з сум, отриманих і не розрахованих у визначений строк (ця ситуація, зокрема, не має місця тоді, коли неперерахування коштів зумовлене зупиненням виконавчого провадження або зупиненням судом виконання виконавчого титулу). Про прострочення перерахування сум понад 7 днів повідомляється голова (президент) відповідного районного суду. Безперечно, своєчасне перерахування стягнутих сум є відображенням принципу довіри громадян до органів публічної влади (до судових виконавців), оскільки забезпечує реалізацію законного інтересу громадян, гарантує швидкість і ефективність виконавчої процедури.

Обов'язок судового виконавця подання декларацій про майновий стан (ст. 32 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]), які подаються під загрозою кримінальної відповідальності за подання неправдивої декларації, а відомості, що в них містяться, є відкритими, у тому числі щодо імені та прізвища, за винятком адресних даних, інформації про місцезнаходження нерухомості, а також відомостей, які дають змогу ідентифікувати рухоме майно судового виконавця. Подання майнових декларацій особами, що обіймають публічні посади, має на меті захист публічного інтересу та належне виконання публічних завдань, забезпечує прозорість доходів. Відкритість майнового стану дає змогу протидіяти явищу корупції, тобто використанню публічної посади, функції в економіці, діючи самотійно або спільно з іншою особою з метою забезпечення собі чи третій особі вигоди або завдання шкоди спільному благу.

Заборона судовому виконавцеві здійснення господарської діяльності (ст. 33 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Судовий виконавець, крім того, не може бути членом правління, наглядової ради або ревізійної комісії господарського товариства, кооперативу, правління фонду, що здійснює господарську діяльність, а також не може мати у господарському товаристві більш як 10 % акцій чи часток, що становлять понад 10 % статутного капіталу. Судовий виконавець не має статусу підприємця, адже його завданням є не максимізація прибутку, а як посадової особи публічної влади – реалізація

спільного блага. Прибутковість, тобто спрямованість на досягнення зиску, яка є однією з базових ознак підприємницької діяльності, не становить мети виконавчого провадження.

Заборона судовому виконавцеві займати додаткову оплачувану посаду, за винятком роботи на посаді викладацькій, науково-викладацькій або науковій у закладі вищої освіти в сукупному обсязі, що не перевищує повної норми робочого часу працівників, зайнятих на таких посадах, за умови, що виконання цього виду зайнятості не перешкоджає виконанню обов'язків судового виконавця (ст. 34 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Судовий виконавець може здійснювати лише таку діяльність (у тому числі оплачувану), яка не заважає виконанню обов'язків судового виконавця, а *contrario* – не може підривати довіру до його неупередженості чи завдавати шкоди гідності посади судового виконавця. Порушення принципів права та етики, професіоналізму й об'єктивності може мати негативний наслідок у вигляді дисциплінарного провадження.

Обов'язок негайно повідомити голову відповідного районного суду про судову справу, в якій він виступає як сторона або учасник провадження, а також голову суду та Міністра юстиції – про порушення щодо нього кримінального провадження (ст. 35 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Судовий виконавець повинен зберігати неупередженість і об'єктивність дій, уникати особистого залучення в справу, виконувати обов'язки сумлінно, відповідно до закону й професійної етики, а також уникати конфлікту із законом.

Обов'язок відшкодування шкоди, заподіяної протиправною дією або бездіяльністю під час вчинення виконавчих дій (ст. 36 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Відповідальність має цивільно-правовий характер, а Державна казна (*Skarb Państwa*) несе відповідальність за заподіяну шкоду солідарно із судовим виконавцем (у разі відшкодування шкоди Державна казна має зворотну вимогу до судового виконавця, якщо тільки шкода

не була спричинена виключно внаслідок виконання ним розпоряджень суду або органів адміністративного нагляду). Судовий виконавець, зі свого боку, має зворотну вимогу до Державної казни, якщо шкода виникла виключно внаслідок виконання ним розпоряджень суду або органів адміністративного нагляду. Обов'язковою умовою (*conditio sine qua non*) виникнення деліктної відповідальності є фактичне заподіяння шкоди. До настання обов'язку з відшкодування шкоди необхідно з'ясувати, яким чином ця шкода виникла, яким є її характер, чи охоплює вона майнову або немайнову шкоду, а також чи пов'язане її виникнення безпосередньо з діями, вчиненими в рамках виконавчого провадження.

Обов'язок укласти договір страхування цивільно-правової відповідальності за шкоду, яка може бути завдана у зв'язку з виконанням дій у виконавчому та забезпечувальному провадженні, у тому числі дій, що здійснюються як заступник іншого судового виконавця, а у разі працевлаштування працівників – також обов'язок укласти договір страхування цивільно-правової відповідальності за шкоду, яка може бути завдана їхніми діями чи бездіяльністю у зв'язку з виконанням цих дій, а також за дії чи бездіяльність асесорів, призначених у порядку ст. 43 ч. 1 (ст. 37 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]).

Обов'язок сплачувати, на потреби органів самоврядування судових виконавців, щомісячні внески, розмір їх відсоткової ставки щороку визначається загальними зборами палати судових виконавців (ст. 38 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]).

Право на відпочинок тривалістю 26 днів на рік, а після десяти років проходження служби – щорічно додаткове право на відпочинок тривалістю 6 днів, право на щорічну відпустку, погодинну, пропорційну, додаткову (ст. 39 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Подібно до інших працівників, відпустка судових виконавців є особливим правом, яке розуміється як «період законодавчо встановленого звільнення працівника від обов'язку

виконання роботи в конкретного роботодавця, що належить працівникові з метою відпочинку і відновлення сил, у розмірі, визначеному нормами трудового права, і в час, встановлений роботодавцем». Право на відпочинок має охоронний, циклічний і невідчужуваний характер.

Право – після попереднього повідомлення голови відповідного районного суду – на поважну відсутність у зв'язку з документально підтвердженим виконанням обов'язків у рамках органів самоврядування судових виконавців у максимальному розмірі 10 днів на рік, а також право на додаткову відсутність судового виконавця у зв'язку, зокрема, з документально підтвердженим виконанням обов'язків у Національній Раді судових виконавців або в комісіях чи групах, компетентних у справах вступного іспиту на посаду стажиста (ст. 40 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]).

Узагальнюючи міркування щодо прав і обов'язків судових виконавців, на перший план виходить їхній беззаперечний правовий статус публічного службовця.

2.2. Невиконавчі дії судового виконавця Польщі

Правнича доктрина Польщі містить поняття так званих невиконавчих дій судового виконавця. Дослідження цього правового феномена вважаємо актуальним у контексті сучасних реалій в Україні з метою запозичення позитивного досвіду Польщі. Безперечно, це поняття не визначене в законі.

Визначення виконавчої дії містяться в багатьох наукових працях, присвячених виконавчому провадженню. Одне із загальних сучасних визначень описує виконавчі дії як учинення уповноваженими на це виконавцями певних заходів у межах наданої їм компетенції з метою забезпечення примусового задоволення вимог стягувача [105, с. 33]. Е. Венгерек визначив виконавчу дію як будь-яку дію органу примусового виконання, яка здатна спричинити

юридичні наслідки для провадження [174, с. 114]. Далі пішов А. Марціняк, який окреслив виконавчі дії як дії органів примусового виконання, що вчиняються в межах власне виконавчого провадження та в розподільчому провадженні, яке є його наслідком, і ґрунтуються на змісті ст. 759 ЦПК РП [138, с. 31]. Принципове правило полягає в тому, що виконавчі дії є одним із різновидів дій у юридичному процесі. Їх можна поділити на процесуальні дії та виконавчі дії. Перші ініціюються процесуальними органами та учасниками процесу, тоді як виконавчі дії можуть бути вчинені виключно органами примусового виконання. Такі дії трапляються лише у власне виконавчому провадженні та у провадженні щодо розподілу коштів, тому лише в цих видах виконавчого провадження у широкому розумінні можуть бути здійснені виконавчі дії. До цього переліку слід додати також провадження щодо забезпечення майбутніх вимог стягувача. Таким чином, коли судовий виконавець діє у провадженнях, відмінних від виконавчого, забезпечувального чи розподільчого, він не вчиняє виконавчих дій [100, с. 26].

Атрибутом діяльності судового виконавця є можливість застосування заходів примусу щодо сторін і учасників провадження (ст. 762, ст. 764, ст. 801¹ § 2, ст. 886, ст. 892 § 2, ст. 902, ст. 911² § 2 у зв'язку зі ст. 886, ст. 814, ст. 765 ЦПК РП [121]). У контексті визначення виконавчої дії доктрина підкреслила саме формальний характер таких дій. Здійснюючи виконавчі дії, виконавець обґрунтовує їх наданими йому владними повноваженнями щодо застосування заходів примусу. Науковці погоджуються, що такі дії повинні бути вчинені органами примусового виконання в межах наданої їм компетенції. Вони реалізуються шляхом застосування заходів примусу, тобто здійснюються всупереч волі боржників і мають бути спрямовані щодо осіб, які підлягають судовому виконанню. Як наслідок, основною ознакою, яка відрізняє виконавчі дії від інших дій судового виконавця, є застосування ним засобів примусу стосовно учасників виконавчого провадження [100, с. 27].

Визначення виконавчої дії містить також і судова практика. Верховний Суд вказав, що це кожна дія органу примусового виконання, яка визначена за формою, місцем і часом її учинення та спрямована на досягнення юридичного результату у виконавчому провадженні. С. Цешляк виокремив у понятті виконавчої дії щонайменше дві характерні ознаки. Перша – це її суб'єктний характер, що означає: виконавча дія може бути вчинена лише конкретним органом, тобто органом примусового виконання. Друга – структурний характер: виконавча дія є складовою частиною власне виконавчого провадження та забезпечувального провадження, а також провадження щодо розподілу коштів і може бути здійснена лише в часових межах таких проваджень [94, с. 145]. Отже, виконавчі дії, які характеризуються застосуванням державного примусу, судовий виконавець здійснює лише в цих видах проваджень.

У зв'язку з окресленим поняттям виконавчої дії можемо пояснити, що становить собою невиконавча дія судового виконавця. Як уже зазначалося, закон не містить визначення дій, які не є виконавчими. Водночас, безсумнівно можна вважати, що йдеться про дію, яка не має атрибутів примусового виконання, адже сама її назва містить заперечення терміна «виконання». У справах, що здійснюються судовим виконавцем, у яких йому доручено виконання невиконавчої дії, дії виконавця не полягають у проведенні примусового виконання та застосуванні державного примусу (ст. 4, речення 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Саме ці риси вказують на те, що конкретна дія має характер виконавчої. Під час виконання таких дій судовий виконавець не діє як орган примусового виконання, а тому не може застосовувати примус. Ця обставина чітко визначає природу кожної невиконавчої дії. Це, безумовно, головна відмінність між виконавчими та невиконавчими діями.

У цьому контексті необхідно звернутися до положень ч. 4 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], а також ч. 3 п. 3 і 4 ст. 3 цього Закону, де визначено дії, що не містять елемента примусового виконання.

Такі дії мають допоміжний характер. Наприклад, розшук майна боржника у справі про банкрутство на доручення керуючого впливає на перебіг провадження щодо банкрутства; оцінювання нерухомості на доручення керівника податкового органу пов'язане з адміністративним провадженням. Дія, що полягає у здійсненні офіційного нагляду за добровільними публічними торгами шляхом ухвалення найнижчої або найвищої пропозиції на запит організатора торгів, передбачена у п. 3 ч. 4 ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170] і має повністю добровільний характер.

Ще однією істотною особливістю є відсутність сторін у невиконавчих діях. У процесі вчинення виконавчих дій існують сторони, тобто стягувач і боржник. Натомість, під час здійснення невиконавчих дій судовим виконавцем маємо справу із заявником (замовником) та, за потреби, учасниками, згаданими, наприклад, у ст. 638⁷ ЦПК РП. У ст. 3 ч. 4 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170] законодавець вказує на адресата й заявника, а також організатора торгів. Статті 3а і 3b Закону містять згадку про суб'єкта, який доручає виконання дії, і адресата. У ст. 4 Закону законодавець запроваджує термін «особи, які беруть участь у дії». Натомість у ст. 24 Закону Республіки Польща від 22 жовтня 2018 р. «Про реєстрову заставу та реєстр застав» ідеться про заставодержателя і заставодавця. У Розпорядженні Міністра юстиції від 10 березня 2009 р. щодо проведення продажу предмета реєстрової застави на публічних торгах зазначаються покупець і учасники торгів, а також боржник за заставою. Очевидно, що жодна з цих норм не використовує поняття «сторона» або «боржник і стягувач». Наведені суб'єкти слід розглядати як заявника та учасників невиконавчих дій.

У зв'язку з цим постає питання щодо підстави провадження. На відміну від виконавчого та забезпечувального проваджень, підставою невиконавчих дій не є ані виконавчий документ, ані виконавчий титул, а, як правило, саме доручення заінтересованої особи, інколи – засноване на розпорядженні суду (наприклад, опис майна, охорона спадщини, вручення кореспонденції,

складання протоколу фактичного стану). Ані протокол фактичного стану, ані самий вчинок у формі звернення із заявою, ані нагляд за добровільною публічною торгівлею не потребують будь-якої судової підстави. У випадку опису майна, що складається без доручення суду на підставі ст. 637¹ ЦПК РП [121], судовий виконавець так само не потребує судового документа. Заявник повинен лише довести, що має правовий інтерес у поданні такого клопотання, наприклад, є спадкоємцем або має вимогу (вимогове право). У випадку вручення кореспонденції, про яке йдеться в ст. 3 ч. 4 п. 1 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], заявник надсилає доручення виконавцю на підставі розпорядження суду. Проведення торгів на вимогу заставодержателя застави, зареєстрованої у реєстрі, у формі публічного аукціону здійснюється без будь-якого документа, що походить від суду. Підставою є, серед іншого, договір застави, з якого випливає спільна воля сторін задовольнити заставодержателя поза межами виконавчого провадження. Усе це однозначно підтверджує тезу про те, що невиконавчі дії, які доручаються судовому виконавцю, за загальним правилом не ґрунтуються на судовому рішенні, а ініціюються волею заявника та нерідко продиктовані бажанням уникнути судового провадження або прискорити його перебіг. У цьому контексті виявляється фундаментальна риса невиконавчих дій. Здійснюючи невиконавчі дії, судовий виконавець не здійснює публічної влади. У таких випадках виконавець виконує дії, що характеризуються змішаним фактично-процесуальним характером [100, с. 30]. Отже, такі дії не охоплюють здійснення судовим виконавцем владних повноважень. Виконавець, хоча і не є в цей час органом примусового виконання, все ж, залишається публічним службовцем. Цю тезу обґрунтовано твердженням, що дії, які не є виконавчими, не пов'язані зі здійсненням державної влади, а отже, не передбачають застосування засобів примусу. Підтвердженням цього є приклади, що супроводжують виконання конкретних дій. Якщо учасник дії відмовляє у доступі до приміщення для складання протоколу фактичного стану, виконавець робить відповідний запис у

протоколі та припиняє дію. Якщо адресат процесуального документа відмовляється прийняти поштове відправлення, виконавець зазначає це у протоколі і сам констатує вручення, зазначаючи, що адресат відмовився прийняти кореспонденцію, що породжує визначені законом правові наслідки. Невидання заставодавцем предмета застави, підлягаючого продажу на публічному аукціоні, зумовлює припинення виконавцем дії та повідомлення про це заявника, який повинен подати позов до суду про витребування рухомого майна, і після отримання виконавчого документа зможе подати виконавцю заяву про видачу рухомості відповідно до ст. 104¹ ЦПК РП (виконання обов'язку немайнового характеру) [100, с. 31].

Обсяг дій судового виконавця, які не належать до примусових (виконавчих) дій, а так само й їх термінологічне позначення впродовж років зазнавали тих чи інших, іноді доволі істотних, змін. Така еволюція була зумовлена, передусім, інституційними реформами в сфері статусу судового виконавця. Кардинальна зміна у сфері дій, пов'язаних зі складанням судовим виконавцем протоколу фактичного стану, а також із врученням ним кореспонденції, що надходить із суду, була обумовлена значною кількістю спірних питань щодо правомірності таких дій судових виконавців та розбіжностями в тлумаченні відповідних норм [100, с. 32].

Наведемо перелік невиконавчих (неекзекуційних) дій. Відповідно до ст. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170] та інших релевантних положень судовим виконавцям доручається вчинення таких невиконавчих дій:

- виконання ухвал про забезпечення спадщини та складання опису майна (інвентаризації) (ст. 3 ч. 3 п. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців»). Зазначені дії ґрунтуються на нормах Цивільного процесуального кодексу (ст. 633–639 ЦПК РП [121]);

- виконання завдань, визначених в інших законах: продаж предмета реєстрової застави шляхом публічних торгів; оцінка нерухомості за дорученням

податкового органу; розшук майна боржника, визнаного банкрутом, за дорученням керуючого (синдика);

- на доручення суду або за заявою позивача, зобов'язаного судом на підставі ст. 139¹ § 1 ЦПК РП, – особисте вручення безпосередньо адресатові судових повідомлень, процесуальних письмових документів та інших судових документів із підтвердженням отримання та зазначенням дати, або фіксація факту, що адресат за вказаною адресою не проживає (ст. 3 ч. 4 п. 1 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців»);

- на доручення суду або за заявою позивача – вчинення дій, спрямованих на встановлення актуальної адреси проживання адресата, після попереднього з'ясування, що особа не проживає за раніше зазначеною адресою (ст. 3 ч. 4 п. 1а Закону Республіки Польща «Про судових виконавців»);

- складання протоколу фактичного стану (ст. 3 ч. 4 п. 2 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців»);

- за клопотанням організатора торгів – здійснення офіційного (урядового) нагляду за добровільними публічними торгами із наданням підтвердження про прийняття найнижчої або найвищої пропозиції (ст. 3 ч. 4 п. 3 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців»).

У правничій літературі можна зустріти поділ невиконавчих (неекзекуційних) дій на дві групи, а саме: 1) дії, які перебувають у тісному зв'язку з діяльністю органів правосуддя, наприклад, вручення судових документів, забезпечення спадщини та складання опису майна (інвентаризації); 2) дії, передані судовому виконавцеві для виконання як посадовій особі публічної влади, наприклад, складання протоколів фактичного стану, продаж предмета реєстрової застави шляхом публічних торгів, офіційний нагляд за добровільними публічними торгами [100, с. 34].

Також у правничій доктрині Польщі є поділ невиконавчих дій на дії, які можуть бути доручені судовому виконавцю судом (протокол фактичного стану, вручення судових документів, опис майна та забезпечення спадщини), та дії, які

не належать до компетенції суду щодо їх доручення (продаж предмета реєстрової застави шляхом публічних торгів, офіційний нагляд за добровільними публічними торгами, розшук майна боржника-банкрута) [100, с. 35].

Слід зазначити, що низку дій у ході провадження у справах про неплатоспроможність (банкрутство) також покладено на судового виконавця. Йдеться, зокрема, про: введення синдика або керуючого у володіння майном банкрута, примусове відкриття зачинених приміщень і сховищ, обшук речей, житла, сховищ і одягу боржника, проведення прилюдних торгів відповідно до положень ЦПК РП [121] – щодо нерухомості та суден, внесених до реєстру суден (якщо рада кредиторів не дозволила продаж з вільної руки), відібрання у синдика майна банкрута, книг, кореспонденції та інших документів і передання їх боржникові у випадку, якщо синдик добровільно їх не видає після припинення, завершення або скасування провадження у справі про банкрутство. Такі дії – як у силу прямого відсилання Закону про неплатоспроможність до положень ЦПК РП [121] про примусове виконання, так і з огляду на їхню правову природу – мають виконавчий (екзекуційний) характер. Тому вони не можуть бути віднесені до невиконавчих дій, оскільки під час їх здійснення судовий виконавець діє як орган примусового виконання і застосовує засоби примусу щодо зобов'язаних осіб. Натомість інші дії, до вчинення яких судовий виконавець уповноважений у межах такого провадження, – опечатування майна банкрута, складання інвентаризаційного опису майна боржника – не мають характеру виконавчих дій. Цікавим є також питання примусового виконання з метою припинення спільної власності на нерухомість шляхом її продажу на публічних торгах. Приписи ст. 1066 і наступних ЦПК РП [121], що становлять правову підставу такого виконання, регулюють цивільний поділ майна через продаж нерухомості, яка є об'єктом спільної власності. Відсилання до положень про примусове виконання щодо нерухомості охоплює також норми про розподіл суми, одержаної від продажу, між співвласниками. Законодавець окреслив

відповідні дії судового виконавця як примусове виконання, що автоматично виключає їх із кола невиконавчих дій. Водночас у цьому провадженні бере участь заявник і принаймні один учасник, отже, тут відсутні сторони у процесуальному розумінні, як це має місце при виконанні грошових і негрошових зобов'язань. Ба більше, співвласники нерухомості є учасниками провадження і мають ті ж самі права, що й співвласник, який звернувся із заявою про відкриття виконавчого провадження. У доктрині тому визнано, що йдеться про третій різновид примусового виконання, поряд із виконанням грошових та негрошових зобов'язань. Хоча судовий виконавець у цьому випадку не застосовує засоби примусу, метою такого виконання є примусова реалізація судового рішення (виконавчого титулу), яким приписано продаж нерухомості з метою припинення спільної власності на неї та розподілу суми, отриманої від продажу, між співвласниками. Отже, зазначені дії не можуть вважатися невиконавчими. Подібні висновки можна зробити й у зв'язку з примусовим виконавчим продажем приміщення, що здійснюється на підставі ст. 16 Закону від 24 червня 1994 р. «Про власність приміщень». Дії, які вчиняє в цьому випадку судовий виконавець, також мають примусовий характер. Власник квартири не вирішує питання про продаж на прилюдних торгах, не впливає на нього і не може йому заперечити. На підставі зазначеної норми житлова спільнота (*wspólnota mieszkaniowa*) може вимагати надання дозволу на продаж приміщення, що належить власникові, який протягом тривалого часу має заборгованість зі сплати належних платежів, грубо або систематично порушує встановлений домовий порядок або своєю неналежною поведінкою робить обтяжливим користування іншими приміщеннями чи спільною нерухомістю. Таке виконавче провадження дає змогу суду, за клопотанням житлової спільноти, позбавити власника приміщення права на нього (а отже, й виселити його), одночасно забезпечивши передання йому грошового еквівалента цього права [100, с. 37]. У цьому випадку дії судового виконавця, засновані на ст. 16 Закону «Про власність приміщень», становлять інший

різновид примусового виконання. По суті, дії судового виконавця тут тотожні діям у процесі продажу нерухомості з метою припинення спільної власності на неї, за тієї різниці, що в другому випадку учасниками є співвласники нерухомості. У межах примусового продажу приміщення учасниками провадження виступають житлова спільнота як заявник та власник приміщення, а правовою підставою дій судового виконавця є виконавчий титул. Кожен продаж рухомого чи нерухомого майна, який здійснюється за розпорядженням суду або прокуратури поза межами виконавчого провадження, у вузькому розумінні (*sensu stricto*) не становить невиконавчої дії. Такі форми примусового виконання є як третій різновид ексекуції – поряд із виконанням грошових і негрошових зобов'язань. Такий продаж є примусовим і не залежить від волі власника майна. Натомість продаж предмета реєстрової застави здійснюється у зв'язку з узгодженим волевиявленням сторін, вираженим у заставному договорі. Справи, пов'язані з продажем на прилюдних торгах за розпорядженням суду або прокурора, реєструються в реперторії Km, а розмір оплати залежить від результативності публічних торгів, які проводить судовий виконавець.

Слід зазначити, що фіксація фактичного стану, оформлювана судовим виконавцем (*protokół stanu faktycznego*), у межах польського правопорядку вважається важливим елементом сучасного європейського процесу доказування. Цей інститут поєднує функції забезпечення доказів та, власне, гарантування правової визначеності в цивільному судочинстві. Для України, яка здійснює модернізацію виконавчого провадження та прагне гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, досвід правового врегулювання протоколу фактичного стану у Республіці Польща набуває надзвичайної актуальності. Слід констатувати, що сучасна українська правова система не містить аналогічного інституту документування фактичних обставин виконавцем, що суттєво звужує можливості процесуального доказування. Принагідно зазначимо, що розширення повноважень приватних виконавців є загальноєвропейським трендом. Варто наголосити, що перелік засобів

доказування, як впливає з положень ЦПК РП, встановлено як відкритий. Саме ця обставина уможливила рецепцію з французького права та подальше використання цих положень у польському правопорядку. Водночас, встановлено, що протокол фактичного стану, який складається судовим виконавцем, рідко застосовується у сучасній польській практиці. Згідно з чинними нормами законодавства Польщі, протокол фактичного стану є записом безпосередніх спостережень, здійснених судовим виконавцем під час особистого огляду. Заборонено включення до предмета протоколу спостережень, зроблених на основі доступних виконавцю реєстрів чи інших публічних джерел інформації, а також гіпотетичних припущень щодо певних явищ, відносин чи причинно-наслідкових зв'язків. При проведенні особистого огляду судовому виконавцю заборонено застосування примусових заходів або подолання опору з боку осіб, котрі беруть участь у виконавчих діях. Підсумовуючи, протокол фактичного стану, складений судовим виконавцем, може бути використаний не лише як допоміжний інструмент під час забезпечення доказів (ст. 310 ЦПК РП), але й як самостійний засіб доказування у судовому процесі. Юридична сила протоколу фактичного стану еквівалентна статусу офіційного документа, який має презумпцію достовірності. Ця презумпція забезпечує процесуальну економію та сприяє гарантіям процесуальної справедливості. Сфера практичного застосування *protokołu stanu faktycznego* у польській юрисдикції характеризується широким спектром, охоплюючи цивільні та господарські спори, а також справи про делікти у цифровому середовищі. Зокрема, фіксація інтернет-контенту (онлайн-протокол) набуває особливої ваги у контексті доказування фактів кібербулінгу, шахрайства, наклепу чи недобросовісної конкуренції. Запровадження аналогічного інституту в правовій системі України є вагомим кроком у напрямі гармонізації національного виконавчого та процесуального законодавства з європейськими стандартами. Ми пропонуємо імплементувати цей інститут до українського права, вносячи відповідні зміни до Закону України «Про виконавче

провадження» та процесуальних кодексів, з метою визначення повноважень приватного виконавця щодо документування юридично значущих фактів поза межами судового розгляду, а також встановлення процесуальних гарантій, порядку оформлення та доказової сили таких документів.

Висновки до Розділу 2

1. Комплексне дослідження правового статусу виконавця за законодавством України та Республіки Польща переконливо доводить, що, незважаючи на відмінності в організаційно-правовій моделі (змішана в Україні та приватна у Польщі), ключовим концептуальним елементом статусу виконавця є його публічно-правова природа та виконання ним функцій, спрямованих на реалізацію спільного блага – забезпечення ефективного правосуддя. Польська модель, де судовий виконавець прямо визнається посадовою особою публічної влади, є більш послідовною та інституційно міцною у гарантуванні цієї природи. Нами виокремлено такі групи повноважень виконавця: організаційно-процесуальні (загальний обов'язок забезпечити ефективне, повне й своєчасне виконання; розгляд заяв і клопотань; роз'яснення прав; ознайомлення з матеріалами; самовідвід); владно-примусові (арешт майна й коштів, примусове проникнення, опечатування, вилучення, встановлення тимчасових обмежень виїзду, штрафи, залучення поліції); контрольні й наглядові (перевірка виконання рішень, витребування пояснень від боржника та посадових осіб, візуальний огляд приміщень, фіксація дій засобами відеозйомки); інформаційні, реєстраційні (доступ до державних реєстрів і баз даних, запит інформації у суб'єктів публічного й приватного права, реєстрація обтяжень, одержання банківської інформації); процесуальні щодо суду та інших органів, осіб (звернення з поданнями і заявами про роз'яснення, зміну способу й порядку виконання, відстрочку / розстрочку, розшук дитини, примусове проникнення, обмеження виїзду тощо); організаційно-забезпечувальні та

логістичні (залучення понять, експертів, фахівців, суб'єктів господарювання, використання приміщень і транспорту для зберігання та перевезення майна); гарантійно-захисні (права, спрямовані на забезпечення реальності стягнення та охорону інтересів стягувача – насамперед інформаційні й примусові інструменти).

2. Доцільно доповнити Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» легальним визначенням невиконавчих дій виконавця як дій, що здійснюються виконавцем поза межами конкретного виконавчого провадження, не спрямовані безпосередньо на реалізацію виконавчого документа, але мають на меті забезпечення належного функціонування правосуддя, доказування або цивільного обороту (протоколи фактичного стану, вручення кореспонденції, нагляд за добровільними торгами тощо). Розширити повноваження виконавця щодо вчинення ним невиконавчих дій за зразком Польщі (детальніше див.: [30]), зокрема: складання протоколу фактичного стану (опис об'єкта, фактичної ситуації, технічних характеристик тощо); вручення судових повісток і процесуальних документів за ухвалою суду, з фіксацією факту особистого вручення або відсутності адресата; здійснення дій щодо встановлення актуальної адреси боржника / відповідача за дорученням суду; нагляд за добровільними публічними торгами (аукціонами) з фіксацією найвищої / найнижчої пропозиції; окремі дії у процедурі банкрутства (опечатування майна, опис майна, складання інвентаризації) за дорученням суду чи арбітражного керуючого.

Результати опубліковано: Дутка І. В. Повноваження судового виконавця Польщі щодо вчинення невиконавчих дій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. № 41. С. 640–650. DOI : <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17719379>. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1832/1614>.

РОЗДІЛ 3. ЮРИДИЧНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВИКОНАВЦІВ

3.1. Дисциплінарна відповідальність виконавців за законодавством України та Польщі

Положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [45; 76] стосовно складових права на справедливий судовий розгляд – зокрема права на доступ до суду та права на забезпечення виконання судового рішення (ст. 6), а також норми Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 р. [37] щодо права кожної особи на ефективне поновлення порушених прав компетентними судовими органами (ст. 8), зумовлюють ключову роль судової влади у здійсненні контролю за реальним виконанням рішень, ухвалених судами та іншими юрисдикційними органами.

У п. 40 Рішення ЄСПЛ у справі «Носаль проти України» [33], п. 84 Рішення у справі «Фуклев проти України» [34] та п. 26 Рішення у справі «Глоба проти України» [35] підкреслено, що позитивне зобов'язання держави, відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції, полягає в організації дієвої та оперативної системи виконання судових рішень у всіх її складових. Правові позиції ЄСПЛ було імplementовано у національне правове поле України, внаслідок чого законодавцем закріплено положення, за яким виконавче провадження визначено завершальною стадією судового процесу, що охоплює примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) [68].

Відповідно до ст. 129-1 Конституції України [47], функція контролю за виконанням судових рішень покладена на суд, отже, Основним Законом держави передбачено здійснення судами контролю за реалізацією судових рішень як органічної складової судового розгляду. Процесуальними кодексами передбачено конкретні механізми такого контролю за діями виконавців у процесі примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів,

що деталізує конституційне положення: розділ VII Цивільного процесуального кодексу України [83] (далі – ЦПК України), розділ VI Господарського процесуального кодексу України [21] (далі – ГПК України) та ст. 287 і розділ IV Кодексу адміністративного судочинства України [40] (далі – КАС України).

Згідно зі ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження», діяння виконавця можуть бути оскаржені до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом.

У правничій доктрині України (Д. Д. Луспеник, В. В. Комаров, Д. М. Шадура, П. І. Радченко, В. І. Бобрик) існує позиція, згідно з якою, повноваження суду щодо контролю за виконанням судових рішень становлять самостійну форму судової діяльності, що реалізується у спеціально визначеній процесуальній формі як автономна процедура судочинства в межах конкретного провадження. Судовий контроль за виконанням судових рішень (Розділ VII ЦПК України) не становить самостійної процесуальної форми цивільного судочинства, оскільки розглядається як продовження відповідного провадження у тій справі, в межах якої здійснюється контроль за виконанням судового рішення. Зазначена компетенція суду розглядається як різновид контрольних повноважень. Ці підходи відображають правову природу окресленого інституту та, по суті, узгоджуються з концепцією подальшого судового захисту, яку покладено в основу цього дослідження [77, с. 415, с. 194; 84, с. 741]. Поділяємо підхід С. Щербак, яка обґрунтувала, що специфіка судового контролю за виконанням рішень полягає в його диспозитивній природі: суд втручається лише у разі звернення особи за захистом; цей контроль не є поточним і не має періодичного характеру, на відміну від відомчого (адміністративного), та здійснюється виключно у межах цивільної процесуальної форми. При цьому суд перевіряє законність дій виконавця, але не їх доцільність [81, с. 45].

Як засвідчено С. В. Щербак, до 1999 р. (до реформування інституту виконання) суди також здійснювали організаційно-методичне керівництво діяльністю судових виконавців [81, с. 43]. Відповідно до радянської моделі суд

мав: по-перше, попередній контроль за виконанням; по-друге, подальший контроль за виконанням; по-третє, повноваження безпосереднього втручання у виконавчі дії, тобто здійснював частину функцій, що нині належать виконавцю; і, по-четверте, загальний контроль за законністю діяльності виконавця.

Ми поділяємо думку О. М. Овчаренко, яка слушно наголосила, що повноваження суду у виконавчому провадженні мають зберігати процесуальний пріоритет, оскільки лише суд здатен забезпечити належну оцінку діям приватного виконавця через механізм судового контролю. Водночас компетенція Міністерства юстиції щодо контролю за діяльністю приватних виконавців повинна обмежуватися організаційно-адміністративною площиною [58, с. 90]. Подібної позиції дотримуються Т. А. Цувіна [85, с. 191], а також О. В. Воробйов і О. В. Лисенко [20, с. 400–403], які розглядають судовий контроль як єдиний правовий інструмент забезпечення законності та об'єктивності у процесі примусового виконання судових рішень.

Специфічний зміст судового контролю за виконанням рішень судів та інших юрисдикційних органів полягає в тому, що його здійснення можливе виключно за умови звернення особи за судовим захистом, тобто подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність виконавця. Отже, судовий контроль не набуває характеру ні періодичного чи поточного, ні планового чи позапланового, на відміну від відомчого контролю. Його сутність зводиться до перевірки судом законності діянь виконавця без оцінювання їх доцільності, а саме здійснення такого контролю відбувається виключно в межах визначеної процесуальним законом форми. Тобто, підсумовуючи, зазначимо, що правова природа повноважень суду щодо контролювання процесу виконання судових рішень полягає в тому, що вони реалізуються в межах уже розпочатого провадження, за зверненням заінтересованої особи, та у формі, чітко передбаченій процесуальним законодавством. Інакше кажучи, розгляд судом скарги на цій стадії не може бути ототожнений з окремим видом провадження, подібним до позовного, наказного чи окремого. При цьому інститут судового контролю за

діяннями виконавця не підмінюється іншими формами звернення до суду, зокрема позовами про визнання незаконними актів або постанов виконавця. Наголошуємо, що ефективно функціонуючий механізм судового контролю за виконанням судових рішень становить необхідну умову результативності завершальної стадії будь-якого виду юридичного процесу, забезпечуючи реальне поновлення порушених прав сторін провадження. Судовий захист, беручи до уваги універсальний характер судової юрисдикції, постає гарантією дотримання принципів правовладдя та законності на стадії виконання рішень, а також дієвим засобом забезпечення реального відновлення порушених прав стягувача та боржника.

Як вірно зазначає О. Б. Верба-Сидор, при розгляді поданої скарги судом здійснюється перевірка її відповідності встановленим вимогам щодо форми та змісту, а також наявності у заявника належного процесуального права на звернення. Науковець підкреслює, що особа, яка подає скаргу, має довести наявність особистої заінтересованості у результатах виконавчого провадження [10]. Відповідно до принципів диспозитивності та змагальності судом забезпечується захист прав особи лише за її власним зверненням у формі скарги. Під час її розгляду суд наділено компетенцією перевіряти законність дій виконавця, без виходу за межі питань скарги. За результатами судового розгляду скарги постановляється ухвала, що узгоджується з природою виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу. В ухвалі про відмову у задоволенні скарги має бути констатовано, що оскаржувані дії відповідають вимогам законодавства, виконавець не перевищив меж наданих повноважень, а права заявника не порушено. У разі задоволення скарги судом має бути конкретизовано, яким саме підлягають поновленню порушені права, при цьому суд не вправі безпосередньо вчиняти виконавчі дії, а покладає цей обов'язок на виконавця. Суд також не може встановлювати для виконавця обов'язки, не передбачені законом. Ухвала суду про визнання дій виконавця протиправними набуває преюдиційного значення для подальшого розгляду спорів про

відшкодування збитків. У разі порушення майнових прав осіб, які не є сторонами виконавчого провадження, шляхом накладення арешту на їхнє майно, застосовується механізм позовного провадження, а не судового контролю за виконанням рішень [10]. Інститут окремої ухвали (ст. 262 ЦПК України, ст. 262 ГПК України, ст. 249 КАС України) може бути використано судом для реагування на незаконні дії виконавців. Зокрема, виявивши під час вирішення справи порушення законодавства або недоліки у діяльності органів чи осіб, незалежно від їхнього процесуального статусу, суд має право постановити окрему ухвалу. На будь-якій стадії процесу така ухвала може бути винесена щодо приватного виконавця та скерована до Дисциплінарної комісії приватних виконавців або органу досудового розслідування, якщо буде встановлено наявність ознак кримінального правопорушення.

Отже, узагальнюючи викладені положення правничої доктрини і законодавчих норм, підкреслено, що процесуальні акти, дії чи бездіяльність приватного виконавця, вчинені під час примусового виконання судових рішень як завершальної стадії юридичного процесу відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», становлять предмет виключно судового контролю. При цьому лише суд уповноважено перевіряти законність дій приватного виконавця у випадку надходження скарг від сторін чи учасників провадження, встановлювати наявність або відсутність порушень у його діяльності та забезпечувати поновлення порушених прав шляхом скасування чи зміни процесуального акта виконавця або покладення на нього обов'язку вчинити відповідні дії.

Відповідно до Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228 [62], встановлено, що функції суб'єкта відомчого контролю за діяльністю приватних виконавців покладено на Міністерство юстиції України. Згідно з пунктом 1 зазначеного Положення, міністерство визначено як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується

Кабінетом Міністрів України. Нормативне підґрунтя здійснення контролю Міністерством юстиції за діяльністю приватних виконавців врегульовано ст. 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Передбачено, що контроль за діяльністю приватних виконавців реалізується Міністерством юстиції шляхом проведення планових і позапланових перевірок у порядку, який визначається самим Міністерством. Планові перевірки проводяться не частіше одного разу на два роки з обов'язковим попереднім повідомленням приватного виконавця про час і місце їх проведення не пізніше ніж за десять днів до початку. Заборонено включення до предмета перевірки періодів, які вже підлягали контролю, за винятком випадків, коли перевірка здійснюється за зверненнями учасників виконавчого провадження.

Відповідно до підпункту 4 пункту 61 розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» під час дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [75] діяльність приватного виконавця може бути зупинена строком на один місяць на підставі наказу Міністерства юстиції України за поданням керівника структурного підрозділу Міністерства юстиції України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері примусового виконання рішень, погодженим не менше ніж 5 членами Дисциплінарної комісії, у разі виявлення ознак грубого порушення (мотивоване обґрунтування грубості порушення визначається у тексті наказу) приватним виконавцем вимог законодавства щодо примусового виконання рішень під час виконання ним професійних обов'язків. Особливості перевірки дотримання приватним виконавцем вимог законодавства щодо примусового виконання рішень під час виконання ним професійних обов'язків у період дії воєнного стану визначені розділом V Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від

22.10.2018 No 3284/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.10.2018 за No 1195/32647 [71]. Пунктом 1 розділу V Порядку встановлено, що у період дії воєнного стану структурний підрозділ Міністерства юстиції України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері примусового виконання рішень, здійснює перевірку дотримання приватним виконавцем вимог законодавства щодо примусового виконання рішень під час виконання ним професійних обов'язків на підставі відомостей автоматизованої системи виконавчого провадження (далі – АСВП). Згідно з абзацом першим пункту 2 цього розділу Порядку у разі виявлення ознак грубого порушення приватним виконавцем вимог законодавства щодо примусового виконання рішень структурний підрозділ Міністерства юстиції України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері примусового виконання рішень готує подання про зупинення діяльності приватного виконавця строком на один місяць на підставі підпункту 4 пункту 61 розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, яке підписує керівник структурного підрозділу Міністерства. Відповідно до Положення про Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 01.03.2019 р. No 616/к [74] забезпечення реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів покладається на Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України.

Якщо в ході здійснення контролю виявлено ознаки дисциплінарного проступку приватного виконавця, Міністерством юстиції готується та вноситься до Дисциплінарної комісії приватних виконавців при Міністерстві юстиції України [70] вмотивоване подання про притягнення відповідної особи до дисциплінарної відповідальності.

В аспекті процедури притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності вважається за необхідне наголосити на таких положеннях.

Законом встановлено, що приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності (ч. 2 ст. 16 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»). На відміну від приватного, державний виконавець виступає представником влади (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»). Водночас, державний виконавець має статус державного службовця (ч. 1 ст. 8 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»). У зв'язку з цим в Україні сформовано різні правові підходи щодо підстав, процедур і наслідків дисциплінарної відповідальності державних та приватних виконавців, що зумовлено відмінністю їх правового статусу. Притягнення державного виконавця до відповідальності здійснюється за процедурою, передбаченою для державних службовців. Натомість дисциплінарна відповідальність приватних виконавців урегульована спеціальними нормами Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів». Відповідно до ст. 37 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватний виконавець несе цивільно-правову, адміністративну, кримінальну та дисциплінарну відповідальність за свої рішення, дії чи бездіяльність, а також за заподіяння шкоди третім особам у порядку, передбаченому законом. Згідно зі ст. 38 того ж Закону підставою дисциплінарної відповідальності є вчинення дисциплінарного проступку, яким визнається: здійснення діяльності, несумісної з діяльністю приватного виконавця; порушення норм професійної етики; розголошення професійної таємниці або дії, що призвели до її розголошення; невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; невиконання статуту Асоціації приватних виконавців України або рішень її керівних органів. Таке законодавче регулювання вважається у правничій доктрині України дискримінаційним щодо

приватних виконавців, оскільки аналогічні підстави відповідальності мають бути поширені і на державних виконавців.

Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців установлює інституційну модель дисциплінарної відповідальності приватних виконавців як змішаної (державно-самоврядної) форми контролю за професійною діяльністю. Дисциплінарна комісія утворюється при Міністерстві юстиції України, діє на підставі Конституції України, законів, підзаконних актів та власного Положення й виступає квазісудовим органом, уповноваженим розглядати питання про притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності й приймати рішення про застосування дисциплінарних стягнень. Персональний склад Комісії (дев'ять членів) відображає поєднання державного і професійного елементів: чотири члени призначаються Мін'юстом (включно з Міністром чи заступником як головою), чотири – з'їздом приватних виконавців України, один – Радою суддів України. До Комісії можуть бути делеговані судді (у т.ч. у відставці), науковці, фахові юристи та приватні виконавці, які раніше не притягувалися до дисциплінарної відповідальності. Повноваження члена Комісії обмежені 2-річним строком; Комісія є правомочною за умови призначення не менше 7 членів, а засідання – за участю щонайменше 5. Внутрішня організація діяльності оформлюється через голову, заступника та секретаря, які забезпечують планування засідань, електронний документообіг, у тому числі з використанням відеоконференцій та кваліфікованого електронного підпису. Процедура розгляду дисциплінарних матеріалів побудована на поданні Мін'юсту або Ради приватних виконавців України, а скарги на діяльність приватних виконавців спрямовуються цими суб'єктами на перевірку. Положення закріплює процесуальні гарантії приватного виконавця: завчасне повідомлення про засідання, право особистої участі або участі через представника, у тому числі дистанційно, можливість надання письмових пояснень і документів. Комісія може відкласти розгляд подання до набрання законної сили судовим рішенням, якщо відповідні дії чи бездіяльність

виконавця оскаржуються в суді. Рішення приймаються простою більшістю голосів присутніх членів Комісії без участі приватного виконавця на етапі обговорення та голосування; у разі паритету голосів рішення вважається неприйнятним. Протокол засідання, що містить склад учасників, суть питання, рішення, мотивування (відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру») та відомості про строк і порядок оскарження, підписується всіма присутніми членами (у т.ч. дистанційно – за допомогою КЕП) і є формою фіксації волевиявлення Комісії, з можливістю окремої думки. Положення детально регламентує механізм забезпечення неупередженості й відповідальності членів Комісії: закріплює їх права (доступ до матеріалів, клопотання, окрема думка, участь у погодженні подань в особливих умовах воєнного стану) та обов'язки (самовідвід, виконання доручень голови), передбачає процедуру відводу (самовідводу) у випадках конфлікту інтересів чи загрози об'єктивності. Рішення про дисциплінарне стягнення набирає чинності через наказ Мін'юсту і може бути оскаржене до суду. Є можливість присутності представників Асоціації приватних виконавців, громадських об'єднань і ЗМІ; обов'язок Мін'юсту забезпечувати матеріально-технічну базу й оприлюднювати узагальнену інформацію про кількість подань, прийняті рішення та застосовані стягнення, включно з коротким описом порушень. У такий спосіб Положення формує інституційний каркас дисциплінарної юрисдикції щодо приватних виконавців як інструменту підтримання професійної доброчесності, суспільної довіри й належної якості примусового виконання рішень [70].

Незважаючи на те, що державні виконавці перебувають у прямій підпорядкованості Міністерству юстиції, процедура їх дисциплінарного переслідування є істотно простішою, а наслідки – набагато менш суворими. Це дає підстави стверджувати, що існує невинуватана диференціація, яка може розглядатися як форма адміністративного тиску на приватних виконавців, що свідчить про наявність ознак дискримінації.

Серед можливих наслідків застосування відомчого контролю до приватного виконавця передбачено зупинення діяльності строком до шести місяців або її припинення (ч. 1 ст. 41 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»). У контексті ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколу № 12 до неї визнання судом незаконним накладення таких стягнень може свідчити про порушення права приватного виконавця на працю, яку він вільно обирає.

З огляду на наведене, підтримуємо давню пропозицію у правничій літературі [10] про доцільність утворення Дисциплінарної комісії приватних виконавців при Асоціації приватних виконавців України як самоврядній, неприбутковій професійній організації, що об'єднує усіх приватних виконавців держави (ч. 1 ст. 47 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»). Відповідно, членами такої Комісії мають бути виборні приватні виконавці, а не представники Міністерства. Натомість при Міністерстві юстиції доцільно створити окрему дисциплінарну комісію для державних виконавців, що забезпечить паритетність правового статусу та усуне ознаки дискримінаційного підходу.

Тепер перейдемо до аналізу проблематики нагляду за діяльністю судових виконавців Польщі, їх дисциплінарної відповідальності за порушення авторитету або гідності посади чи недотримання правил професійної етики тощо. Високі вимоги, що ставляться до судових виконавців, а також особливий характер їх діяльності свідчать про спеціальну роль, яку законодавець відвів цій юридичній професії у демократичній правовій державі. Центральне місце посідає належне виконання обов'язків. У контексті професій, що належать до категорії суспільної, публічної довіри, це означає, насамперед, дію у суворій відповідності до норм чинного законодавства, із дотриманням поваги до

авторитету та гідності посади й принципів етичної поведінки. Не менш важливим є соціальний вимір професії судового виконавця [175, с. 295].

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Конституції Республіки Польща [125], професії публічної довіри мають власне професійне самоврядування. Самоврядування судових виконавців утворюють як виконавці, так і асесори. Серед його основних завдань – підтримка органів адміністративного нагляду у забезпеченні сумлінного виконання службових обов’язків, участь у створенні умов для здійснення професійної діяльності, представництво інтересів виконавців та асесорів, підвищення рівня професійної кваліфікації, формування і поширення стандартів професійної етики та контроль за їх дотриманням. Важливою функцією самоврядування є дисциплінарна, адже саме воно бере участь у забезпеченні професійної належності й відповідальності представників професії. Як зазначає А. Трубальський [163], особи, що виконують професії суспільної, публічної довіри, повинні володіти винятковими знаннями й практичними навичками, поєднання яких із сумлінним виконанням обов’язків гарантує належний захист публічного інтересу. Юридичні та моральні аспекти діяльності судового виконавця тісно пов’язані з характером виконуваних ним дій. Суспільна значущість професії та її владні повноваження нерідко породжують труднощі у визначенні чітких стандартів поведінки. Окрім представницьких та освітніх функцій, самоврядування виконавців зобов’язане забезпечувати нагляд і встановлювати норми професійної етики. Цей нагляд має охоплювати не лише дотримання процесуальних норм, а й загальносуспільний вимір професійної діяльності, який стосується реалізації суспільно значущих цінностей і благ – як майнових (наприклад, виконання боргових зобов’язань), так і немайнових (дотримання таємниці чи поваги до приватності). Судові виконавці Польщі несуть особливу дисциплінарну відповідальність за професійні проступки, адже результат їхньої роботи безпосередньо впливає на ефективність судового захисту та довіру громадян до правосуддя. Виконання покладених на них функцій служить охороні публічного інтересу та

утвердженню авторитету правосуддя. Тому суспільство справедливо очікує високих професійних стандартів, а будь-які відхилення від них викликають резонанс у публічному просторі. Оцінка діяльності судового виконавця з огляду на професіоналізм, законність та етичність безпосередньо пов'язана з його статусом посадової особи, наділеної делегованими владними повноваженнями. Попри це, межі професійної свободи судового виконавця закінчуються там, де він порушує норми права або етичні стандарти. Саме тому особливого значення набуває питання нагляду за діяльністю судових виконавців.

У правничій доктрині Польщі при розгляді проблематики дисциплінарної відповідальності особлива увага приділяється з'ясуванню сутності поняття «нагляд» [140, с. 116]. Контроль полягає у співставленні фактичного стану з установленими нормами й супроводжується підготовкою контрольних актів. Його мета – виявлення відхилень, визначення причин і наслідків виявлених порушень. Натомість нагляд передбачає застосування владних заходів впливу, спрямованих на усунення виявлених порушень, відновлення законності та запобігання їх повторенню. Тобто, контроль виступає аналітичним етапом, а нагляд – корекційно-примусовим засобом забезпечення дотримання правових і етичних стандартів у діяльності судових виконавців у Республіці Польща. Слід наголосити, що кожен етап контрольного процесу – встановлення фактичного стану, його порівняння з бажаним, глибокий аналіз і оцінка підконтрольного суб'єкта та об'єкта контролю, визначення наслідків виявлених порушень і окреслення можливих шляхів їх усунення – має здійснюватися з належною ретельністю. Лише за таких умов можливо встановити, чи є необхідність у запровадженні нагляду, чи достатньо буде лише вказати на проблему, з якою підконтрольний суб'єкт зможе впоратися самостійно. Як зазначає Д. Залевський [182, с. 312], результати перевірки, оскільки вони можуть стати «підставою для подальшої післяконтрольної діяльності», зумовлюють не лише виникнення обов'язку у підконтрольного суб'єкта, але й необхідність вжиття владних заходів відповідними органами чи інституціями, результатом яких може бути

ухвалення адміністративного рішення або проведення розширених наглядових дій. У цьому контексті результати контролю слід розглядати не лише як матеріально-технічну дію, а як ефективний інструмент примусового виконання обов'язку, що має істотні юридичні наслідки.

Якщо контроль є аналітичним співставленням реального стану з тим, яким він має бути, то поняття нагляду має значно ширший зміст, охоплюючи як контрольні, так і, власне, наглядові дії. Нагляд є типовою для публічної влади формою владного впливу або втручання у діяльність піднаглядних суб'єктів. Це передбачає можливість застосування заходів примусу, які можуть бути більш або менш обтяжливими. Зазвичай такі заходи полягають у покладенні на піднаглядний суб'єкт обов'язку виконання визначених завдань, установлених з одного боку законом, а з іншого – рішенням наглядового органу. Виконання цих вимог має на меті підвищення ефективності функціонування піднаглядної одиниці [140, с. 117]. Нагляд є юридично обов'язковим для особи, яка йому підлягає, оскільки безпосередньо впливає на характер її діяльності, законність, результативність і ефективність прийнятих рішень. Це має особливе значення у випадку осіб, що здійснюють професії суспільної, публічної довіри, зокрема судових виконавців, оскільки вони реалізують делеговані владні повноваження держави. Наслідком здійснення нагляду є підпорядкування рішень піднаглядного органу рішенням органу наглядового. Тому нагляд не може передбачатися за замовчуванням – він має бути чітко встановлений законом. Це зумовлює дві ключові засади: 1) обсяг і порядок проведення наглядових дій, взаємні права та обов'язки сторін, а також можливість застосування владних заходів мають визначатися законом; 2) основним критерієм нагляду є оцінка законності діяльності піднаглядного суб'єкта, тобто визначення, чи відповідають його дії вимогам права [108, с. 382-383].

Владне втручання у діяльність піднаглядного суб'єкта стосується, насамперед, застосування заходів примусу – тобто правових інструментів, які дозволяють здійснювати ефективний вплив у межах, визначених чинним

законодавством. Таке втручання може бути спрямоване, залежно від характеру нагляду, на відновлення ефективності й законності здійснюваних дій, охорону певних благ або цінностей. Дії наглядового органу істотно впливають на рівень самостійності піднаглядних інституцій. Навіть коли вони мають на меті лише усунення виявлених недоліків, кінцевою метою є досягнення належних стандартів функціонування піднаглядної одиниці [96, с. 79]. Ці стандарти, своєю чергою, можуть стати взірцем належної поведінки та слугувати еталоном для подальших контрольних заходів. Нагляд може мати постійний (безперервний), тимчасовий або разовий (*ad hoc*) характер. Разові перевірки, хоч і сприяють зменшенню наслідків виявлених порушень, не забезпечують їх повного усунення. Запровадження постійного й комплексного нагляду, який, завдяки використанню владних засобів протягом тривалішого часу, як зазначено в документі [88, с. 8], здатен забезпечити швидше та ефективніше досягнення мети контролю і виправлення порушень.

Нагляд за діяльністю польських судових виконавців безпосередньо пов'язаний із їхньою відповідальністю за правильне виконання дій у виконавчих та забезпечувальних провадженнях. Він охоплює також етичні питання, дотримання професійних стандартів і загальної поведінки виконавця. Особливе значення мають аспекти, що стосуються дисциплінарної відповідальності виконавців, яку необхідно розглядати крізь призму системи нагляду. Згідно зі ст. 165 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців», вони підлягають судовому, адміністративному та внутрішньому самоврядному наглядові [170].

У межах судового нагляду судовий виконавець при здійсненні своїх дій підпорядковується судовим рішенням. Суд також виконує так звану «сигнальну» функцію: у разі виявлення очевидного порушення закону суд повідомляє про це голову відповідного районного суду (ч.ч. 1–2 ст. 166 [170]). Цікавим інструментом, передбаченим законодавцем Польщі, є «вказівка на порушення» (*wytknięcie uschybienia komornikowi*), що застосовується у випадку

встановлення судом грубого порушення закону під час здійснення нагляду. Перед винесенням такого зауваження суд зобов'язаний поінформувати виконавця про його право подати письмові пояснення протягом 7 днів. Підставою для вказівки повинні бути вагомі аргументи, які однозначно свідчать про порушення, що вимагає належного обґрунтування (ч. 4 ст. 166 [170]). Під «очевидним порушенням права» (*oczywiste naruszenie prawa*) розуміють виняткові ситуації, коли порушення є безсумнівним і очевидним для кожного юриста, а його наявність впливає із явної суперечності фундаментальним нормам, які не допускають подвійного тлумачення [141]. Поняття «грубе порушення права» (*rażąca obraza przepisów*) трактується уніфіковано щодо всіх юридичних професій. Як зазначено у рішенні Верховного суду Польщі 2015 р. [177], воно стосується наслідків порушення – тобто ситуацій, коли воно спричиняє шкоду або загрозу для прав і законних інтересів сторін, інших осіб чи авторитету правосуддя. Суд наголошує, що оцінка наслідків грубого порушення має здійснюватися з урахуванням конкретних обставин справи. Як підкреслює Я. Міштал-Конецька, вказівка суду на грубе порушення норм є «найсуворішим дисциплінарним заходом», оскільки вона впливає не лише на обсяг прав судового виконавця в межах самоврядування, але й на хід дисциплінарного провадження та стабільність його службового становища. Отже, як очевидне порушення права, так і грубе порушення норм з боку судового виконавця тягнуть за собою застосування до нього суворих дисциплінарних заходів, аж до відсторонення чи звільнення з посади [139, с. 45].

Судовий нагляд за діяльністю судового виконавця впливає також із положень ЦПК РП [121], зокрема зі ст. 759 § 2, яка наділяє суд повноваженнями видавати з власної ініціативи розпорядження, спрямовані на забезпечення належного вчинення виконавчих дій і усунення виявлених порушень. Владний характер цих дій підтверджується тим, що правова оцінка, надана судом у межах таких розпоряджень, є обов'язковою для виконавця. Законодавчий задум

полягає у посиленні судового нагляду шляхом запровадження положень як превентивного, так і репресивного характеру. Обов'язок звітування про виконані розпорядження додатково підкреслює ієрархічність суб'єктів та підвищує ефективність судового нагляду [124, с. 253].

Діяльність судового виконавця за польським законодавством перебуває також під адміністративним наглядом, який здійснюють Міністр юстиції, голови відповідних апеляційних, окружних і районних судів. Цей перелік органів свідчить про дві ключові риси: по-перше, про високий рівень їхнього професіоналізму та компетентності; по-друге, про те, що орган, який здійснює нагляд, водночас, реалізує контрольні повноваження. Основною метою такого нагляду є захист публічного інтересу та забезпечення належного функціонування правосуддя [130, с. 65]. Здійснюючи свої наглядові функції, голови судів можуть вживати необхідних заходів для забезпечення правильності діяльності виконавців, чиї канцелярії розташовані в межах їхньої територіальної юрисдикції.

Важливим елементом адміністративного нагляду є обов'язок інформаційної взаємодії між органами судової влади та самоврядуванням виконавців (ст. 167 Закону [170]). Безпосередні форми нагляду охоплюють перевірки, візитації, інспекції канцелярій (офісів) судових виконавців, перегляд матеріалів справ, витребування пояснень, ознайомлення з реєстраційними книгами, бухгалтерською документацією, фінансовими документами та іншими матеріалами, що стосуються діяльності канцелярії (ст. 168 Закону [170]). Право на проведення таких дій і витребування інформації належить не лише органам адміністративного нагляду, а й суддям-візитаторам або уповноваженим суддям (ст. 169–170 Закону [170]).

Окремо слід згадати про так званий «відповідальний нагляд», який, по суті, є формою адміністративного контролю, що належить, передусім, до компетенції голови відповідного районного суду. На практиці цей нагляд полягає у перевірці діяльності виконавця, зокрема, якості та культури роботи

канцелярії (офісу) судового виконавця, а також у моніторингу швидкості, сумлінності й правильності виконуваних дій. Зважаючи на публічний характер професії польського судового виконавця, особлива увага приділяється дотриманню основних стандартів здійснення провадження – своєчасності, точності, належного ведення документації, збереженню гідності посади та фінансової доброчесності (ч. 1 ст. 175 Закону [170]). Законодавець Республіки Польща надав головам районних судів широкі наглядові повноваження, зокрема право ініціювати дисциплінарні провадження, звертатися до Міністра юстиції з поданням про звільнення судового виконавця, тимчасово відсторонювати його від виконання обов’язків або проводити фінансові перевірки канцелярій (ч. 2 ст. 175, ст. 176 Закону [170]). На відміну від судового, адміністративний нагляд має персоніфікований характер і спрямований безпосередньо на особу виконавця [97, с. 70]. Особливу увагу приділено перевірці безпідставної затримки у вчиненні дій – тобто надмірного зволікання з виконанням процесуальних обов’язків судового виконавця. Поняття «тривалості провадження» визначається як ведення справи довше, ніж це необхідно для її належного вирішення. Згідно з позицією Верховного суду Польщі, для встановлення факту затягування розгляду необхідно оцінити своєчасність і правильність дій, вчинених судом або судовим виконавцем, з метою завершення виконавчої справи. При цьому враховуються характер справи, її складність, а також інші об’єктивні обставини [142]. Дотримання строків і належне виконання дій безпосередньо пов’язані з етичною та моральною позицією судового виконавця, адже саме від неї залежить суспільна довіра до інституту примусового виконання. Стандарти професійної поведінки польського судового виконавця в цьому контексті визначено чітко. Варто також відзначити, що голови окружних та апеляційних судів мають аналогічні наглядові повноваження – вони можуть ініціювати дисциплінарні провадження, доручати проведення візитацій або інспекцій канцелярій та звертатися до Міністра юстиції з клопотанням про відсторонення виконавця від посади (ст. ст. 181 і 182 Закону [170]).

Аналізуючи нормативну базу Республіки Польща, зазначимо, що ключову роль у здійсненні нагляду за діяльністю судових виконавців відведено Міністру юстиції та Національній Раді судових виконавців. Це свідчить про комплексний характер оцінки, яка охоплює не лише організаційні й процесуальні аспекти роботи судових виконавців, а й їхню професійну поведінку та дотримання етичних стандартів. Конструкція законодавчих положень дозволяє зробити висновок, що діяльність судових виконавців, особливо в інтересах системи правосуддя, перебуває під ретельним і всебічним контролем Міністерства юстиції. Так званий «вищий нагляд», який може здійснюватися безпосередньо Міністром або через голів судів різних інстанцій чи суддів-візитаторів, надає Міністру право застосовувати юридично значущі заходи: відсторонення судового виконавця від виконання обов'язків, звільнення з посади, ініціювання дисциплінарних проваджень, доручення проведення перевірок, а також фінансовий аудит канцелярій (ст.ст. 172–173 Закону [170]). Наведений перелік повноважень дозволяє стверджувати, що адміністративний нагляд полягає у «владному впливі на діяльність піднаглядного суб'єкта». Легітимність дій органів нагляду дає підстави розглядати цей вид нагляду як «спеціалізований» [104], оскільки він охоплює весь спектр діяльності виконавців – від функціонування канцелярії та фінансового обліку до дотримання професійної етики. Значну частину цього спеціалізованого нагляду здійснює Національна Рада судових виконавців, незалежна від Міністерства юстиції та керівників судів. Вона контролює організаційні, професійні й етичні аспекти роботи виконавців, перевіряє ефективність і сумлінність проваджень, стан діловодства, бухгалтерії, культуру праці, дотримання гідності посади, а також належність дій помічників та стажистів (ч. 2 ст. 188 Закону [170]). Цей вид контролю має характер внутрішнього (корпоративного) нагляду. Його основною формою є візитації, що проводяться призначеними виконавцями-візитаторами (*komornik wizytator*) не рідше одного разу на два роки. Крім цього, Національна Рада виконує ключову роль у формуванні професійної етики та дисциплінарної

відповідальності виконавців, зокрема визначає кандидатів на посаду дисциплінарного речника (*rzecznik dyscyplinarny*) [173, с. 702] та ухвалює Кодекс етики судових виконавців. Невід'ємним елементом цього процесу є діяльність дисциплінарного речника, який діє у межах компетенції, визначеної законом (ч. 4 ст. 188 Закону [170]).

Конституційний трибунал Польщі у рішенні від 1998 р. вказав, що «виокремлення процедур дисциплінарної відповідальності та надання їм позасудового характеру може бути виправданим специфікою окремих професійних груп і необхідністю забезпечення їхньої автономії та самоврядності». Таке положення узгоджується з конституційними принципами, зокрема зі ст. 17 Конституції РП. Відповідальність дисциплінарна, за логікою Трибуналу, пов'язана з охоронною функцією професії та одночасно реалізується через нагляд відповідних уповноважених органів. Ключовим чинником у цій площині є категорія «суспільної, публічної довіри». Судовий виконавець належить до професій з особливо високим рівнем суспільної довіри. Конституційний трибунал визначає такі професії як ті, що «обслуговують особисті потреби людини» та діють в інтересах окремої особи, водночас, спираючись на етичні норми, присягу, традиції професійної корпорації та спеціальну професійну підготовку. Важливими елементами цього статусу є бездоганна репутація, професіоналізм, досвід, особиста культура, належна сумлінність, дотримання принципів конституційності та законності. Тобто, дисциплінарна відповідальність судових виконавців є не лише формою юридичного контролю, але й механізмом підтримання суспільної довіри до інституту примусового виконання як складової публічної влади [151, с. 63].

Юридична відповідальність осіб, які виконують функції публічної влади, може набувати різних форм – цивільної, кримінальної, дисциплінарної, службової чи трудової. Різноманітними є також порушення, що слугують підставою для притягнення до такої відповідальності, і санкції, які застосовуються, залежно від характеру проступку. У контексті даного розділу

варто зосередитись на визначенні дисциплінарної відповідальності. Як слушно зазначає П. Скучинський [156, с. 8-9], дисциплінарна відповідальність – це «відповідальність, що реалізується органами, уповноваженими контролювати або наглядати за виконанням певних професій чи функцій». Особливої ваги вона набуває у сфері професій, що належать до категорії суспільної довіри, адже покликана гарантувати їх належне, сумлінне й добросовісне виконання. Дисциплінарну відповідальність можна тлумачити по-різному, залежно від характеру порушення, його суспільної шкоди, негативних наслідків та порушених норм. Втім, спільною ознакою усіх визначень є визнання того, що вона спрямована на реагування на поведінку, яка суперечить нормам професійної етики та суспільно прийнятим цінностям, з метою утвердження «бажаної для суспільства системи моральних орієнтирів» [92]. Р. Гентковський, аналізуючи цілі дисциплінарної відповідальності, наголошує, що її головна мета – охоронна, адже вона покликана забезпечити належне виконання публічних завдань і запобігти поведінці, що може зашкодити суспільним інтересам. Цю загальну мету конкретизують низка спеціальних цілей: превентивна (загальна і спеціальна), виховна, гарантійна, стабілізаційна, інтеграційна, афірмативна та довірча [103, с. 51-52, 56]. Усі вони разом спрямовані на формування у суб'єкта правильного професійного орієнтира поведінки, що відповідає як вимогам закону, так і етичним стандартам.

Як підкреслив Конституційний трибунал Польщі, дисциплінарний проступок має оцінюватися не лише з точки зору нормативної, але й професійно-етичної. Це означає, що підставою для початку дисциплінарного провадження є не лише порушення правових приписів, а й дії, які принижують гідність посади, суперечать етичним принципам або обов'язкам професії. Водночас, дисциплінарне провадження не слід ототожнювати з кримінальним. Незважаючи на певну спільність у репресивному характері обох інститутів, дисциплінарна відповідальність впливає, насамперед, із належності особи до певної професійної корпорації. Її метою є не покарання в кримінально-

правовому сенсі, а морально-суспільний вплив, спрямований на збереження довіри до професії та її гідності [133, с. 160].

Спеціальні межі дисциплінарної відповідальності судових виконавців встановлено Законом Республіки Польща «Про судових виконавців». Для юридичних професій дисциплінарна відповідальність виступає формою самоконтролю та внутрішнього регулювання професійної спільноти. Вона враховує вимоги й стандарти, покладені на представників цих професій, суспільні функції, які вони виконують, і характер проступків, що можуть завдати шкоди доброму імені професії [127]. Згідно зі ст. 222 Закону [170], судовий виконавець несе дисциплінарну відповідальність за винні дії або бездіяльність, що становлять дисциплінарні проступки. Для встановлення того, чи йдеться про дію, чи про бездіяльність, слід звертатися до санкціонованої норми, яка зобов'язує до певної поведінки. Якщо така дія не була вчинена, маємо справу з бездіяльністю. Тобто, сутність дисциплінарної відповідальності судового виконавця полягає у реагуванні на порушення не лише правових, а й морально-етичних норм, що визначають належний рівень професійної поведінки у сфері примусового виконання.

Каталог дисциплінарних проступків судових виконавців є надзвичайно широким. Поряд із серйозними порушеннями, такими як невиконання візитаційних, інспекційних чи контрольних приписів, недотримання розпоряджень органів адміністративного нагляду, нецільове використання коштів, затримка у вчиненні процесуальних дій без належних підстав, порушення правил територіальної компетенції (зокрема, необґрунтована відмова у прийнятті заяви про відкриття провадження), невиконання обов'язку щодо своєчасного направлення скарги до суду, відсутність належного контролю за роботою помічників і стажистів, незаконне отримання інформації, порушення правил користування правом на відсутність або відмова від виконання функцій заступника виконавця – особливе значення має проступок, пов'язаний безпосередньо з етичними стандартами професії. Йдеться про

порушення поваги чи гідності посади або відступ від принципів професійної етики [140, с. 130]. Цей вид звинувачення має особливий характер, адже у його межах оцінюється не лише юридичний аспект поведінки, а насамперед морально-етичний – сумлінність, ретельність і добросовісність у виконанні обов’язків судового виконавця. Як наголошують А. Монарха-Матлак та Д. Скочиляс, питання такої оцінки є складним, бо визначення того, чи дійсно порушено повагу або гідність посади, залежить від багатьох чинників: професійної поведінки виконавця, рівня дотримання ним стандартів професії, ставлення до закону, до сторін виконавчого провадження та до самої суті виконання судових рішень. Поняття «повага» означає стриманість, самоконтроль, авторитет, визнання в середовищі, престиж. Вона притаманна тому, хто користується довірою і має моральний та професійний авторитет. У цьому контексті статус судового виконавця підсилює вимогу до його професійної поведінки: він має не лише владні повноваження, а й відповідальність, яка є складовою довіри суспільства до державного правопорядку. Важливим також, на думку А. Монарха-Матлак та Д. Скочиляс, є те, що паралельно з «повагою» до посади судовий виконавець має зберігати і її «гідність». Під гідністю розуміють як усвідомлення власної цінності, почуття честі, професійної гордості, так і зовнішній вимір – посідання почесної посади, яка передбачає високі моральні вимоги. Гідність уряду чи посади у професіях суспільної, публічної довіри, таких як суддя чи судовий виконавець, пов’язана не лише з дотриманням норм права, а й із відповідною поведінкою, яка забезпечує повагу до професії в суспільстві [140, с. 131]. Термін «уряд» («уряд судового виконавця» («*urząd komornika sądowego*»)) у правничій літературі має кілька значень: це може бути як зайнята посада, так і сукупність компетенцій, наданих певному органу, або навіть інституційна структура, що реалізує публічні функції. У контексті діяльності судових виконавців уряд – це, передусім, функція публічного служіння, що вимагає високих етичних стандартів, професіоналізму, правової культури, знань і соціальної

відповідальності [140, с. 132]. Отже, як бачимо з наведеного аналізу позицій представників польської правичої доктрини, поняття «повага» і «гідність» посади судового виконавця тлумачаться максимально широко, включаючи як юридичні, так і моральні критерії. Поведінка виконавця має бути бездоганною, узгодженою з нормами права й етики, не створювати підстав для сумніву у його безсторонності, порядності чи професійній репутації. Адже кожне відхилення від цих норм не лише дискредитує конкретного судового виконавця, а й підриває авторитет усього інституту примусового виконання судових рішень у демократичній правовій державі. Звинувачення у порушенні поваги чи гідності посади або у відступі від принципів професійної етики може стати безпосередньою підставою для дисциплінарної відповідальності судового виконавця. Постає питання: які саме дії виконавця свідчать про таке порушення? Перш за все, слід наголосити на особливому статусі виконавців як посадових осіб публічної влади, до яких висуваються підвищені вимоги сумлінності, ретельності та точності у виконанні службових обов'язків. Недбалість, неухважність або нехтування вимогами закону, залежно від обставин справи та наслідків, найчастіше призводять до порушення поваги й гідності посади. Професійний статус виконавця визначається як системою законодавчих вимог, так і етичними стандартами виконання професії.

Відповідно до Кодексу професійної етики судового виконавця [43], до порушень, що дискредитують професію, належить будь-яка поведінка, яка суперечить інтересам правосуддя, підриває авторитет виконавчого корпусу або завдає шкоди його гідності (§ 2 Кодексу). Ці положення прямо вказують, що дисциплінарна відповідальність може наставати не лише за юридично неправомірні дії, а й за морально неприйнятну поведінку, несумісну з очікуваними суспільними стандартами. Етична складова професії є визначальною. У системі цінностей професійної етики домінує тенденція до підвищення вимог – створення так званих «перфекціоністських зразків» поведінки, які стають орієнтиром для всієї професійної спільноти. Відсутність

контролю, нагляду чи відповідальності за відхилення від цих стандартів неминуче веде до дезорганізації діяльності виконавців і навіть до девальвації самої професії [89,с. 160].

Як пише П. Чарнецький, інтерпретація поняття «порушення поваги чи гідності посади» свідчить, що йдеться про зазіхання на певне правове та моральне благо – встановлені суспільством зразки належної поведінки. Дисциплінарна відповідальність у таких випадках виникає не лише внаслідок порушення норм права, а й через порушення етичних або моральних принципів [95]. Як слушно вказують А. Монарха-Матлак та Д. Скочиляс, не можна ототожнювати дисциплінарну відповідальність із кримінальною: певна дія може не бути протиправною у формальному сенсі, проте залишатися несумісною з етичними нормами професії. Саме тому дисциплінарні органи повинні ретельно розмежовувати проступки морального характеру й правопорушення, що мають ознаки кримінального діяння. Подібно до суддів, головним критерієм оцінки поведінки судового виконавця у дисциплінарному процесі є встановлення факту, що його вчинки принижують авторитет або гідність посади. Така оцінка включає як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники – намір, обставини, емоційний стан, наслідки, характер шкоди. Намір може бути умисним чи неумисним, зумовленим недбалістю або легковажністю; наслідки – проявом неповаги до принципів моралі, суспільної пристойності або професійних правил [140, с. 134]. Аналізуючи судову практику, А. Монарха-Матлак та Д. Скочиляс, констатують, що цю позицію підтвердив і Верховний Суд Польщі (Кримінальна палата, 2016 р.), зазначивши, що «порушення гідності» слід тлумачити як недотримання обов'язку гідної поведінки – певного етичного взірця, що поєднує норми права, етики та моралі, як писані, так і неписані. Гідність пов'язується із бездоганністю характеру, а поведінка судового виконавця має бути зразком для інших, викликати довіру й повагу. Високий рівень професійної культури, толерантність, чесність і стриманість у будь-яких ситуаціях, навіть

поза межами службової діяльності, є невід'ємними атрибутами цієї посади [140, с. 135].

Уникнення дій, які можуть зашкодити гідності або повазі посади судового виконавця, у польській правничій доктрині розуміють максимально широко. Цей обов'язок прямо пов'язаний зі змістом урочистої присяги, необхідністю постійного підвищення кваліфікації та вимогою бездоганної репутації. Значення мають як дії судового виконавця під час виконання службових обов'язків, так і його поведінка поза роботою. Тому судовий виконавець повинен дбати, щоб його вчинки не були розцінені як неетичні, аморальні чи такі, що підривають авторитет професії. Порушення гідності чи поваги посади безпосередньо пов'язане з роллю виконавця у демократичній правовій державі, де він виступає органом публічної влади. Тому зобов'язаний підтримувати й утверджувати свій позитивний імідж у суспільстві, адже кожен його необачний крок може мати репутаційні наслідки не лише для нього самого, а й для всієї корпорації. Як зазначає М. Клоновський, існують дві основні категорії поведінки, що свідчать про порушення поваги або гідності посади. Перша охоплює дії, характерні для будь-якої особи, що займає посаду, до якої висувається вимога бездоганного характеру, – зокрема, поява в громадських місцях у стані сп'яніння, поширення неприйнятних фото чи висловлювань у соціальних мережах. Друга група стосується поведінки, безпосередньо пов'язаної з виконанням службових функцій: надання позик під лихварські відсотки, участь у примусовій реалізації, що порушує інтереси сторін, або здійснення дій у ситуації конфлікту інтересів [115]. Особливу роль у встановленні стандартів поведінки відіграє Кодекс професійної етики судового виконавця [43], який формулює зразки належного виконання службових обов'язків. Недотримання цих принципів створює підстави для дисциплінарної відповідальності.

У контексті дисциплінарних наслідків вважаємо важливим звернути увагу на значну деталізацію та градацію передбачених законом стягнень. Відповідно

до ст. 224 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], до дисциплінарних санкцій належать: зауваження, догана, грошове стягнення в розмірі від 5000 до 100 000 злотих, заборона приймати справи за вибором стягувача на термін від 1 до 3 років, тимчасове відсторонення від виконання обов'язків на 6 місяців – 3 роки, а у найтяжчих випадках – звільнення з посади. Додатковою мірою може бути оприлюднення змісту остаточного дисциплінарного рішення за рахунок покараного виконавця, якщо це відповідає інтересу публічної довіри. Закон також передбачає наслідки, пов'язані з втратою посад у самоврядуванні судових виконавців, позбавленням можливості повторного призначення, обов'язком публічного вибачення перед потерпілим тощо. Водночас у певних умовах можливе «погашення покарання» (згідно з ч.ч. 6–10 ст. 224 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]), що зменшує тривалі негативні наслідки для особи.

Процедура дисциплінарного провадження стосовно польських судових виконавців побудована як ретельний і багатоступеневий процес контролю. Ініціювати його можуть суб'єкти, які за законом здійснюють нагляд за діяльністю виконавців: Міністр юстиції, голови апеляційних, окружних і районних судів, суддя-наглядач, органи професійного самоврядування або судові виконавці-візитатори. Подання такого клопотання повинно бути чітко обґрунтованим і містити вказівку на вид покарання, що відповідає тяжкості проступку [140, с. 137].

Дисциплінарне провадження щодо судових виконавців у Польщі є двоінстанційним, що відповідає принципам, закріпленим у Конституції Республіки Польща, зокрема, у ст. 78 та ч. 1 ст. 176 [125]. Така структура забезпечує можливість перевірки первісного рішення, усуває ризик судової або адміністративної помилки та дозволяє оцінити пропорційність застосованої санкції до тяжкості вчиненого проступку. Двоінстанційність реалізує конституційні засади права на суд, рівності сторін і належного урядування – фундаментальні умови функціонування демократичної правової держави. Як

зазначає Р. Гентковський, дисциплінарне провадження складається з трьох основних етапів: розслідування (яке проводить дисциплінарний речник), розгляду справи перед дисциплінарним органом (для судових виконавців – Дисциплінарною комісією) та етапу виконання рішення [103]. Першою інстанцією є Дисциплінарна комісія (ст. 230 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Вона діє колегіально, а її члени мають гарантії незалежності та неупередженості при ухваленні рішень. Голова комісії організовує її роботу: визначає дати засідань, передає матеріали справи апеляційному суду, забезпечує вчасне проведення процедур і запобігає впливу строків давності (ч. 1 ст. 234 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Члени комісії зобов'язані діяти самостійно, не піддаючись зовнішньому тиску – політичному, економічному чи особистому.

Ключову роль у дисциплінарному провадженні відіграє дисциплінарний речник, який виконує функції обвинувача. Його призначає Міністр юстиції з-поміж трьох кандидатів, запропонованих Національною Радою судових виконавців (ч. 1 ст. 236 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Обвинуваченим може бути виконавець, асесор або стажист, щодо якого подано клопотання про відкриття дисциплінарного провадження. Сторонами виступають ініціатор провадження, обвинувач, обвинувачений і потерпілий (ст. 235 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Речник дисциплінарний має також контрольні повноваження: може проводити візитації та ревізії офісів, вимагати подання справ і бухгалтерських документів, аналізувати облік і діловодство (ч. 4 ст. 188 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Результати такого нагляду можуть стати підставою для відкриття дисциплінарного провадження (ч. 2 ст. 170 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Розслідування у межах дисциплінарного провадження стосовно судового виконавця може бути ініційоване як з власної ініціативи речника, так і на запит Міністра юстиції, органів самоврядування чи виконавця-наглядача, але в кожному випадку воно

обмежене межами поданого клопотання. Про початок провадження повідомляють усі зацікавлені сторони (ч. 1–3 ст. 240 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Клопотання дисциплінарного речника є не лише юридичною підставою відкриття провадження, але й основним доказовим документом. Його зміст відображає не тільки оцінку поведінки виконавця, але й визначає напрями підвищення професійних стандартів. Тобто, клопотання про притягнення до дисциплінарної відповідальності можна розглядати як найважливіший доказовий інструмент, який відкриває шлях до розгляду справи Дисциплінарною комісією (ст. 243 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Якщо ж обставини не підтверджують провини виконавця, речник ухвалює рішення про припинення дисциплінарного розслідування.

Наслідки відкриття дисциплінарного провадження для судового виконавця є надзвичайно обтяжливими. Одним із них є можливість тимчасового відсторонення виконавця від виконання службових обов'язків Міністром юстиції (ч. 2 ст. 242 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Такий захід має превентивний характер і спрямований на захист суспільного інтересу та авторитету правосуддя, особливо у випадках, коли проступок може підірвати довіру до інституції. Іншим наслідком є відкритий розгляд справи перед Дисциплінарною комісією. Голові комісії надано найширші повноваження, зокрема щодо призначення дати слухання, видачі необхідних розпоряджень та виклику експертів – тобто забезпечення належного процесуального порядку. Цікавим рішенням є запровадження інституту скарги на порушення права сторони на розгляд справи без невиправданої затримки. Якщо дисциплінарне провадження триває довше, ніж це потрібно для з'ясування фактичних і правових обставин, таку скаргу може подати будь-яка сторона або Міністр юстиції (ч. 1 ст. 248 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Це положення є втіленням принципів ефективного процесу та справедливого судочинства.

Результатом провадження перед Дисциплінарною комісією є накладення стягнення. Характер покарання має бути виваженим і не перевищувати ступінь вини обвинуваченого. Закон вимагає врахування суспільної шкоди діяння, запобіжної та виховної мети, а також необхідності формування правосвідомості в середовищі судових виконавців, асесорів і стажистів (ч. 1 ст. 250 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Крім того, при визначенні міри покарання враховуються мотиви і спосіб дії, характер порушених обов'язків, негативні наслідки, особисті якості та життєві обставини обвинуваченого (ч. 2 ст. 250 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Особливого значення набуває принцип дискреційності, який вимагає від комісії зваженого аналізу як формальних, так і неформальних факторів, включно з поведінкою виконавця у приватному житті. Рішення має бути раціональним, об'єктивним і пропорційним – тобто відповідати тяжкості провини та характеру заподіяної шкоди. Дисциплінарне стягнення у сфері діяльності судових виконавців має не лише каральний, а насамперед превентивний і виховний зміст: воно покликане запобігати подібним порушенням у майбутньому та зміцнювати високі професійні стандарти й моральний авторитет судових виконавців.

Перевірці рішень і дій Дисциплінарної комісії слугує право на оскарження її постанов і ухвал, якими завершується провадження у справі. Таке право мають сторони процесу, дисциплінарний речник, Міністр юстиції та Президент Національної Ради судових виконавців (ч. 1 ст. 252 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Крім того, Генеральний прокурор і Уповноважений з прав людини мають право подати касаційну скаргу до Верховного Суду Польщі на рішення апеляційного суду (ст. 253 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Підставами для касаційного перегляду є: грубе порушення закону, очевидна невідповідність між тяжкістю проступку і призначеним покаранням, а також випадки, коли було порушено питання про накладення найсуворіших санкцій – виключення зі

служби, видалення зі списку асесорів або стажистів (ст. 254 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170]). Заключний етап дисциплінарного провадження полягає у виконанні остаточного рішення. Відповідно до ч. 1–2 ст. 260 Закону Республіки Польща «Про судових виконавців» [170], виконання окремих видів стягнень належить різним органам: щодо покарання у вигляді звільнення з посади – Міністру юстиції; у випадку грошового штрафу – Президенту Національної Ради судових виконавців; щодо виключення асесора зі списку – президентові відповідного апеляційного суду; виконання інших дисциплінарних санкцій покладається на раду відповідної палати судових виконавців.

Отже, дисциплінарний нагляд і сама процедура дисциплінарного провадження стосовно до польського судового виконавця охоплюють не лише дії, пов'язані з неналежним виконанням службових обов'язків, але й поведінку, що суперечить етичним і моральним принципам професії. Основні стандарти належної поведінки судового виконавця закріплені в Кодексі професійної етики судового виконавця. До таких обов'язків належать: діяти згідно із законом і совістю, зберігати охоронювану законом таємницю, дотримуватись принципів гідності, честі та чесності. Їх порушення або перевищення меж належної поведінки тягне за собою дисциплінарну відповідальність, а у крайніх випадках – навіть виключення з професійної служби. Польська модель дисциплінарної відповідальності судових виконавців забезпечує поєднання правових і етичних механізмів контролю, сприяючи підтриманню високого рівня довіри суспільства до професії та до системи виконання судових рішень у цілому.

3.2. Професійна етика виконавців у правових системах України та Польщі

Кодекс професійної етики приватних виконавців України, ухвалений рішенням З'їзду приватних виконавців України від 26.10.2021 р. (зі змінами від

12.12.2024 р.) [42], становить системний звіт морально-правових приписів, які утворюють деонтологічну матрицю професії приватного виконавця. Змістовно його зміст можна охарактеризувати через кілька груп норм: аксіологічну, регулятивну, організаційну та дисциплінарну. Кодекс професійної етики приватних виконавців України закріплює моральні й правові цінності професії як форми реалізації принципу верховенства права у сфері примусового виконання рішень. Його засадничими орієнтирами є: повага до людської гідності, прав і свобод людини; доброчесність, чесність, сумлінність і справедливість; незалежність, неупередженість і самостійність у прийнятті рішень; відповідальність і професіоналізм як критерії суспільної довіри до професії; законність і верховенство права як морально-правові імперативи діяльності. Норми Кодексу професійної етики приватних виконавців України мають характер етико-процесуальних правил, які спрямовують поведінку виконавця в трьох взаємопов'язаних площинах, зокрема, у професійній діяльності – дотримання законності, гласності, поваги до учасників провадження, заборона неправомірної вигоди, стимулювання медіації; у внутрішньокорпоративних відносинах – взаємоповага, солідарність, уникнення недобросовісної конкуренції, обов'язок вирішувати конфлікти у межах самоврядування; у суспільних комунікаціях – публічність, виваженість у контактах зі ЗМІ, дотримання професійної таємниці, етична поведінка в Інтернет-просторі. Кодекс професійної етики приватних виконавців України установлює норми, які визначають етичну архітектоніку професійного самоврядування: роль Асоціації приватних виконавців як гаранта дотримання етичних стандартів; обов'язковість рішень органів самоврядування у сфері професійної етики; етичну відповідальність виконавця, зокрема за діяння його помічників, стажистів і персоналу. Кодекс містить норми, спрямовані на забезпечення етичної підзвітності та дисциплінарного контролю, серед іншого: принцип презумпції доброчесності виконавця і вимогу доведеності порушення; гарантії об'єктивності та всебічності дослідження фактів Комітетом з етики;

процесуальну відкритість та регулярну звітність Комітету перед професійною спільнотою. Можемо узагальнюючи, констатувати, що Кодекс професійної етики приватних виконавців України [42] виконує подвійну функцію: деонтологічну – формує морально-правову ідентичність професії, перетворюючи її на «професію суспільної довіри»; регулятивну – встановлює стандарти поведінки, які конкретизують норми законодавства і заповнюють прогалини в морально-правовому регулюванні.

Як пише І. І. Митрофанов, специфічною підставою притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним делікту, який полягає у порушенні встановлених правил професійної етики. У такому разі виконавець може бути підданий дисциплінарному впливу навіть за дії, що відбулися поза межами виконання ним своїх безпосередніх службових обов'язків. Установлення цієї підстави обумовлене особливим характером діяльності приватного виконавця, що вимагає високого рівня моральної бездоганності, незалежності та доброчесності. Юридичними засобами реалізації дисциплінарної відповідальності за такі правопорушення є передбачені законом дисциплінарні стягнення, застосування яких забезпечує дотримання етичних стандартів професії та підтримання суспільної довіри до інституту приватного виконання [52; 53].

Перейдемо до аналізу положень Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща, затвердженого Постановою Національної Ради судових виконавців (Krajowa Rada Komornicza) від 06.09.2016 р. № 1603/V з подальшими змінами [43]. Судовий виконавець є не лише посадовою особою, а «представником професії суспільної довіри» (zawód zaufania publicznego), що об'єднує владно-розпорядчу функцію щодо примусового виконання судових рішень із моральною відповідальністю перед суспільством. Кодекс складається із трьох основних розділів, які утворюють цілісну етичну систему. Загальні положення визначають сферу дії, присягу виконавця, його обов'язки перед самоврядуванням і принцип відповідальності за порушення етичних норм. Це

розділ, який формує етичну підзвітність професії: виконавець несе моральну відповідальність не лише за професійні дії, а й за поведінку у приватному житті, якщо вона впливає на суспільну довіру. Принципи виконання службових обов'язків є найзмістовнішою частиною Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща, що конкретизує етико-правові стандарти поведінки під час здійснення публічних функцій. Вона містить норми, що регулюють законність і сумлінність; неупередженість і повагу до гідності сторін; професійну компетентність і обов'язкове підвищення кваліфікації; прозорість комунікації зі ЗМІ; чесну конкуренцію, заборону реклами та будь-яких форм комерціалізації виконавчої діяльності. Цей розділ має регулятивно-деонтологічну природу, бо встановлює правила поведінки, що, водночас, є і моральним імперативом, і професійним стандартом. Правила поведінки поза виконавчим провадженням – третя частина Кодексу, яка регламентує етичну поведінку виконавця в межах професійного самоврядування та у стосунках із колегами. Ці норми відображають етичну корпоративність, що ґрунтується на солідарності, взаємоповазі, лояльності й внутрішньому арбітражі у вирішенні конфліктів. Аксіологічно-деонтологічні норми Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща формують моральні орієнтири: гідність, честь, сумління, добросовісність, чесність, справедливість. Вони втілюють принцип так званої «moralności urzędniczej» – моральної відповідальності посадової особи за публічне благо. Регулятивно-професійні норми Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща конкретизують стандарти професійної поведінки, зокрема, сумлінність, компетентність, незалежність, швидкість і ретельність виконання рішень, охайність офісу, дотримання процесуальних строків, уважність до сторін, етична поведінка у фінансових справах. Комунікаційно-публічні норми Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща визначають межі такої публічності, як заборона самореклами, обмеження спілкування зі ЗМІ, вимоги до форми комунікації та інформаційного представлення діяльності

канцелярії. Корпоративно-етичні норми Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща регулюють взаємини між виконавцями, їхню поведінку в межах професійного самоврядування – взаємопідтримку, вирішення конфліктів через органи палати, лояльність і доброзичливість. Дисциплінарно-гарантійні норми Кодексу професійної етики судового виконавця Республіки Польща передбачають відповідальність за порушення етичних принципів, обов'язок усунення наслідків порушень, співпрацю з дисциплінарними органами, принцип невідворотності відповідальності та заборону ухилення від неї. Отже, Кодекс професійної етики судового виконавця Республіки Польща – це деонтологічна конституція професії, що виконує три ключові функції: легітимаційну (служує етичним фундаментом суспільної довіри до виконавця як представника правосуддя), саморегуляційну (забезпечує автономію професійного самоврядування, яке здійснює нагляд за дотриманням етичних норм і підтримує єдність професійних стандартів), профілактично-дисциплінарну (створює систему етичного контролю, яка запобігає зловживанням владними повноваженнями та знижує ризики корупційних практик). Тобто, Кодекс професійної етики судового виконавця Республіки Польща [43] формує ціннісно-нормативну модель публічної професії, що ґрунтується на поєднанні правової підзвітності й моральної автономії.

Кодекс професійної етики судового виконавця від 06.09.2016 р. складається з 31 статті [44]. Його структура засвідчує, що самоврядування виразно підкреслює особливу природу професії судового виконавця як професії публічної довіри та його роль як представника публічної влади. У преамбулі наголошено, що метою Кодексу є конкретизація принципів виконання професійних обов'язків, зокрема – діяти відповідно до закону і совісті, зберігати охоронювану законом таємницю, керуватися гідністю, честю та чесністю. Кодекс етики становить не лише нормативний документ, а й систему цінностей – моральний орієнтир, що, водночас, слугує інтересам професії та суспільства. Його дієвість залежить від внутрішнього прийняття та реального

дотримання норм у професійних рішеннях і поведінці кожного виконавця. Адже саме етична усвідомленість, а не формальне підпорядкування правилам, є запорукою довіри суспільства до професії та гарантією гідного здійснення правосуддя. Відповідно до § 1 Кодексу професійної етики обов'язок його дотримання поширюється не лише на судових виконавців, а й на асесорів, стажерів і навіть на судових виконавців на пенсії. Його дія охоплює як професійну та публічну діяльність, так і приватну сферу – включно з вибором кола спілкування й соціальних контактів. Кодекс містить і визначення порушення етичних норм – як дій, несумісних із добром правосуддя, що порушують повагу й гідність посади судового виконавця, і водночас є підставою для дисциплінарної відповідальності згідно зі п. 1 ст. 222 Закону Польщі «Про судових виконавців» [170] (§ 2 Кодексу етики). До загальних принципів, що впливають із Кодексу етики, належать: обов'язок кожного виконавця підтримувати гідність і престиж професії, захищати її незалежність і добру репутацію (§ 3); дотримання принципів, визначених у рішеннях самоврядування та дисциплінарної комісії у випадках, не врегульованих самим Кодексом (§ 3); складання урочистої присяги, що містить підтвердження знання й готовності виконувати положення Кодексу (§ 4); обов'язки, визначені в § 5, які включають усунення наслідків порушення етичних норм, відшкодування шкоди, участь у дисциплінарному провадженні, співпрацю з органами самоврядування, надання необхідних документів і пояснень, а також сприяння законному й етичному вирішенню справи [44]. Ці загальні положення формалізують засади професійної етики – вони розглядаються не лише як моральні, а і як правові норми, закріплені в офіційному акті самоврядування. Визнання обов'язковості присяги, гідності, незалежності та корпоративної солідарності означає, що виконавець свідомо підпорядковується визначеним межах професійної поведінки, порушення яких тягне дисциплінарну відповідальність. Кодекс етики трансформує моральні цінності у нормативну площину, закріплюючи такі ключові категорії, як: справедливість, безсторонність, чесність,

некорумпованість, незалежність, гідність професії, сумлінність, ретельність, відповідальність, професійна таємниця, лояльність, колегіальність, ввічливість, доброзичливість, повага, дотримання добрих звичаїв і турбота про авторитет посади. Особливу увагу Кодекс етики приділяє питанню «повинності служби» – у розділі II викладено стандарти виконання обов’язків [44]. Саме формулювання «повинність служби» підкреслює, що судові виконавці користуються публічними повноваженнями й несуть відповідальність, притаманну службовцям державного сектору. Цей розділ наголошує на захисті публічного інтересу шляхом сумлінного виконання службових обов’язків, що становить невід’ємну частину відповідальності за ефективність і законність виконання судових рішень. Професіоналізм діяльності судових виконавців розуміється як поєднання правових знань, практичних навичок і належних особистісних якостей – тактовності, врівноваженості, здатності розв’язувати конфлікти й приймати рішення, що сприяють справедливому й ефективному виконанню судових актів. Етичні принципи, викладені в Кодексі, дозволяють визначити моральні орієнтири поведінки у складних ситуаціях, коли норми права і моралі можуть суперечити одна одній. У таких випадках судовий виконавець має керуватися трьома пріоритетами: довірою кредитора (принципом надійності), добром правосуддя (суспільним інтересом) та збереженням власної незалежності як гарантією неупередженості та професійної честі [157, с. 95].

Ключові засади виконання службових обов’язків судового виконавця виражають його професійний і моральний обов’язок діяти взірцево, з повною відповідальністю за кожен учинок. Кодекс професійної етики докладно окреслює коло обов’язків виконавця, акцентуючи його статус як посадової особи, що здійснює діяльність у сфері публічної довіри [157, с. 95]. Позитивним аспектом є те, що етична модель поведінки польського судового виконавця за положеннями Кодексу етики базується не лише на формальному дотриманні закону, а й на діях відповідно до совісті, присяги, правил співжиття та добрих звичаїв. Особливо підкреслюються такі моральні якості, як чесність, гідність,

честь, сумлінність і вірність службовій таємниці. Судовий виконавець має залишатися безстороннім, приймати рішення згідно зі своїм внутрішнім переконанням, поважаючи права, честь і гідність учасників провадження, сторін і підлеглих (§ 6 Кодексу етики [44]). Всі ці вимоги, зосереджені лише в одному параграфі, недвозначно свідчать, що професія судового виконавця вимагає не тільки високої правової й практичної компетентності, але й моральної зрілості та вміння гармонійно поєднувати норми права і моралі. У цьому контексті компетенції професійного самоврядування – як представницької, так і контрольної інституції – є необхідними для запобігання зловживанням довірою суспільства до професії судового виконавця [109, с. 44]. Сутність цього підходу конкретизує § 9 Кодексу, який встановлює, що під час виконання службових дій судовий виконавець підпорядковується лише законам, судовим рішенням, голові районного суду, при якому він діє, та етичним нормам професії. Тим самим підтверджується природний зв'язок між правовими та моральними нормами. Як слушно зазначає Я. Клуза, коли моральна норма тісно пов'язана з нормою правовою, її порушення може спричинити юридичну відповідальність, а реакція суспільства – від осуду до соціальної ізоляції – нерідко передуює офіційному дисциплінарному покаранню [117, с. 68]. Кодекс етики також визначає важливу роль Міністра юстиції, якому судовий виконавець зобов'язаний повідомляти адресу своєї канцелярії (§ 7), а також інформаційні функції рад палат судових виконавців, їхніх голів, Національної Ради судових виконавців, речників преси, дисциплінарного речника та голови дисциплінарної комісії (§ 8). Це положення Кодексу етики сприяє відкритості професії та забезпечує реалізацію права на доступ до публічної інформації. Оскільки судовий виконавець є органом публічної влади (ч. 1 ст. 3 Закону Польщі «Про судових виконавців» [170]), він зобов'язаний розглядати кожен запит на надання інформації по суті, за умови, що це не порушує службової таємниці. У § 8 Кодексу етики також наголошено, що, надаючи інформацію засобам масової інформації, судовий виконавець повинен одночасно дбати про збереження професійної таємниці й репутацію

професійного самоврядування. Окремою засадою професійної етики є обов'язок постійного підвищення кваліфікації, професійного розвитку та підтримання високого рівня компетентності працівників канцелярії (офісу) судового виконавця (§ 11). Виконання цього обов'язку систематично контролюється органами професійного самоврядування (§ 12). Тобто, як бачимо зі здійсненого аналізу, професійна етика судових виконавців постає не лише як морально-правовий кодекс поведінки, а як комплексна система підтримання довіри, відповідальності й бездоганної репутації у сфері публічного служіння.

Обов'язки судових виконавців, пов'язані із здійсненням професійної діяльності, хоч і тісно співвідносяться з правовими нормами, водночас, знайшли своє відображення у Кодексі етики. У цьому разі відбувається безпосереднє переплетіння правових приписів із моральними нормами, а подекуди навіть з естетичними аспектами. Важливе значення має загальна оцінка ініціювання та завершення провадження, дотримання строків процесуальних дій, забезпечення інтересів правосуддя та задоволення вимог стягувача. Принципи, закріплені у §§ 13–15 Кодексу [44], характеризуються такими положеннями: виконавчі дії, здійснювані на користь стягувача, повинні відповідати інтересам правосуддя, а їхньою правовою підставою є виконавчий документ і норми закону; основними критеріями діяльності виступають ефективність, оперативність і сумлінність виконання виконавчих дій, своєчасність, надання сторонам необхідної інформації, систематичний контроль за перебігом провадження, дотримання культури поведінки та належного вигляду робочого місця відповідно до гідності посади, а також чесність і точність у фінансових справах; на професійний імідж судового виконавця впливають його особиста культура та охайний зовнішній вигляд; якщо декілька виконавців одночасно звернули стягнення на той самий об'єкт майна боржника, виконавчі провадження мають бути якнайшвидше передані тому виконавцю, який є компетентним для подальшого розгляду [44]. Норми, що регулюють здійснення професії у контексті етики, визначають, яким має бути ставлення судового виконавця до стягувача, боржника, суду чи органів

державної влади, а також до членів самоврядної спільноти виконавців і суспільства загалом. Професіоналізм виконавця засвідчується не лише його знаннями, а й умінням ефективно провадити процесуальні дії та поводитися гідно – чесно, сумлінно, уникаючи проявів корупції, шахрайства чи маніпуляцій.

Ще одним аспектом, який водночас має правовий і етичний характер і закріплений у Кодексі етики, є дотримання судовими виконавцями принципів добросовісної професійної конкуренції. Установлення правил у цій сфері покликане мінімізувати негативні наслідки конкуренції та підвищити ефективність виконавчих дій. Оскільки конкуренція на ринку виконавчих послуг фактично існує, дотримання при цьому етичних стандартів професійної конкуренції становить непросте завдання [158]. Згідно з § 18 Кодексу етики, під нечесною конкуренцією розуміються, зокрема: прямий або опосередкований вплив на вибір виконавця стягувачем; встановлення необґрунтовано високих витрат на представництво у виконавчому провадженні; користування послугами посередників, які професійно чи в інший спосіб залучають клієнтів для виконавця; участь у будь-якій формі в компаніях, що здійснюють стягнення заборгованостей або торгівлю вимогами [44]. До форм недобросовісної конкуренції також належать рекламні дії. Саме тому § 17 Кодексу етики встановлює заборону на будь-яку рекламу, зокрема особисту. Проте, судовий виконавець має право вести власний веб-сайт, через який може інформувати про свою діяльність і роботу офісу, за умови дотримання низки вимог: розміщена інформація не повинна порушувати професійну таємницю, вводити в оману, стосуватися інших виконавців або їхніх офісів, а також містити оціночних чи порівняльних суджень [44]. Конкурентність професії судового виконавця певною мірою обмежується самою природою цієї діяльності. Виконавці, з одного боку, повинні дбати про захист інтересів стягувачів і гідність своєї посади, а з іншого – мають право інформувати суспільство про надання своїх послуг. Позитивною є можливість використання виконавцями електронних

засобів комунікації для надання відомостей про свою діяльність. Реклама, яка розуміється лише як форма надання інформації, не може розцінюватися як інструмент недобросовісної конкуренції. Це підтверджує необхідність нормативного врегулювання принципів конкуренції не лише у сфері діяльності судових виконавців, а й в інших професіях юридичного спрямування та професіях, що належать до категорії «публічної довіри» [161, с. 398]. Особи, які здійснюють діяльність у таких сферах, надають послуги, що мають особливе значення для публічного інтересу, і характеризуються високим рівнем професіоналізму. Тому вимоги до конкурентності у цих професіях мають оцінюватися не з економічних, а з аксіологічних позицій – з урахуванням етичних критеріїв, спрямованих на забезпечення ефективного й доброчесного виконання правосуддя.

Останній розділ Кодексу професійної етики судових виконавців присвячено правилам поведінки поза службовими обов'язками [44]. Вони охоплюють діяльність у межах професійного самоврядування та взаємини між колегами. Щодо першого передбачено, що судовий виконавець має як моральний обов'язок, так і професійний обов'язок брати участь у роботі органів самоврядування (§ 20). Якщо він обраний до складу такого органу, то зобов'язаний виконувати свої функції з максимальною старанністю (§ 21). Кодекс визначає також, що органи самоврядування мають піклуватися про добру репутацію професії, підтримувати авторитет виконавців у суспільстві (§ 22), дбати про колег, у тому числі пенсіонерів і членів їхніх родин у скрутних життєвих обставинах (§ 23). Судовий виконавець, зі свого боку, зобов'язаний виявляти повагу, співпрацювати з органами самоврядування (§ 24) і брати участь у загальних зборах членів виконавчих палат (§ 25). У цій частині виразно простежується корпоративна природа виконавчої професії: самоврядування користується високим рівнем довіри та володіє авторитетом, що забезпечує внутрішній нагляд і дисципліну в межах корпорації. Як і в системі публічного адміністрування, діяльність самоврядування спирається на авторитет і

соціальне визнання, що підкреслює суспільну місію професії – служіння публічному інтересу та охорону спільного блага, включно з добром правосуддя. Не менш важливою складовою етичної системи є взаємини між колегами. Вони мають ґрунтуватися на солідарності, взаємоповазі, колегіальності та допомозі (§ 27–28) [44]. Такі риси, як рівність, ввічливість, лояльність, доброзичливість і чуйність, формують етичний кодекс професійної спільноти та підтримують гідність професії не лише в офіційних, а й у неформальних відносинах. Конфлікти й непорозуміння вирішуються, насамперед, у межах самоврядування (§ 29), тоді як публічне коментування дій інших виконавців вважається несумісним із гідністю професії (§ 30). Сприйняття професії судового виконавця залежить не лише від знань і практичних навичок, але й від моральної поведінки, дотримання культурних і поведінкових стандартів, як у роботі, так і поза нею. Громадська думка, органи самоврядування та публічна влада однаково оцінюють як професійні дії, так і приватну поведінку виконавця. Будь-яке порушення – від уживання ненормативної лексики чи зловживання алкоголем до участі в корупційних схемах або аморальних вчинків – дискредитує професію, підриває довіру до правосуддя та може стати підставою дисциплінарної або кримінальної відповідальності.

Здійснивши порівняльний аналіз кодексів професійної етики виконавців обох держав, зазначимо, що професійна етика судових і приватних виконавців у Польщі та Україні має спільне аксіологічне підґрунтя – служіння правосуддю, захист людської гідності, забезпечення законності та публічної довіри. Польський кодекс тяжіє до публічно-службового типу етики, український – до етики саморегульованої професії. Польський Кодекс етики має вищий, аніж український кодекс, рівень конкретизації, встановлюючи норми щодо поведінки виконавця у сфері конкуренції, комунікації зі ЗМІ, організації канцелярії, професійного одягу, дисциплінарного підпорядкування. В контексті публічності та комунікації польський кодекс детально регулює питання взаємодії зі ЗМІ, забороняє рекламу та будь-які комерційні прояви, підкреслюючи службовий

характер професії судового виконавця. Український – дозволяє обмежене інформування про діяльність, але вводить сучасні стандарти цифрової комунікації (соцмережі, Інтернет-форуми), що відображає адаптацію етики до цифрової публічності. Українській спільноті приватних виконавців доцільно інституціоналізувати етичну підзвітність, запровадивши обов’язкову присягу дотримання Кодексу під час набуття статусу виконавця. Польський Кодекс професійної етики демонструє високий ступінь правової інтегрованості етичних норм у публічну сферу, тоді як український – більш орієнтований на морально-гуманістичний вимір професії. Для подальшого розвитку вітчизняної системи доцільним є поєднання польської моделі інституціоналізованої етики з українською моделлю етичної автономії, що дозволить створити європейську концепцію професійної доброчесності виконавця.

Як наголошують А. Монарха-Матляк та Д. Скочиляс, благо правосуддя та суспільний інтерес становлять дві фундаментальні засади, які визначають межі діяльності судових виконавців Польщі [140, с. 143]. З огляду на специфічний характер дій, які вони здійснюють у виконавчих чи забезпечувальних провадженнях, беззаперечним є те, що всі ці дії мають ґрунтуватися на законі. Законність є передумовою ефективності та професіоналізму, однак вона не вичерпує вимог до морального виміру поведінки судового виконавця. Дотримання правових норм піддається об’єктивній суспільній оцінці, тоді як оцінка моральних норм включає також суб’єктивний аспект – сприйняття особи виконавця як носія етичних стандартів у правовій системі. Як слушно зазначається у правничій доктрині, роль моральних оцінок і правил простежується на кожному етапі функціонування права – від його створення до застосування і виконання [149, с. 40]. Іноді визначення ієрархії цінностей у професійній діяльності може викликати колізію між нормою правовою та моральною, коли зовнішнє дотримання букви закону не відповідає духові етики чи суспільним очікуванням. Відмова від принципів доброчесності,

суспільного співжиття чи належних звичаїв призводить до того, що будь-які позаправові критерії оцінки поведінки втрачають значення [140, с. 143-144].

Як однозначно слушно стверджується у правничій доктрині, необхідність формування сталого етичного взірця поведінки є визначальною умовою сумлінного виконання професійних обов'язків у юридичних професіях. Етика охоплює сукупність принципів і норм поведінки, що діють у певному професійному середовищі. Вона спирається як на норми моралі, так і на норми права, визначаючи межі належного та неналежного. Такі норми можуть бути індивідуальними чи загальними, конкретними (що стосуються разового випадку) або абстрактними (що визначають поведінку у типових ситуаціях). У професійній площині вони проявляються у вигляді норм правових, моральних, звичаєвих чи релігійних, які взаємодіють або вступають у суперечність. У демократичній правовій державі саме норми права мають визначальний характер у регулюванні поведінки, проте, вони не можуть бути відірвані від морального підґрунтя. Як зазначав З. Зембінський, правові приписи – це вказівки законодавця щодо того, як має діяти певна особа у визначених обставинах, тобто що є її обов'язком або, навпаки, не є ним [184]. Навіть якщо правові норми піддаються суспільній критиці, вони залишаються обов'язковими, поки визнані чинними. Водночас, їхній зміст не повинен суперечити нормам моралі, які мають аксіологічну основу й визначають оцінку добра і зла. Саме мораль є початковою точкою для творення права, а право – засобом забезпечення її дотримання [176]. Повага до права і моральних засад формує бажаний взірець професійної поведінки, який знаходить відображення у кодексах професійної етики. Існують численні спільні цінності для обох систем норм – як правових, так і моральних, – зокрема життя, здоров'я, свобода, економічна безпека, власність. І право, і мораль спрямовані на їх захист, пропонуючи певну модель поведінки у випадку їх загрози. Отже, ми погоджуємося та підтримуємо позицію, яка побутує у правничій доктрині про те, що право і мораль спільно регулюють поведінку як окремих осіб, так і

соціальних груп. Етика, спираючись на ці норми, вказує ідеальний взірець професійної поведінки, допомагаючи сформувати внутрішню культуру виконання обов'язків, де кожна дія судового виконавця має поєднувати юридичну правильність із моральною гідністю. Переконання у винятковій суспільній ролі охоплює представників так званих професій публічної довіри. Запровадження принципів професійної етики має на меті закріплення взірця поведінки осіб, які виконують такі професії – як у типових, тобто процедурно врегульованих правом ситуаціях, так і в нетипових, що вимагають морально-правової оцінки конкретних дій. Вироблені стандарти етики професії покликані забезпечити ефективний захист спільного блага, що проявляється, з одного боку, у захисті державних інтересів (оскільки службова особа діє від імені держави), а з іншого – у служінні суспільному інтересу. Не менш важливим завданням професійної етики є формування довіри й авторитету професії, а також підтримання поваги до її представників. При цьому мають значення не лише аспекти, що стосуються безпосередньої професійної діяльності, але й особиста позиція, поведінка та моральна культура фахівця [128].

Як пише В. Джеджон, професійна етика, зазвичай, є письмово закріпленим зводом норм, які визначають правила поведінки для представників певної професійної групи. Проте, недостатньо лише декларативного визнання існування певних цінностей – вони мають бути реально дотримувані, ієрархічно впорядковані та конкретизовані. Зміст професійної етики вимагає визначення, які саме моральні якості й тип поведінки повинен виявляти фахівець, яку суспільну роль він виконує, як його діяльність сприймається суспільством. Водночас, важливо чітко окреслити межі компетенції, прав і обов'язків – це дозволяє відрізнити порушення правових норм від порушення моральних та оцінити, який з цих видів девіації спричиняє дисциплінарну відповідальність [99]. Професійна етика в цьому сенсі має розглядатися як морально усвідомлене виконання службових обов'язків. Етична поведінка передбачає, що особа, яка користується публічною довірою, бере на себе відповідальність за результат

своїї роботи. Для цього важливими є не лише професійна підготовка, компетентність і результативність, але також розсудливість, сумлінність, чесність і моральна стійкість [106]. Як стверджують науковці, професійна мораль потребує особливої конкретизації у сферах, де йдеться про виконання функцій так званої суспільної довіри – таких як судові виконавці, судді, адвокати. Хоча кожна людина має власну систему цінностей, у професійній діяльності виникає необхідність гнучкого застосування моральних норм, залежно від обставин. Моральні директиви полегшують виконання професійних обов'язків, формують правильний стиль поведінки та позитивний імідж професії. Вони також забезпечують безпечне здійснення професійної діяльності, захищаючи від моральних ризиків і зловживань. Метою створення кодексів професійної етики є визначення бажаних моделей поведінки на основі аналізу реальної практики. Фіксація етичних стандартів у письмовій формі дозволяє усунути відхилення, сприяти саморегуляції професійної спільноти та утвердити поведінку, що відповідає як інтересам фахівців, так і очікуванням суспільства. Вміщені в таких кодексах норми мають бути загальновизнані, прийняті та неухильно дотримувані всіма представниками професії [135, с. 58].

Виконання професії судового виконавця перебуває під особливим корпоративним наглядом. Згідно з ч. 1 ст. 17 Конституції Республіки Польща, професійні самоврядування, що об'єднують осіб, які здійснюють професії публічної довіри, здійснюють опіку над належним виконанням цих професій у межах суспільного інтересу та задля його захисту. Діяльність судових виконавців полягає у наданні правової допомоги, яка має важливе значення для суспільства загалом, забезпечує реальне виконання обов'язків, охорону цінностей і прав. З огляду на те, що судовий виконавець володіє великою кількістю інформації про сторони та предмет провадження, не менш важливою є проблема професійної таємниці. Сукупно ж і фахові знання, і етична позиція, і бездоганний характер виконавця формують цілісну оцінку його професійної діяльності [136, с. 26-27]. Високий рівень фахової підготовки та дотримання

принципів професійної етики створюють основу для позитивного іміджу судового виконавця. Надзвичайно важливу роль у цьому процесі відіграє професійне самоврядування. Конституційне положення про здійснення «опіки» над професією слід розуміти широко – як комплекс правомочностей, що охоплюють не лише нагляд, але й нормотворчу діяльність, визначення кваліфікаційних вимог до професії, а також встановлення етичних принципів. Функція «опіки» охоплює всі аспекти професійної активності, пов'язані з належним здійсненням діяльності у межах закону та стандартів професії. Основна місія будь-якого професійного самоврядування, включно із самоврядуванням судових виконавців, полягає у визначенні та забезпеченні найвищих стандартів – як фахових і практичних, так і моральних. Суспільна функція професії виконавця підкреслює значення самоврядування як органу, уповноваженого на здійснення внутрішнього дисциплінування членів корпорації та ефективне забезпечення дотримання етичних норм. Так звана опіка, яку здійснює самоврядування, спрямована на захист публічного інтересу; відповідно, діяльність органів професійного самоврядування підлягає оцінці саме з погляду суспільного блага та реалізації завдання – «забезпечення належного виконання професії» шляхом упровадження реальних механізмів контролю і підвищення професійних стандартів. Обсяг цієї опіки є надзвичайно широким і охоплює заходи, спрямовані на підтримання високої якості та культури професійної діяльності, дотримання етичних принципів, розвиток компетентності й професіоналізму виконавців [140, с. 149].

Самостійність і автономність самоврядування судових виконавців створюють сприятливі умови для глибокого аналізу питань професійної етики, адже саме через неї реалізується суспільний інтерес. У практичному вимірі водночас можуть виникати труднощі з інтерпретацією поведінки виконавця – чи певний вчинок є неетичним, але правомірним, чи, навпаки, етичним, але не відповідним букві закону. Вирішення цього питання можливе шляхом звернення до засад, закріплених у Кодексі професійної етики судового виконавця [43],

який визначає базові стандарти поведінки. Визначення того, чи діє судовий виконавець відповідно до професійної етики, можливе через аналіз його моральних компетенцій і типових моральних дилем, що виникають під час здійснення службової діяльності. Наявність моральної компетентності дає змогу не лише оцінити ситуацію, а й обґрунтувати правильний спосіб поведінки, зокрема у складних чи конфліктних умовах. Головною цінністю, якою має керуватися виконавець, залишається захист спільного блага. Етична поведінка передбачає поєднання знання фактичних обставин із діями, що ґрунтуються на принципах справедливості та відповідальності за неналежне, несумлінне виконання обов'язків. І. Лашук, проаналізувавши дисциплінарні провадження проти судових виконавців за період 1998–2005 рр., дійшла висновку, що неетична поведінка виконавців тісно пов'язана з порушенням норм проведення виконавчих і забезпечувальних проваджень. Йшлося, зокрема, про бездіяльність або затягування проваджень, надмірно жорстке застосування примусу (наприклад, виселення без забезпечення соціального житла всупереч судовому рішенню), фінансові зловживання, недотримання корпоративних правил, неналежне ведення канцелярії чи порушення, що мали місце у приватному житті. В окремих випадках фіксувалися грубі порушення закону – як-от здійснення стягнення під час перебування боржника у лікарні, заниження вартості арештованого майна, вилучення речей, що не належали боржнику, або проведення виконавчих дій без виконавчого документа [134]. Найвідомішим прикладом став випадок із коморником з-під Млави, який здійснив арешт і продаж трактора, що належав не боржнику. Цей випадок яскраво показав, що для професії судового виконавця не достатньо лише юридичної освіти чи практичних навичок – необхідні також сумлінність, уважність та етична оцінка кожної дії. Тільки поєднання законності й моральної виваженості забезпечує баланс між правомірним і належним. Висока значущість етики судових виконавців впливає з їхнього становища в демократичній правовій державі. Їхні владні повноваження (*imperium*) та функція виконання судових рішень від

імені держави вимагають особливого рівня довіри та правового й морального авторитету. У правничій доктрині справедливо зазначено, що професійна етика виконавця зосереджується навколо центральної цінності – ефективності, поєднаної з безсторонністю та законністю дій. Виконавець повинен бути об'єктивним, лояльним, діяти добросовісно, чесно й уважно, сумлінно виконувати свої обов'язки, дотримуватись колегіальності, уникати фінансових зловживань, поводитися бездоганно як у професійній, так і в приватній сфері [140, с. 151].

Як зазначається у спеціальній літературі, необхідність установлення етичних норм у професії судового виконавця пояснюється подвійною природою цієї діяльності: з одного боку, він є представником вільної професії, який веде власну канцелярію (офіс), з іншого – виконує функції органу публічної влади, діючи в інтересах правосуддя та суспільства. Через це до судових виконавців Польщі висуваються підвищені вимоги – не лише правові, а й морально-психологічні: чесність, стриманість, розсудливість, уміння зважувати суперечливі інтереси сторін виконавчого провадження [93, с. 139-140]. Певною формою перевірки відповідності кандидата етичним стандартам є оцінка його попередньої поведінки перед призначенням на посаду. Втім, навіть така оцінка не гарантує, що під час виконання службових обов'язків не виникнуть прояви недоброчесності або зловживання владою. Отже, постійне формування етичної культури та ефективний внутрішній нагляд залишаються ключовими умовами довіри до професії судового виконавця. Дотримання поваги та гідності посади судового виконавця становить основоположні засади, якими має керуватися представник цієї професії. Їх порушення тягне дисциплінарну відповідальність і охоплює як поведінку під час виконання службових обов'язків, так і в приватному житті. А. Питель справедливо зазначає, що дії, які компрометують професію судового виконавця і викликають осуд у суспільстві, можуть стосуватися як службової, так і особистої сфери. До них належать: порушення правил добросовісної конкуренції, розголошення професійної таємниці,

несвоєчасне перерахування коштів, недотримання тексту присяги, зайняття забороненими видами діяльності, несплата членських внесків до професійного самоврядування та інші дії, що суперечать Кодексу професійної етики судового виконавця Польщі [150]. Будь-яка поведінка, яка відхиляється від загальноприйнятих суспільних норм, порушує моральні засади чи правила співжиття, впливає на сприйняття професії у суспільстві. Вживання алкоголю чи наркотичних речовин, конфліктні стосунки, агресивна манера спілкування, непристойні висловлювання – усе це не лише підриває авторитет виконавця у конкретному провадженні, а й формує негативний суспільний образ професії. Положення про визначення змісту засад професії судового виконавця мають конституційне підґрунтя. Відповідно до Конституції Республіки Польща, саме на професійні самоврядування покладено обов’язок забезпечення належних стандартів виконання професії. Параграф 3 Кодексу етики прямо закріплює обов’язок здійснення нагляду за дотриманням етичних принципів, підтриманням гідності, поваги та незалежності професійного самоврядування. Ці функції реалізує самоврядування судових виконавців, яке, виконуючи завдання із захисту інтересів своїх членів, водночас гарантує охорону публічного інтересу й авторитет правосуддя. Завдяки контрольним повноваженням воно забезпечує ефективне виконання службових обов’язків і формування належної етичної поведінки. Роль професійного самоврядування має суспільно-публічне значення. В умовах децентралізації публічної адміністрації воно наділене значними владними повноваженнями, зокрема правом на внутрішнє нормотворення, що підтверджує його провідну роль у встановленні стандартів професійної поведінки та етичних вимог. Самоврядування професії відіграє провідну роль у підтриманні високого морального стандарту образу судового виконавця як представника публічної влади, котрий, у разі потреби, здатен нести дисциплінарну відповідальність за свої дії та виправити завдану шкоду. Захист публічного інтересу вимагає не

лише встановлення належного етичного зразка, а й визначення процедурної відповідальності за його порушення [44].

Відповідно до завершальних положень Кодексу має виразне аксіологічне звучання: аби підтвердити соціальну місію професії судового виконавця – як органу публічної влади й служителя права – йому необхідно знайти баланс між юридичною коректністю дій і етичними орієнтирами. У будь-яких обставинах виконавець повинен поводитися гідно, дотримуватися закону, шанувати мораль, служити справедливості й добру правосуддя. Саме така гармонія професіоналізму й етичності становить сутність і честь його публічного покликання.

Висновки до Розділу 3

1. Дисциплінарна відповідальність виконавців є не другорядним, а системоутворювальним елементом гарантій права на справедливий суд, у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Дисциплінарна комісія приватних виконавців при Міністерстві юстиції України є змішаним (державно-самоврядним) органом, інституційно перебуває в структурі Мін'юсту, а ключові механізми (перевірка, подання, наказ про застосування стягнення) зосереджені у виконавчій владі. Українська модель поєднує судовий контроль (як виключну компетенцію суду щодо оцінки законності діянь виконавця у межах скарги) та відомчий контроль Міністерства юстиції за діями виконавців.

Досліджено, що польська модель, навпаки, вибудована навколо концепції професії суспільної, публічної довіри, що має власне самоврядування і внутрішню дисциплінарну юрисдикцію. Судовий виконавець у Польщі одночасно перебуває: під судовим наглядом (через інструменти «вказівки на порушення», обов'язкові розпорядження суду), під адміністративним наглядом (Міністр юстиції, голови судів різних інстанцій) та під внутрішнім,

самоврядним наглядом (Національна Рада судових виконавців, дисциплінарний речник, візитації, Кодекс етики). Дисциплінарна процедура у Польщі є двоінстанційною, максимально деталізованою з огляду на підстави, санкції, процедурні гарантії та критерії оцінки поведінки виконавця (з урахуванням його приватного життя, репутації, гідності посади тощо) (детальніше – див. [28]).

На основі порівняльного аналізу нами сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства:

- закріпити статус приватного виконавця як носія професії суспільної довіри, доповнивши Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» нормами, які відносять діяльність приватного виконавця до професій публічної довіри; пов'язують допуск і перебування у професії з критеріями бездоганної репутації, поваги та гідності посади.

- доповнити перелік дисциплінарних проступків приватного виконавця: «дії або бездіяльність, що принижують гідність посади приватного виконавця, підривають довіру до професії приватного виконавця»;

- встановити підвищені вимоги до членів дисциплінарних органів. Виходячи з польського підходу до гідності та поваги посади виконавця, український законодавець має на рівні Закону чітко встановити, що до складу Дисциплінарної комісії можуть бути обрані/делеговані лише особи з бездоганною репутацією, бо у протилежному разі виникає ризик, що особа, відносно якої вже констатовано ознаки грубого порушення закону, впливатиме на розв'язання дисциплінарних справ інших виконавців, що несумісно з концепцією професії публічної довіри та підриває авторитет дисциплінарної юрисдикції;

- запозичити з польського досвіду додаткові дисциплінарні стягнення: зауваження, грошові штрафи, тимчасова заборона обіймати виборні посади в органах професійного самоврядування виконавців, зокрема, входити до складу Дисциплінарної комісії, додаткові репутаційні наслідки – такі як оприлюднення

резолютивної частини рішення Дисциплінарної комісії про притягнення виконавця до дисциплінарної відповідальності у випадках, коли це необхідно для відновлення довіри до професії);

- забезпечити прозорість та підзвітність дисциплінарної практики стосовно приватних виконавців (обов'язок публікувати (з урахуванням вимог захисту персональних даних) мотивувальну частину остаточних дисциплінарних рішень у стандартизованому форматі; готувати щорічний публічний звіт про дисциплінарну практику із зазначенням типових порушень, застосованих санкцій, тенденцій і рекомендацій для запобігання подальшим проступкам).

2. У підсумку проведеного аналізу професійної етики виконавців у правових системах України та Республіки Польща можемо констатувати, що і український, і польський кодекси професійної етики спираються на спільну аксіологічну основу – служіння правосуддю, повагу до людської гідності, забезпечення правовладдя, законності та підтримання довіри суспільства до інституту приватного виконання. Водночас, польська модель репрезентує більш виразний публічно-службовий тип етики професії публічної довіри, тоді як українська – модель етики самоврядної професії. Здійснений нами порівняльний аналіз засвідчує істотну відмінність рівня нормативної деталізації: Кодекс професійної етики судового виконавця Республіки Польща значно глибше інтегрує етичні приписи у площину публічно-правового регулювання, встановлюючи конкретні правила щодо: комунікації зі ЗМІ та доступу до публічної інформації; меж допустимої публічності та заборони реклами; стандартів чесної професійної конкуренції; організації канцелярії (офісу) судового виконавця, зовнішнього вигляду та поведінки судового виконавця; дисциплінарної відповідальності за порушення етичних норм. Натомість український Кодекс професійної етики приватних виконавців у більшій мірі фокусується на ціннісних орієнтирах, загальних принципах поведінки та інституційній ролі Асоціації приватних виконавців України, лише

фрагментарно торкаючись окремих аспектів публічності, конкуренції й комунікації в цифровому середовищі. З огляду на це запропоновано поетапне удосконалення українського зводу етичних стандартів приватного виконання із використанням позитивних елементів польської моделі. Слід визначити професію приватного виконавця України як професію суспільної, публічної довіри. Український Кодекс професійної етики приватних виконавців запропоновано деталізувати у частині регулювання публічних комунікацій та взаємодії зі ЗМІ. Доцільно імплементувати польський підхід, який: чітко визначає коло суб'єктів, уповноважених офіційно коментувати діяльність виконавців та їх органів професійного самоврядування; встановлює заборону на саморекламу, комерціалізацію публічного статусу виконавця, використання порівняльних та оцінкових тверджень щодо колег; регулює надання інформації із дотриманням професійної таємниці та захистом авторитету професії. Слід розмежувати допустиму інформаційну активність (власний веб-сайт, офіційні сторінки у мережі Інтернет) і заборонену рекламу як інструмент недобросовісної конкуренції. Доцільно у вітчизняному кодексі етики встановити вимоги до організації офісу приватного виконавця як у польському Кодексі, що пов'язується з гідністю посади (обов'язок підтримувати належний стан приміщення, де здійснюється прийом суб'єктів виконавчого провадження).

Результати опубліковано: Дутка І. В. Дисциплінарна відповідальність судового виконавця за законодавством Польщі: поняття та ознаки. Академічні візії. 2024. Випуск 38. С. 1–12. DOI : <https://zenodo.org/records/17719379>. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2420/2286>.

ВИСНОВКИ

У нашому дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, яка полягає у з'ясуванні сутності правового статусу виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі й має істотне значення для науки цивільного процесуального права та виконавчого процесу.

Основні наукові результати роботи такі.

1. Правовий статус виконавця за законодавством України та Польщі сформовано як результат еволюції національних моделей примусового виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів, які, попри відмінності інституційної побудови, мають спільну мету – забезпечення правовладдя через ефективне, справедливе й своєчасне виконання рішень.

В Україні діє змішана модель, у межах якої одночасно функціонують державні та приватні виконавці. Державний виконавець має статус державного службовця, що реалізує делеговані державою владні повноваження у сфері примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Приватний виконавець, навпаки, є суб'єктом незалежної професійної діяльності, якому держава делегує владні повноваження на підставі публічно-правового мандата, що поєднує елементи автономії та підконтрольності. Такий підхід відображає тенденцію до поєднання державних і недержавних засобів примусового виконання, що відповідає європейській практиці модернізації систем правосуддя, особливо в контексті колишніх пострадянських деожав.

Польська модель ґрунтується на засаді унітарності – діють лише судові виконавці (*komornik sądowy*) як публічні службовці при районних судах, реалізуючи функції органів публічної влади особливого виду. До ознак правового статусу польського судового виконавця належать ознаки службовця, роботодавця, самоврядного професіонала і суб'єкта, який діє на власний ризик, але не є підприємцем. Ця гібридна модель забезпечує баланс між незалежністю професії, вимогами публічної служби та судовим контролем за її здійсненням.

За польським законодавством судовому виконавцеві надано статус суб'єкта публічної влади, який перебуває поза структурою судової гілки влади, але, водночас, здійснює допоміжні функції правосуддя.

Обидві правові системи виходять із презумпції публічного характеру функцій виконавця. Виконавці застосовують державний примус від імені держави, діючи в інтересах правосуддя та суспільного порядку. На основі здійсненого порівняльного аналізу запропоновано взяти польський досвід як взірець для подальшого розвитку українського інституту приватних виконавців, насамперед у частині професійної підготовки (інститут асесора, який нами запропоновано імплементувати у вітчизняне законодавство), розширення компетенції приватних виконавців, розширення самоврядності професійної спільноти виконавців і посилення гарантій їхньої незалежності.

Запропоновано запровадження інституту асесури як етапу професійної підготовки приватних виконавців. Польським досвідом підтверджено ефективність моделі професійного становлення виконавця через обов'язкову асесуру, під час якої кандидат працює під безпосереднім наглядом досвідченого судового виконавця. Такий інститут дозволяє поєднати теоретичну підготовку із практичним навчанням, формуючи високі професійні стандарти, етичну культуру та практичну готовність до здійснення владних повноважень судового виконавця. В українському законодавстві також за аналогією з польським досвідом слід передбачити таку форму – посаду асесора приватного виконавця з чітко визначеними повноваженнями, тривалістю перебування на такій посаді для отримання права скласти іспит на посаду судового виконавця (до прикладу, 2 роки) та процедурою атестації.

У польському законодавстві незалежність судового виконавця закріплено комплексно – через фінансові, процедурні, дисциплінарні, етичні та інші гарантії. Український законодавець має деталізувати порядок захисту виконавця від незаконного втручання з боку органів державної влади, сторін чи інших суб'єктів, передбачивши: інституційну стабільність системи самоврядування

приватних виконавців, нормативно визначений порядок реагування на втручання у діяльність виконавця. Необхідно посилити професійне самоврядування приватних виконавців України за зразком професійного самоврядування судових виконавців Польщі.

Запропоновано удосконалення інституційного механізму дисциплінарної відповідальності українських приватних виконавців за зразком польської моделі: дисциплінарна комісія має бути незалежною від виконавчої влади, тобто бути утвореною при Асоціації приватних виконавців України.

В українському законодавстві варто закріпити правовий статус приватного виконавця як представника професії суспільної, публічної довіри, що діє в інтересах правосуддя, а також принцип «служіння приватним виконавцем суспільному інтересу та суспільному добру», що визначало б морально-етичні орієнтири діяльності приватних виконавців.

2. Доведено, що принципи діяльності виконавця становлять не лише формальну частину нормативного регулювання механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а й є його аксіологічною та методологічною основою, визначаючи зміст професійної поведінки виконавця, межі застосування ним державного примусу, а також співвідношення публічного інтересу з особистими правами учасників виконавчого процесу. Їх дотримання є необхідною умовою законності, неупередженості та справедливості примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Констатовано, що українське законодавство у сфері виконавчого провадження переважно відтворює загально-правові (конституційні) та міжгалузеві принципи, не формулюючи комплексу інституційних (спеціально-правових) принципів, властивих саме інституту примусового виконання. Це не сприяє системності та внутрішній узгодженості правового регулювання, а також ускладнює втілення правовладдя у виконавчий процес. З огляду на це, доцільним є розширення змісту ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які

здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», шляхом закріплення: принципу паритетності державних і приватних виконавців, що гарантуватиме рівність їхніх процесуальних прав і обов'язків, а також унеможливить дискримінацію форм виконання рішень; принципу професіоналізму, компетентності та доброчесності виконавця як обов'язкових етичних стандартів професії; принципу стимулювання добровільного виконання рішень, як пріоритетного напрямку реалізації конституційного обов'язку держави забезпечувати ефективний захист прав і свобод.

Польська модель, закріплена у Законі Республіки Польща «Про судових виконавців» (*Ustawa o komornikach sądowych*), демонструє високий рівень інституційної зрілості, що полягає у гармонійному поєднанні публічно-правового змісту діяльності судового виконавця з його професійною автономією та самоврядністю, що заснована на конституційному принципі «професії суспільної довіри» (*zawód zaufania publicznego*). Пропонуємо такий підхід імплементувати в українське законодавство шляхом: законодавчого визначення професії приватного виконавця як «професії суспільної довіри»; делегування повноважень у сфері дисциплінарної юрисдикції АПВУ.

Підхід до формування системи принципів діяльності виконавців повинен базуватися на функціональній взаємодії права, моралі та публічного управління. Ці принципи не мають бути декларативними, вони повинні виконувати реальну регулятивну функцію, бути орієнтиром для законодавця, критерієм для судового контролю та стандартом для професійної етики, сприяючи подальшій європеїзації українського виконавчого процесу.

3. Комплексне дослідження правового статусу виконавця за законодавством України та Республіки Польща переконливо доводить, що, незважаючи на відмінності в організаційно-правовій моделі (змішана в Україні та приватна у Польщі), ключовим концептуальним елементом статусу виконавця є його публічно-правова природа та виконання ним функцій, спрямованих на реалізацію спільного блага – забезпечення ефективного

правосуддя. Польська модель, де судовий виконавець прямо визнається посадовою особою публічної влади, є більш послідовною та інституційно міцною у гарантуванні цієї природи. Нами виокремлено такі групи повноважень виконавця: організаційно-процесуальні (загальний обов'язок забезпечити ефективне, повне й своєчасне виконання; розгляд заяв і клопотань; роз'яснення прав; ознайомлення з матеріалами; самовідвід); владно-примусові (арешт майна й коштів, примусове проникнення, опечатування, вилучення, встановлення тимчасових обмежень виїзду, штрафи, залучення поліції); контрольні й наглядові (перевірка виконання рішень, витребування пояснень від боржника та посадових осіб, візуальний огляд приміщень, фіксація дій засобами відеозйомки); інформаційні, реєстраційні (доступ до державних реєстрів і баз даних, запит інформації у суб'єктів публічного й приватного права, реєстрація обтяжень, одержання банківської інформації); процесуальні щодо суду та інших органів, осіб (звернення з поданнями і заявами про роз'яснення, зміну способу й порядку виконання, відстрочку / розстрочку, розшук дитини, примусове проникнення, обмеження виїзду тощо); організаційно-забезпечувальні та логістичні (залучення понятих, експертів, фахівців, суб'єктів господарювання, використання приміщень і транспорту для зберігання та перевезення майна); гарантійно-захисні (права, спрямовані на забезпечення реальності стягнення та охорону інтересів стягувача – насамперед інформаційні й примусові інструменти).

4. Доцільно доповнити Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» легальним визначенням невиконавчих дій виконавця як дій, що здійснюються виконавцем поза межами конкретного виконавчого провадження, не спрямовані безпосередньо на реалізацію виконавчого документа, але мають на меті забезпечення належного функціонування правосуддя, доказування або цивільного обороту (протоколи фактичного стану, вручення кореспонденції, нагляд за добровільними торгами тощо).

Розширити повноваження виконавця щодо вчинення ним невиконавчих дій за зразком Польщі, зокрема: складання протоколу фактичного стану (опис об'єкта, фактичної ситуації, технічних характеристик тощо); вручення судових повісток і процесуальних документів за ухвалою суду, з фіксацією факту особистого вручення або відсутності адресата; здійснення дій щодо встановлення актуальної адреси боржника / відповідача за дорученням суду; нагляд за добровільними публічними торгами (аукціонами) з фіксацією найвищої / найнижчої пропозиції; окремі дії у процедурі банкрутства (опечатування майна, опис майна, складання інвентаризації) за дорученням суду чи арбітражного керуючого.

5. Дисциплінарна відповідальність виконавців є не другорядним, а системоутворювальним елементом гарантій права на справедливий суд, у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Дисциплінарна комісія приватних виконавців при Міністерстві юстиції України є змішаним (державно-самоврядним) органом, інституційно перебуває в структурі Мін'юсту, а ключові механізми (перевірка, подання, наказ про застосування стягнення) зосереджені у виконавчій владі. Українська модель поєднує судовий контроль (як виключну компетенцію суду щодо оцінки законності діянь виконавця у межах скарги) та відомчий контроль Міністерства юстиції за діями виконавців.

Досліджено, що польська модель, навпаки, вибудована навколо концепції професії суспільної, публічної довіри, що має власне самоврядування і внутрішню дисциплінарну юрисдикцію. Судовий виконавець у Польщі одночасно перебуває: під судовим наглядом (через інструменти «вказівки на порушення», обов'язкові розпорядження суду), під адміністративним наглядом (Міністр юстиції, голови судів різних інстанцій) та під внутрішнім, самоврядним наглядом (Національна Рада судових виконавців, дисциплінарний речник, візитації, Кодекс етики). Дисциплінарна процедура у Польщі є двоінстанційною, максимально деталізованою з огляду на підстави, санкції,

процедурні гарантії та критерії оцінки поведінки виконавця (з урахуванням його приватного життя, репутації, гідності посади тощо).

На основі порівняльного аналізу нами сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства:

- закріпити статус приватного виконавця як носія професії суспільної довіри, доповнивши Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» нормами, які відносять діяльність приватного виконавця до професій публічної довіри; пов'язують допуск і перебування у професії з критеріями бездоганної репутації, поваги та гідності посади.

- доповнити перелік дисциплінарних проступків приватного виконавця: «дії або бездіяльність, що принижують гідність посади приватного виконавця, підривають довіру до професії приватного виконавця»;

- встановити підвищені вимоги до членів дисциплінарних органів. Виходячи з польського підходу до гідності та поваги посади виконавця, український законодавець має на рівні Закону чітко встановити, що до складу Дисциплінарної комісії можуть бути обрані/делеговані лише особи з бездоганною репутацією, бо у протилежному разі виникає ризик, що особа, відносно якої вже констатовано ознаки грубого порушення закону, впливатиме на розв'язання дисциплінарних справ інших виконавців, що несумісно з концепцією професії публічної довіри та підриває авторитет дисциплінарної юрисдикції;

- запозичити з польського досвіду додаткові дисциплінарні стягнення: зауваження, грошові штрафи, тимчасова заборона обіймати виборні посади в органах професійного самоврядування виконавців, зокрема, входити до складу Дисциплінарної комісії, додаткові репутаційні наслідки – такі як оприлюднення резолютивної частини рішення Дисциплінарної комісії про притягнення виконавця до дисциплінарної відповідальності у випадках, коли це необхідно для відновлення довіри до професії);

- забезпечити прозорість та підзвітність дисциплінарної практики стосовно приватних виконавців (обов'язок публікувати (з урахуванням вимог захисту персональних даних) мотивувальну частину остаточних дисциплінарних рішень у стандартизованому форматі; готувати щорічний публічний звіт про дисциплінарну практику із зазначенням типових порушень, застосованих санкцій, тенденцій і рекомендацій для запобігання подальшим проступкам).

6. У підсумку проведеного аналізу професійної етики виконавців у правових системах України та Республіки Польща можемо констатувати, що і український, і польський кодекси професійної етики спираються на спільну аксіологічну основу – служіння правосуддю, повагу до людської гідності, забезпечення правовладдя, законності та підтримання довіри суспільства до інституту приватного виконання. Водночас, польська модель репрезентує більш виразний публічно-службовий тип етики професії публічної довіри, тоді як українська – модель етики самоврядної професії. Здійснений нами порівняльний аналіз засвідчує істотну відмінність рівня нормативної деталізації: Кодекс професійної етики судового виконавця Республіки Польща значно глибше інтегрує етичні приписи у площину публічно-правового регулювання, встановлюючи конкретні правила щодо: комунікації зі ЗМІ та доступу до публічної інформації; меж допустимої публічності та заборони реклами; стандартів чесної професійної конкуренції; організації канцелярії (офісу) судового виконавця, зовнішнього вигляду та поведінки судового виконавця; дисциплінарної відповідальності за порушення етичних норм. Натомість український Кодекс професійної етики приватних виконавців у більшій мірі фокусується на ціннісних орієнтирах, загальних принципах поведінки та інституційній ролі Асоціації приватних виконавців України, лише фрагментарно торкаючись окремих аспектів публічності, конкуренції й комунікації в цифровому середовищі. З огляду на це запропоновано поетапне удосконалення українського зводу етичних стандартів приватного виконання із

використанням позитивних елементів польської моделі. Слід визначити професію приватного виконавця України як професію суспільної, публічної довіри. Український Кодекс професійної етики приватних виконавців запропоновано деталізувати у частині регулювання публічних комунікацій та взаємодії зі ЗМІ. Доцільно імплементувати польський підхід, який: чітко визначає коло суб'єктів, уповноважених офіційно коментувати діяльність виконавців та їх органів професійного самоврядування; встановлює заборону на саморекламу, комерціалізацію публічного статусу виконавця, використання порівняльних та оцінкових тверджень щодо колег; регулює надання інформації із дотриманням професійної таємниці та захистом авторитету професії. Слід розмежувати допустиму інформаційну активність (власний веб-сайт, офіційні сторінки у мережі Інтернет) і заборонену рекламу як інструмент недобросовісної конкуренції. Доцільно у вітчизняному кодексі етики встановити вимоги до організації офісу приватного виконавця як у польському Кодексі, що пов'язується з гідністю посади (обов'язок підтримувати належний стан приміщення, де здійснюється прийом суб'єктів виконавчого провадження).

Якісні показники результатів нашого дисертаційного дослідження полягають передусім у концептуалізації змішаної української та унітарної польської моделей примусового виконання як структурно відмінних, але аксіологічно споріднених систем, у формулюванні авторського бачення правового статусу виконавця як носія публічної влади й представника професії суспільної, публічної довіри, а також у розробленні цілісної моделі його функціонального наповнення через взаємопов'язані групи повноважень. На цій основі побудовано оригінальний підхід до розуміння принципів діяльності виконавця як аксіологічного та методологічного ядра інституту примусового виконання, розмежовано загально-правові, міжгалузеві та спеціальні (інституційні) засади, запропоновано комплекс нових для українського законодавства принципів, що відображають паритет державних і приватних виконавців, пріоритет професіоналізму, компетентності, доброчесності та

стимулювання добровільного виконання рішень. У роботі сформульовано авторське визначення невиконавчих дій виконавця, розроблено системний підхід до розширення відповідних повноважень за польським зразком, концептуалізовано дисциплінарну відповідальність як системоутворювальний елемент гарантій права на справедливий суд і побудовано цілісну порівняльно-правову модель дисциплінарної та етичної юрисдикції щодо виконавців у правопорядках України та Республіки Польща. Сукупність цих результатів доповнюється теоретично виваженими пропозиціями щодо реформування українського законодавства про органи й осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, інституту професійного самоврядування та етичних стандартів приватного виконання на засадах професії суспільної довіри.

Кількісні показники результатів нашого дослідження відображаються в масштабі та різнотипності залученої емпіричної й нормативної бази. Дисертація спирається на значний масив нормативно-правових актів України та Республіки Польща, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та актів інституцій Ради Європи; охоплює репрезентативну вибірку судової та виконавчої практики обох держав; у роботі системно проаналізовано тексти кодексів професійної етики виконавців, локальних актів самоврядних органів, а також значну кількість доктринальних джерел українських і польських науковців та практиків. Результати дослідження пройшли апробацію через наукові публікації автора та виступи на різних науково-практичних заходах, що в сукупності забезпечило їх емпіричну, теоретичну й методологічну верифікацію та підтвердило прикладну релевантність сформульованих у роботі висновків і законодавчих пропозицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Авторгов Андрій Миколайович ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2008. 17 с.
2. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Авторгов Андрій Миколайович ; Київ. нац. ун-т внутр. справ, Каф. адмін. права і процесу. К., 2008. 212 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0408U005731>.
3. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження : навч. посіб. / Юрій Валерійович Білоусов. К. : Прецедент, 2005. 192 с.
4. Боєру В. С. Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин : дис. на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» в галузі знань 08 «Право». Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2023. 177 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6599/1/boera_d.pdf.
5. Боєру В. С. Як стати приватним виконавцем: 11 кроків. Агенція з питань виконання рішень. 2017. URL : <http://www.ae.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9A%D0%90.pdf>.
6. Верба О. Б. Поняття правосуб'єктності суду у виконавчому провадженні. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2007. Випуск 44. С. 183–191.
7. Верба-Сидор О. Б. Правовий статус помічника приватного виконавця. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: тези регіональної науково-практичної конференції (16.12.2016 р., м. Львів) / упор. В. К. Грищук. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 520 с. С. 65–68.
8. Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Верба-Сидор Ольга Богданівна ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2012. 244 с.

9. Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Верба-Сидор Ольга Богданівна ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2013. 20 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/7145/1/%d0%92%d0%b5%d1%80%d0%b1%d0%b0.pdf>.
10. Верба-Сидор О. Б. Співвідношення судового та відомчого контролів за діяльністю приватних виконавців у механізмі забезпечення прав особи. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. Науково-теоретичний журнал. 2021. Том 2 (№ 94). С. 84–98.
11. Верба-Сидор О. Б., Федик С. Є. Принципи виконавчого провадження за новими законопроектами № 2507 а та 2506 а. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 2. С. 21–24.
12. Верба-Сидор О. Б., Федик С. Є. Система принципів примусового виконання рішень юрисдикційних органів за законопроектами № 2507а та 2506а від 14.08.2015 р. Нотаріат, адвокатура, суд, виконавче провадження: актуальні проблеми : Матеріали другої міжнародній науково-практичної конференції (25–26 березня 2016 р.). Київ, 2016. С. 326–329.
13. Верба-Сидор О. Б. Приватний виконавець як суб'єкт незалежної професійної діяльності. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні (15.12.2017 р., м. Львів) : Збірник тез регіональної науково-практичної конференції / упорядник В. К. Гришук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. 380 с. С. 210–213.
14. Виконавче провадження : навч. посіб. (у схемах і таблицях) (електронне видання) / Ю. М. Юркевич, О. Б. Верба-Сидор, Н. М. Грабар та ін.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. ВербиСидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 600 с. URL : http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3221/1/%d0%92%d0%b8%d0%ba%d0%be%d0%bd%d0%b2%d0%9f%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%b0%d0%b4%d0%b6_5-10-2020_%d0%91%d0%86%d0%91%d0%9b%20%281%29.pdf.

15. Виконавче провадження : навч.-практ. посіб. / В. В. Комаров, В. В. Баранкова, В. А. Бігун та ін. ; за заг. ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2014. 704 с.
16. Виконавче провадження : підручник / за ред.. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2020. 460 с.
17. Виконавче провадження: теорія та практика : монографія / [Р. Ф. Ханова, С. О. Кравцов, І. О. Ізарова та ін.] ; за заг. ред. Р. Ф. Ханової, С. О. Кравцова. Харків : Право, 2021. 672 с.
18. Висоцький А. І. Правовий статус державного виконавця як державного службовця, що практично реалізує заходи із примусового виконання рішень. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 9. С. 218–221. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/52>.
URL : http://lsej.org.ua/9_2023/52.pdf.
19. Воробйов О. Теоретичні засади розвитку та удосконалення системи виконавчого провадження в Україні: державно-управлінський аспект. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. Вип. 4. С. 17–30. URL : <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/71/75>.
20. Воробйов О. В., Лисенко О. В. Оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців і посадових осіб органів державної виконавчої служби. Відповідальність у виконавчому провадженні. Виконавче провадження : підручник / за ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2020. 460 с. С. 400–403.
21. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України, Закон від 06.11.1991 № 1798-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
22. Гришко О. М. Адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гришко Олександр Миколайович ; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2018. 21 с.
23. Гузе К. А. Повноваження приватних та державних виконавців: чи є підстави прирівняти їх обсяг? Інститут приватних виконавців: актуальні

проблеми практики : матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 червня 2021 р.) / за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 94 с. С. 9–12. URL : https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf.

24. Державні виконавці та їх правовий статус. Центральне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. Київ, 17 грудня 2024. URL : <https://centraljust.gov.ua/news/info/derjavni-vikonavtsi-ta-ih-pravoviy-status#:~:text=%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D1%94%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8,%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D1%83%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BA%D1%83,%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC>.

25. Діяльність державної виконавчої служби: навчальний посібник / Колпаков В. К., Кузьменко О. В., Бортняк Ф. В. Т. : Терно-граф, 2010. 230 с. URL : <https://lawbook.online/administrativnoe-pravo-ukrainyi/printsipi-diyalnosti-derjavnoji-vikonavchoji-101774.html>.

26. Дутка І. В. Виклики кадрової спадкоємності у професії судового виконавця Республіки Польща: від структурного зростання до поколіннєвої кризи. Proceedings of the XXIII International Scientific and Practical Conference “Latest technologies for the development of science and education” (June 10–13, 2025). Seville, Spain. 2025. 264 p. Pp. 88–89. URL : <https://isg-konf.com/latest-technologies-for-the-development-of-science-and-education/>.

27. Дутка І. В. Вимоги до кандидатів на посаду виконавця за законодавством Республіки Польща. Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical

Conference «Problems and prospects of global business development» (August 26–28, 2024). Bilbao, Spain. 141 p. Pp. 59–61. URL : <https://eu-conf.com/en/events/problems-and-prospects-of-global-business-development/>.

28. Дутка І. В. Дисциплінарна відповідальність судового виконавця за законодавством Польщі: поняття та ознаки. Академічні візії. 2024. Випуск 38. С. 1–12. DOI : <https://zenodo.org/records/17719379>. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2420/2286>.

29. Дутка І. В. Законодавчі вимоги до виконавців у Польщі. Наукові перспективи. Серія «Право». 2024. № 8 (50). 994 с. С. 603–612. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-603-612](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-603-612). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/14471/14540>.

30. Дутка І. В. Повноваження судового виконавця Польщі щодо вчинення невиконавчих дій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. № 41. С. 640–650. DOI : <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17719379>. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1832/1614>.

31. Дутка І. В. Судовий виконавець Польщі як учасник професійної самоврядної спільноти. Abstracts of XXIII International Scientific and Practical Conference «Technologies, methods and theories: current problems of science». Plovdiv, Bulgaria (June 09–11, 2025). 247 p. Pp. 116–117. URL : <https://eu-conf.com/en/events/technologies-methods-and-theories-current-problems-of-science/>.

32. Дьордяй В. І. Адміністративно-правові засади функціонування інституту приватних виконавців в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. 2021. Вип. 69. С. 281–286. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.47>. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/49.pdf>.

33. Європейський суд з прав людини. Друга секція. Рішення у справі «Носаль проти України» (Заява № 18378/03). Страсбург, 29 листопада 2005 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_085#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

34. Європейський суд з прав людини. Друга секція. Рішення у справі «Фуклев проти України» (Заява № 71186/01). Страсбург, 7 червня 2005 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_022#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
35. Європейський суд з прав людини. П'ята секція. Рішення у справі «Глоба проти України» (Заява № 15729/07). Страсбург, 5 липня 2012 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_911#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
36. Загальна декларація прав людини : ООН; Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
37. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
38. Кисельов М. Є. Поняття, мета і принципи адміністративно-правового регулювання діяльності приватних виконавців. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Том 31 (70). № 4. С. 140–144. URL : https://www.juris.vernadskeyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/25.pdf.
39. Когутич Є. Принципи як складовий елемент контролю за діяльністю приватних виконавців в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 1. С. 95–101. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/19.pdf>.
40. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
41. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
42. Кодекс професійної етики приватних виконавців України, затверджений рішенням приватних виконавців України № 7 від 26.10.2021 р. (Із змінами, внесеними рішенням З'їзду № 9 від 12.12.2024 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007943-21#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

43. Кодекс професійної етики судового виконавця Республіки Польща, затверджений Постановою Національної Ради Виконавців (Krajowa Rada Komornicza) від 06.09.2016 р. № 1603/V з подальшими змінами. URL : https://www.komornik.pl/?page_id=187. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
44. Кодекс професійної етики судового виконавця Республіки Польща. Переклад О. Б. Верби. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПБУ, 2024. № 3 (4). 236 с. С. 35–40. URL : <https://drive.google.com/file/d/13z6hicygrEmbJvINPZxPxaQsSRZdRemY/view>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
45. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. (держав-членів Ради Європи). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
46. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. Брюссель, 07.02.1992 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
47. Конституція України : Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
48. Кулава М. Принципи державного регулювання діяльності органів ДВС та приватних виконавців. Публічне урядування. 2018. № 3 (13). С. 71–80. DOI : <https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i13.134>. URL : <https://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/500>.
49. Кулакевич Ю. А., Золотарьова О. А. Діяльність державних та приватних виконавців: їх відмінності та проблеми в роботі. Соціологія права. 2020. Вип. 4 (35). С. 31–35. URL : <http://soclaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/4/8.pdf>.

50. Мальський М. М. Правовий статус приватного виконавця як суб'єкта виконавчого та транснаціонального виконавчого процесу. Приватне та публічне право. 2018. № 1. С. 29–34. URL : http://www.pp-law.in.ua/archive/1_2018/8.pdf.
51. Мальський М. М. Принципи виконавчого процесу та їх аналіз через призму практики Європейського Суду з прав людини / Маркіян Маркіянович Мальський. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 8. С. 154–157.
52. Митрофанов І. І. Відповідальність приватного виконавця за порушення правил професійної етики. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. 2024. Вип. 82: частина 3. С. 171–177. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.28>. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/305827/297352>.
53. Митрофанов І. І., Кравчук В. М., Васечко Л. О. Професійна етика в юриспруденції : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 476 с. URL : https://yurincom.com/products/profesijna-etika-v-yurisprudentsii?srsltid=AfmBOopJSmuFWfkr5lheFnuUHIFar_1S9FE67cKpAoV9OdoWa79JVCK.
54. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. ООН. Нью-Йорк, 16.12.1966 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
55. Міхеєв М. В. Правовий статус приватних виконавців в Україні та напрями їхньої діяльності. Наукові записки. Серія: Право. Центральнoукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2018. Вип. 4. С. 126–130. URL : https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/Pravo/%D0%92%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA_4_2018/25.pdf.
56. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна практика: монографія / Н. Антонюк, О. Вербa-Сидор, Т. Пашук, С. Рабінович. Вид. 2-ге. Київ : Алерта, 2021. 248 с.

57. Незалежність і юридична відповідальність суддів як гарантії верховенства права : монографія / О. Верба-Сидор, О. Овчаренко, Т. Пашук, С. Рабінович ; [за заг. ред. П. Рабіновича]. Львів : СПОЛОМ, 2019. 388 с.
58. Овчаренко О. М. Інститут дисциплінарної відповідальності приватного виконавця: проблеми і перспективи. Виконавче провадження: теорія та практика : монографія / [Р. Ф. Ханова, С. О. Кравцов, І. О. Ізарова та ін.] ; за заг. ред. Р. Ф. Ханової, С. О. Кравцова. Харків : Право, 2021. 672 с. С. 71–91.
59. Пашковська М. М. Основні засади діяльності органів державної виконавчої служби. Право і суспільство. 2018. № 5, ч. 2. С. 127–131. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/5_2018/part_2/23.pdf.
60. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
61. Положення про Кваліфікаційну комісію приватних виконавців : Мін'юст України; Наказ, Положення від 27.11.2017 р. № 3792/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1443-17#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
62. Положення про Міністерство юстиції України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
63. Положення про офіс приватного виконавця : Мін'юст України; Наказ, Положення від 15.11.2016 р. № 3238/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1487-16#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
64. Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України “Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору” від

19.03.1994 р. № 170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-94-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

65. Порядок виплати винагород державним виконавцям та їх розміри і розмір основної винагороди приватного виконавця : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 643. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

66. Порядок допуску до професії приватного виконавця, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 25.10.2016 р. № 3053/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-16#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

67. Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 р. № 246. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

68. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#n617>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

69. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

70. Про затвердження Положення про Дисциплінарну комісію приватних виконавців : Наказ Міністерства юстиції України від 27.11.2017 № 3791/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.11.2017 за № 1442/31310. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1442-17#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

71. Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців : Наказ Міністерства юстиції України від 22.10.2018 № 3284/5. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22.10.2018 за № 1195/32647. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-18#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

72. Про затвердження Спеціальних вимог до рівня професійної компетентності державних виконавців та керівників органів державної виконавчої служби : Наказ Міністерства юстиції України від 21.10.2016 р. № 3005/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1441-16#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

73. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

74. Про Положення про Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 01.03.2019 № 616/к. URL : [<https://www.kmu.gov.ua/npas/19700886>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

75. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 28. Ст. 250. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

76. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

77. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства : монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін.; за заг. ред. професора В. В. Комарова. Харків : Харків юридичний, 2008. 928 с.

78. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Навч. посібник. Вид. 9-те зі змінами / Петро Мойсейович Рабінович. Львів: Край, 2007. 192 с.

79. Сергієнко Н. А. Адміністративно-правовий статус учасників виконавчого провадження. Юридична наука. 2020. № 11 (113). С. 210–222. DOI : 10.32844/2222-5374-2020-113-11.28. URL : <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/642>.
80. Сидорчук А. Статус і повноваження помічника приватного виконавця в Україні та Європі. Юридична Газета. Київ, 24 жовтня 2025. URL : <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/status-i-povnovazhennya-pomichnika-privatnogo-vikonavcsya-v-ukrayini-ta-evropi.html>.
81. Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Цивільний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар: У 2 т. / За заг. ред. С. Я. Фурси. К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2006. Т. 2. 800 с.
82. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n97>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
83. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
84. Цивільний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. К.: Атіка, 2008. 840 с.
85. Цувіна Т. А. Проблемні питання контролю за діяльністю приватних виконавців. Виконавче провадження: теорія та практика : монографія / [Р. Ф. Ханова, С. О. Кравцов, І. О. Ізарова та ін.] ; за заг. ред. Р. Ф. Ханової, С. О. Кравцова. Харків : Право, 2021. 672 с. С. 176–192.
86. Шматко Є. Поняття та сутність основоположних принципів діяльності органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Молодий вчений. 2020. № 8 (84). С. 78–84. DOI : 10.32839/2304-5809/2020-8-84-16. URL : <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/772>.

87. Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych. A. Marciniak (red.). Sopot : Currenda ; Warszawa : Ośrodek Naukowo-Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej, 2018. 731 s.
88. Analiza wybranych obszarów funkcjonowania nadzoru w administracji rządowej. Warszawa : Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, marzec 2012. 18 s. URL : bip.kprm.gov.pl/download/75/6182/analiza.pdf.
89. Bogucka I., Izdebski H., Przywora B. Normatywne elementy infrastruktury etycznej administracji publicznej—§ 18. Prawne elementy infrastruktury etycznej. Etyka urzędnicza i etyka służby publicznej. System Prawa Administracyjnego. T. 13 / R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (ред.). 1-е вид. Warszawa : C.H. Beck, 2016. 590 s.
90. Bomba K. Konstytucyjne uwarunkowania pracy komornika sądowego. Warszawa: Wolters Kluwer, 2020. 408 s.
91. Bomba K. Ochrona pracy komornika sądowego w świetle Konstytucji RP – zarys problematyki. Przegląd Prawa Egzekucyjnego. 2019. nr 4. URL : <https://www.currenda.pl/wydawnictwo-currenda/czasopisma/przeglad-prawa-egzekucyjnego/archiwalne-spisy-tresci/>.
92. Ceglarska-Piłat K. Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim. Studia Prawnicze. 2015. Z. 2 (202). S. 99–139. URL : <https://czasopisma.inp.pan.pl/index.php/sp/article/view/572/507>.
93. Chyc P., Kowalska E. Etyka zawodów prawniczych. Komornicy. Zasady etyki komorniczej. Etyka prawnicza. Zagadnienia podstawowe / ред. S. Sykuna. Warszawa : C.H. Beck, 2019. S. 139–140. URL : https://books.google.com.ua/books/about/Etyka_prawnicza.html?id=r46p0AEACAAJ&redir_esc=y.
94. Cieślak S. [w:] J. Jankowski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 730–1217, Warszawa 2019. S. 145. URL : https://static.profinfo.pl/file/core_products/2021/6/1/95eeb072e46f6dbb86c31662ff589e21/kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iv-artykuly-730-1088.pdf.

95. Czarnecki P. Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego : Monografia. Warszawa : C.H. Beck, 2013. 566 c. ISBN 978-83-255-5813-0. URL : <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mjxw62zoge4tkmbwgezdczmzohaxdilrsfyyq#id=mjxw62zoge4tkm>
96. Czyżak R., Czyżak M. Kontrola w administracji publicznej: istota, cele i rodzaje. Kwartalnik Prawa Publicznego. 2003. № 3/4 (4). S. 67–91. URL : https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/kwartalnik-prawa-publicznego/2003-tom-3-numer-4/kwartalnik_prawa_publicznego-r2003-t3-n4-s67-91.pdf.
97. Derlatka J. Skarga na zaniechanie przez komornika dokonania czynności – wybrane uwagi de lege lata i de lege ferenda. Ius Novum. 2018. № 1. S. 61–81. DOI : 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.04/j.derlatka. URL : <https://iusnovum.lazarski.pl/iusnovum/article/view/992>.
98. Doroshenko, L., Verba, O., Drogoziuk, K., Hofman, O., & Shcherbakova, N. (2024). Peculiarities of recognition and enforcement of foreign judgments in Ukraine: problematic aspects. Amazonia Investiga, 13 (82), 276–287. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.82.10.22>.
99. Drzeżdżon W. Etyczne aspekty pracy zawodowej. Wybrane zagadnienia. Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość. 2013. T. X. S. 21–35. URL : https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/studia-gdanskie-wizje-i-rzeczywistosc/2013-tom-10/studia_gdanskie_wizje_i_rzeczywistosc-r2013-t10-s21-35.pdf.
100. Durda A. Czynności nieegzekucyjne wykonywane przez komornika sądowego, Warszawa: Wydawnictwo Currenda 2025. 400 s.
101. Flaga-Gieruszyńska K. Komornicy sądowi. Postępowanie egzekucyjne, komornicy sądowi, koszty egzekucyjne. Ja. Gołaczyński (red.). Warszawa: Wolters Kluwer. 2019. 580 s.
102. Giętkowski R. Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim : монографія. Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2013. 379 s. URL :

https://prawo.ug.edu.pl/sites/default/files/_nodes/strona-pia/57173/files/gietkowski_odpowiedzialnosc_dyscyplinarna.pdf.

103. Giętkowski R. Odpowiedzialność dyscyplinarna z tytułu naruszenia zasad etyki prawniczej. Etyka prawnicza. Zagadnienia podstawowe / S. Sykuna (red.). Warszawa : C.H. Beck, 2018. 300 s. URL :

https://prawo.ug.edu.pl/sites/default/files/_nodes/strona-pia/57173/files/gietkowski_odpowiedzialnosc_dyscyplinarna.pdf

104. Gil I. Nadzór administracyjny nad komornikami sądowymi. Nowa Currenda – Dodatek Naukowy. 2019. № 1. URL : <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mjxw62zogi3damrtgm4dsna#tabs-metrical-info>.

105. Gil I. Ograniczenia prawa wyboru komornika sądowego do dokonywania czynności egzekucyjnych i wykonywania pozostałych zadań, [w:] Szczurek Z., Sikorski G. (red.) Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla, Sopot: Currenda 2017. 406 s.

106. Gogacz M. Czym jest etyka zawodowa. Zagadnienie etyki zawodowej : Materiały z sympozjum (Warszawa ,10 kwietnia 1997 r.). Praca zbiorowa pod red. Artura Andrzejuka. Warszawa : «Navo», 1998. 120 s.

107. Gołaczyński J., Szostek D. (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Seria: Krótkie Komentarze Becka, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2019. 610 s.

108. Horubski K., Kieres L., Kocowski T., Szydło M., Żurawik A. Podstawowe pojęcia publicznego prawa gospodarczego – § 10. Kontrola i nadzór (policyjny, reglamentacyjny, właścicielski). Publiczne prawo gospodarcze. System Prawa Administracyjnego. T. 8A / R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.). wyd. 2. Warszawa : C.H. Beck, 2018. 836 s. S. 378–405.

109. Izdebski H. Zagadnienia podstawowe – § 3. Zawody prawnicze jako zawody zaufania publicznego. Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza / ред. H. Izdebski, P. Skuczyński. Warszawa : Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis Sp. z o.o.,

2006. S. 44. URL : http://etykaprawnicza.pl/wp-content/uploads/2018/02/Etyka_zawodow_prawniczych_etyka_prawnicza.pdf.
110. Jabłoński M. Pozycja asesora komorniczego w polskim prawie. Pozycja asesora komorniczego w prawie polskim. Sopot: Wydawnictwo Currenda, 2022. 164 s. S. 13–36.
111. Kaczyński K. Status prawny komornika sądowego. Zawody zaufania publicznego w społeczeństwie obywatelskim: Materiały pokonferencyjne I Kongresu Dolnośląskiego Forum Samorządów Zawodów Zaufania Publicznego. Redakcja: K. Mularczyk, A. Zalesińska. Wrocław: Okręgowa Izba Radców Prawnych we Wrocławiu, 2025. 416 s. S. 95–104.
112. Kamieński G. Aktualne ukształtowanie statusu prawnego komornika sądowego. Komornicy sądowi wobec wyzwań współczesności. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej / red. nauk. K. Flaga-Gieruszyńska, T. Szybalski. Sopot : Currenda Sp. z o.o., 2025. S. 43–57.
113. Kamieński G. Aktualne ukształtowanie statusu prawnego komornika sądowego. Komornicy sądowi wobec wyzwań współczesności. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej / red. nauk. K. Flaga-Gieruszyńska, T. Szybalski. Sopot : Currenda Sp. z o.o., 2025.
114. Klich G. Zasada przejrzystości postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. 2017. nr 497. s. 75. URL : https://dbc.wroc.pl/Content/44694/PDF/Klich_Zasada_Przejrzystosci_Postepowania_o_Udzielenie_Zamowienia_2017.pdf
115. Klonowski M. Art. 222 – Katalog przewinień dyscyplinarnych. Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych : комментарий / R. Reiwer (red.). Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 2019. 1305 s.
116. Klonowski M., Art. 4 – Zakres i sposób sporządzania protokołu stanu faktycznego, [w:] Reiwer R. (red.), Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o

kosztach komorniczych. Komentarz, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2019. 1305 s.

117. Kluza J. Normy moralne jako element budujący normy sankcjonowane w prawie karnym – analiza zjawiska na przykładzie przestępstwa kazirodztwa. Rynek – Społeczeństwo – Kultura. 2017. Nr 2 (23). S. 68–71. URL : <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/9d2a62d7-3fdf-47ef-85a1-ac6eeb9f132e/content>.

118. Knypl Z., Merchel Z. Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Sopot: Currenda, 2015. 732 s.

119. Kodeks karny. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553) URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdul19970880553>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

120. Kodeks postępowania administracyjnego. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Dz. U. 1960 Nr 30 poz. 168. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19600300168/U/D19600168Lj.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

121. Kodeks postępowania cywilnego: Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz. U. 1964 Nr 43 poz. 296). URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640430296/U/D19640296Lj.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

122. Kodeks postępowania karnego. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Dz.U. 1997 nr 89 poz. 555. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970890555>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

123. Kodeks pracy. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Dz. U. 1974 Nr 24 poz. 141. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19740240141/U/D19740141Lj.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

124. Kondratko Ł. Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym. Kilka uwag na marginesie art. 759 § 2 i 3 Kodeksu postępowania cywilnego. *Prawo w Działaniu, Sprawy Cywilne*. 2019. № 40. S. 253. URL : <https://forumprawnicze.eu/wp-content/uploads/2025/08/Olszanowski-47-65.pdf>.
125. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
126. Kostwiński M. Kilka uwag o statusie prawnym komornika sądowego – Supplement. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2016. № 13. Legalis. URL : <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mjxw62zogi3damjxgm4tooi>.
127. Kozielewicz W. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy : монографія. 3-є вид. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2023. 604 s. URL : <https://sip.lex.pl/#/monograph/369376754/4?keyword=kozielewicz&tocHit=1&cm=S FIRST>.
128. Krause M. Przegląd wytycznych dotyczących etyki zawodowej specjalistów w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach*. 2006. Nr 1 (2). S. 57–84.
129. Krawczyk M. Podstawy władztwa administracyjnego : Monografia. Warszawa : Wolters Kluwer, 2016. 419 c.
130. Kubas E. System kontroli administracji publicznej w Polsce. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza. Prawo* 15. 2014. Z. 84. S. 63–75. URL : <https://repozytorium.ur.edu.pl/server/api/core/bitstreams/af99ca1b-c405-4f63-8a6e-1d0cf5d40369/content>.
131. Kunicki I. Właściwość komornika sądowego, kompetencje Policji i skarga na czynności komornika. Komentarz do art. 763³, 765 i 767 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. *Przegląd Prawa*

- Egzekucyjnego. 2019. nr 9. URL: <https://www.currenda.pl/wydawnictwo-currenda/czasopisma/przeglad-prawa-egzekucyjnego/archiwalne-spisy-tresci/>.
132. Kunicki I. Wybór formy złożenia wniosku, termin do podjęcia czynności, uzyskiwanie informacji i pouczenie uczestników przez komornika. Komentarz do art. 760, 761 i 763¹ KPC zmodyfikowanych ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2019. nr 7. URL : <https://www.currenda.pl/wydawnictwo-currenda/czasopisma/przeglad-prawa-egzekucyjnego/archiwalne-spisy-tresci/>.
133. Kusowska E. O postępowaniach dyscyplinarnych – uwagi na tle Uchwały Sądu Najwyższego I KZP 18/12 z dnia 24 stycznia 2013 roku. *Adam Mickiewicz University Law Review*. 2014. T. 3. S. 151–165. URL : <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/07e2e172-b4b8-46b9-bf30-46333197be38>.
134. Laszuk G. Postępowania dyscyplinarne w stosunku do komorników (Analiza praktyki w latach 1998–2005). Warszawa, 2006. URL : <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/G-Laszuk-Post%C4%99powanie-dyscyplinarne-w-stosunku-dokomornik%C3%B3w%E2%80%932006.pdf>.
135. Lazari-Pawłowska I. Etyka zawodowa. *Etyka*. 1969. T. 4. S. 58–90. URL : <https://etyka.uw.edu.pl/index.php/etyka/issue/view/26>.
136. Leszczyński J. Etyka zawodowa prawników. *Edukacja Prawnicza*. 2016. Nr 1. S. 26–27. URL : <https://www.studeersnel.nl/nl/document/opleidingsinstelling-ggz-vs/prawo/etyka-wyklad-prawo/21225344>.
137. Lubiński K. Zawód komornika sądowego wolnym zawodem? / Kazimierz Lubiński. *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2017. № 4. S. 4–27.
138. Marciniak A. Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz. Warszawa: LexisNexis Polska Sp. z o.o., 2014. 532 s.
139. Misztal-Konecka J. Wytknięcie rażącej obrazu przepisów w ustawie z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. *Forum Prawnicze*. 2019. № 1/51. S. 38–52. URL : https://www.researchgate.net/publication/350814862_Wytkniecie_razacej_obrazy_pr

zepisow_w_ustawie_z_dnia_22_marca_2018_roku_o_komornikach_sadowychRepro
ach_for_a_flagrant_violation_of_the_law_in_the_Act_of_22_March_2018_on_Court
_Bailiffs.

140. Monarcha-Matlak A., Skoczylas D. Zasady postępowania egzekucyjnego a standardy wykonywania zawodu komornika sądowego. Sopot : Currenda Sp. z o.o., 2021. 189 s.

141. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku – I Wydział Cywilny від 14.11.2013 p., I ACz 1163/13. Legalis. № 746936. URL : [https://www.google.com/search?q=https://orzeczenia.gdansk.sa.gov.pl/regulations/\\$N/151000000001521_III_AUa_000136_2013_Uz_2013-10-08_001](https://www.google.com/search?q=https://orzeczenia.gdansk.sa.gov.pl/regulations/$N/151000000001521_III_AUa_000136_2013_Uz_2013-10-08_001). (дата звернення: 01.09.2025 p.).

142. Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych від 02.07.2019 p., I NSP 54/19. Legalis. № 1964775. URL : <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/OrzeczeniaHTML/i%20nsp%2054-19-1.docx.html>. (дата звернення: 01.09.2025 p.).

143. Postanowienie Sądu Najwyższego. Izba Cywilna z 14 marca 2000 r. II CKN 496/00, Legalis, nr 46759. URL : <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/IV%20CNP%2084-06.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 p.).

144. Postanowienie SN z dnia 22 stycznia 2008 r., II CNP 169/07, LEX nr 817507. URL : <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publikacje/glosy/glosa-do-postanowienia-sn-z-dnia-22-stycznia-2008-r-ii-pz-62-07-385970591>. (дата звернення: 01.09.2025 p.).

145. Postępowanie egzekucyjne, komornicy sądowi, koszty egzekucyjne. Ja. Gołaczyński (red.). Warszawa: Wolters Kluwer. 2019. 580 s.

146. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. System Postępowania Cywilnego. Tom 8. K. Flaga-Gieruszyńska (red.). Warszawa: C.H. Beck, 2021. 1652 s.

147. Pozycja asesora komorniczego w prawie polskim. A. Marciniak (red.). Sopot: Wydawnictwo Currenda, 2022. 164 s. S. 37–49.

148. Prytuliak, V., Hofman, O., Verba, O., Shcherbak, S., Leshchenko, O. Protection of the rights of a person in executive proceedings under martial law. *Amazonia Investiga*, August, (2022), 11 (54), 50-56. URL : <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2039/2753>.
149. Przesławski T. Rola etyki w systemie prawnym. *Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja*. 2015. nr 28. S. 37–50.
150. Pytel A. «Czyj zysk, tego ryzyko» – czy istnieją określone granice odpowiedzialności komornika sądowego? *Przegląd Prawa Egzekucyjnego*. 2017. Nr 10. URL : <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mjxw62zogi3damjzgqydinc7onzg6zdupf2dg#tabsmetrical-info>.
151. Rączka P. Odpowiedzialność dyscyplinarna komornika sądowego z tytułu niedozwolonej reklamy w ujęciu materialno-prawnym. *Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania*. 2013. T. 3, № 3. S. 61–73. URL : <https://repozytorium.ukw.edu.pl/handle/item/380?show=full>.
152. Radziejewicz P. Administracyjnoprawne pojęcie władztwa publicznego. *Kwartalnik Prawa Publicznego*. 2005. № 5/4. S. 121–144. URL : https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/kwartalnik-prawa-publicznego/2005-tom-5-numer-4/kwartalnik_prawa_publicznego-r2005-t5-n4-s121-144.pdf.
153. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*, L 119, 4 May 2016, p. 1–88. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).
154. Rząsa G. Zasada legalizmu w ogólnym postępowaniu administracyjnym (wybrane zagadnienia). *Monitor Prawniczy*. 2016. № 13. S. 707–708. URL : <https://czasopisma.beck.pl/pl/czasopisma/mop/archiwum/2016/13/zasada-legalizmu-w-ogolnym-postepowaniu-administracyjnym-wybrane-zagadnienia>.

155. Sitkowski M. Protokół stanu faktycznego jako sposób zabezpieczenia dowodu w postępowaniu sądowym. Analiza instytucji w myśl nowej ustawy o komornikach sądowych. [w:] Marszałkowska-Krześ E. (red.), Aktualne problemy prawa materialnego i procesowego cywilnego, Seria: e-Monografie Nr 142, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2019. 192 s. S. 9–32. URL: http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/95711/PDF/01_M_Sitkowski_Protokol_stanu_faktycznego_jako_sposob_zabezpieczenia_dowodu.pdf.
156. Skuczyński P. Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej. Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000–2005 / P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.). Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2008. S. 7–30. URL : <https://open.icm.edu.pl/items/ef09fb0f-deb9-491c-b5c6-5a3919809d5b>.
157. Skuczyński P. Pojęcia i zasady etyki prawniczej – § 1. Wprowadzenie. Etyka zawodów prawniczych. Etyka prawnicza / ред. H. Izdebski, P. Skuczyński. Warszawa : Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis Sp. z o.o., 2006. URL : <https://books.google.pl/books?id=M1VMDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=pl#v=onepage&q&f=false>.
158. Skuczyński P. Zasady i konkurencja w służbie skuteczności. Główne problemy etyki zawodowej komornika sądowego. Etyka zawodowa komornika sądowego / red. A. Marciniak. Sopot : Currenda, 2016. URL : <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mjxw62zogi3damjwguytsoi>.
159. Staszewska E. Charakter prawny służby komorniczej. Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych. A. Marciniak (red.). Sopot : Currenda ; Warszawa : Ośrodek Naukowo-Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej, 2018. 731 s. S. 72, 83.
160. Status prawny komornika sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej : wybrane zagadnienia / red. J. Koczanowski ; [aut.] J. Koczanowski, W. Fill, M. Frańczuk, A.

Mituś, M. Małecka-Łyszczyk, M. Mędrala, A. Surówka, A. Piotrowska. Sopot : Currenda, 2014. 287 s.

161. Sykuna S. Zakaz nieuczciwej konkurencji z perspektywy etyki prawniczej. Gdańskie Studia Prawnicze. 2016. T. XXXVI. S. 397–403.

162. Szerzej K. Bomba. Konstytucyjne uwarunkowania pracy komornika sądowego. Warszawa : Wolters Kluwer, 2020. 408 s.

163. Trubalski A. Samorządy zawodów zaufania publicznego na przykładzie samorządu radców prawnych Perspektywa konstytucyjnoprawna. Studia Iuridica Lublinensia. 2014. Nr 21. S. 230–231.

164. Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. J. Świeczkowski (red.) [aut.] P. Banasik, M. Dziewulska, G. Kuczyński, A. Machnikowska, A. Powałowski, J. Stelina. Warszawa : Wolters Kluwer Business, 2012. 425 s.

165. Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz. G. Sikorski (red.). Sopot: Wydawnictwo Currenda, 2019. 914 s.

166. Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz / red. nauk. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski. Wyd. 2. Wolters Kluwer Polska. Warszawa, 2024. 1648 s.

167. Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz. R. Reiwer (red.). Warszawa: C.H. Beck, 2021. 1368 s.

168. Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski (red.) Warszawa: Wolters Kluwer, 2020. 1648 s.

169. Ustawa z dnia 20 stycznia 2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa. Dz. U. 2011 Nr 34 poz. 173.

URL :
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110340173/U/D20110173Lj.pdf>
 df. (дата звернення: 01.09.2025 р.)

170. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz. U. 2018 poz. 771). URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000771/T/D20180771L.pdf> f. (дата звернення: 01.09.2025 p.).
171. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. 1997 Nr 133 poz. 882). URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971330882/U/D19970882Lj.pdf> df. (дата звернення: 01.09.2025 p.).
172. Verba, O., Vorobel, U., Haichenko, A., & Medvedenko, S. (2024). Enforcement of decisions of national courts in cases of compensation for damage caused as a result of armed conflicts. *Social and Legal Studios*, 7(1), 155-163. <https://doi.org/10.32518/sals1.2024.155>.
173. Waldziński C. P. Sankcje wadliwych uchwał organów samorządu komorniczego. *Monitor Prawniczy*. 2020. № 13. S. 702. DOI: 10.32027/MOP.20.13.5. URL : <https://czasopisma.beck.pl/pl/czasopisma/mop/archiwum/2020/13/sankcje-wadliwych-uchwal-organow-samorzadu-komorniczego>.
174. Wengerek E. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego. Warszawa 1972. S. 114.
175. Wojtyła W. Dobro człowieka celem istnienia i funkcjonowania administracji publicznej – w perspektywie etyki personalistycznej. Wzorce i zasady działania współczesnej administracji publicznej / B. Jaworska-Dębska, P. Kledzik, J. Sługocki (red.). Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2020. 968 s.
176. Wronkowska S. Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa. Wyd. 3, popr. i uzup. Poznań : Przedsiębiorstwo Wydawnicze Ars boni et aequi, 2005. URL : <https://docer.pl/doc/151s00v>.
177. Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna від 27.08.2015 p., SNO 48/15. Legalis. № 1337795. URL :

<http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/sno%2048-15.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

178. Wyrok TK z dnia 14 grudnia 2010 r., K 20/08, Dz. U. z 2010 r. Nr 244 poz. 1636. URL :
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20102441636/T/D20101636TK.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

179. Wyrok TK z dnia 20 stycznia 2004 r. SK 26/03, Dz. U. z 2004 r. Nr 11 poz. 101. URL :
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040110101/T/D20040101TK.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

180. Wyrok TK z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/02, Dz. U. z 2003 r. Nr 212 poz. 2077. URL :
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20032122077/T/D20032077TK.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

181. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego 18 lutego 2004 r., P21/02, OTK-A 2004, nr 2, poz. 9. URL :
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20032122077/T/D20032077TK.pdf>. (дата звернення: 01.09.2025 р.).

182. Zalewski D. Zaskarżanie wyników kontroli w orzecznictwie sądów administracyjnych. Ordynacja podatkowa w praktyce. Rozstrzygnięcia organów podatkowych i skarbowych. VII Konferencja Naukowa (Augustów, 27–28 maja 2013 r.) / P. Dowgier (red.). Białystok : Temida 2, 2014. S. 309–321. S. 312. URL :
<http://hdl.handle.net/11320/7521>.

183. Zbiegień-Turzańska A. Zasady stosowania art. 5 Kodeksu cywilnego. Monitor Prawniczy. 2013. № 21. URL :
<https://czasopisma.beck.pl/pl/czasopisma/mop/archiwum/2013/21/zasady-stosowania-art-5-kodeksu-cywilnego>.

184. Ziemiński Z. Przepis prawny a norma prawna. *Ruch Prawniczy i Ekonomiczny*. 1960. T. 22, z. 1. S. 105–122. URL : <http://hdl.handle.net/10593/19749>.

185. Zimmermann J. *Prawo administracyjne*. wyd. II. Warszawa : Wolters Kluwer Polska; Kraków : Zakamycze, 2006. 586 s.

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дутка І. В. Законодавчі вимоги до виконавців у Польщі. *Наукові перспективи. Серія «Право»*. 2024. № 8 (50). 994 с. С. 603–612. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-603-612](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-603-612). URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/14471/14540>.
2. Дутка І. В. Дисциплінарна відповідальність судового виконавця за законодавством Польщі: поняття та ознаки. *Академічні візії*. 2024. Випуск 38. С. 1–12. DOI : <https://zenodo.org/records/17719379>. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/2420/2286>.
3. Дутка І. В. Повноваження судового виконавця Польщі щодо вчинення невиконавчих дій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. № 41. С. 640–650. DOI : <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.17719379>. URL : <https://nzlulp.org.ua/index.php/journal/article/view/1832/1614>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Дутка І. В. Вимоги до кандидатів на посаду виконавця за законодавством Республіки Польща. *Abstracts of XXXIV International Scientific and Practical Conference «Problems and prospects of global business development»* (August 26–28, 2024). Bilbao, Spain. 141 p. Pp. 59–61. URL : <https://eu-conf.com/en/events/problems-and-prospects-of-global-business-development/>.
5. Дутка І. В. Судовий виконавець Польщі як учасник професійної самоврядної спільноти. *Abstracts of XXIII International Scientific and Practical Conference «Technologies, methods and theories: current problems of science»*.

Plovdiv, Bulgaria (June 09–11, 2025). 247 p. Pp. 116–117. URL : <https://eu-conf.com/en/events/technologies-methods-and-theories-current-problems-of-science/>.

6. Дутка І. В. Виклики кадрової спадкоємності у професії судового виконавця Республіки Польща: від структурного зростання до поколіннєвої кризи. *Proceedings of the XXIII International Scientific and Practical Conference “Latest technologies for the development of science and education”* (June 10–13, 2025). Seville, Spain. 2025. 264 p. Pp. 88–89. URL : <https://isg-konf.com/latest-technologies-for-the-development-of-science-and-education/>.

ПІВНІЧНИЙ АПЕЛЯЦІЙНИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД

вул. Шолуденка, буд. 1, літера А, м. Київ, 04116, (044)230-06-58, inbox@anec.gov.ua

АКТ

реалізації результатів дисертації

ДУТКИ Івана Васильовича на тему

«Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі» у практичній діяльності

Цим актом засвідчую, що результати дисертаційного дослідження ДУТКИ Івана Васильовича на тему «Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», можуть бути використані у практиці Північного апеляційного господарського суду при розгляді справ, пов'язаних із діяльністю державних і приватних виконавців.

На основі аналізу основних результатів зазначеного дисертаційного дослідження встановлено, що автором здійснено ґрунтовне теоретико-практичне дослідження поняття, змісту та особливостей правового статусу виконавця, розкрито елементи цього статусу (повноваження, гарантії, відповідальність), а також проведено порівняльно-правовий аналіз законодавства України та Республіки Польща в цій сфері.

Особливе практичне значення мають положення роботи щодо механізмів контролю за діяльністю виконавців, етичних стандартів професії та відповідальності виконавців. Це сприятиме підвищенню якості здійснення судового контролю у виконавчому провадженні, забезпеченню принципу пропорційності втручання держави в права боржників і захисту прав стягувачів.

Дисертаційне дослідження Івана ДУТКИ є вагомим внеском у розвиток науки виконавчого провадження та практики розгляду судових справ, пов'язаних із оскарженням діянь виконавців, їхньою правосуб'єктністю, відповідальністю та взаємодією зі судом. Запропоновані автором науково обґрунтовані висновки можуть бути використані як у процесі тлумачення норм права, так і для вдосконалення судової практики в частині застосування положень законодавства України з урахуванням кращих європейських стандартів.

Суддя
15.05.2025

Б. О. ТКАЧЕНКО

АКТ
впровадження результатів дисертації
ДУТКИ Івана Васильовича
на тему «Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством
України та Польщі»
у практичну діяльність

Цим актом засвідчую, що, ознайомившись із дисертаційним дослідженням ДУТКИ Івана Васильовича на тему «Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», я підтверджую, що результати цієї праці є вагомим практичним ресурсом для підвищення ефективності моєї щоденної професійної діяльності як приватного виконавця.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний порівняльно-правовий аналіз правового статусу виконавця у системі примусового виконання України та Польщі. Автор ґрунтовно дослідив еволюцію і сучасні підходи до розуміння процесуальної ролі виконавця, охарактеризував специфіку правового регулювання професійної діяльності, гарантії незалежності та дисциплінарної відповідальності.

Отримані Іваном ДУТКОЮ результати мають істотне значення як для правотворчості, так і для правозастосування. Особливу практичну цінність становлять рекомендації автора щодо вдосконалення національного законодавства України з урахуванням позитивного досвіду Республіки Польща у сфері організації та функціонування інституту виконавців. Такі пропозиції дозволяють забезпечити баланс між інтересами різних суб'єктів виконавчого провадження, підвищити прозорість і довіру суспільства до інституту приватного виконавця.

Результати дослідження Івана ДУТКИ вже застосовуються мною у професійній практиці, зокрема під час організації взаємодії з органами судової, виконавчої влади, застосування норм дисциплінарного законодавства та обґрунтування процесуальних дій в аспекті захисту професійних прав виконавця.

Вважаю, що практична реалізація результатів цього дослідження сприятиме вдосконаленню діяльності як державних, так і приватних виконавців в Україні. Викладені у дисертації науково обґрунтовані пропозиції щодо гармонізації законодавства з європейськими стандартами заслуговують на впровадження як у щоденній діяльності виконавців, так і на рівні правотворчості. Водночас ці напрацювання слугуватимуть основою для подальших досліджень у сфері порівняльного виконавчого права та інституційної реформи інституту виконання.

Приватний виконавець
виконавчого округу
Київської області

КУЗЬМЕНКО О.С.

АКТ

впровадження результатів наукових розробок дисертаційного дослідження Дудка І.В. на тему «Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі» у діяльність Навчально-наукового інституту управління, технологій та правових наук Національного транспортного університету

За висновком експертизи дисертаційної роботи Дудка І.В. «Правовий статус виконавця у виконавчому провадженні за законодавством України та Польщі», здійсненої фахівцями Навчально-наукового інституту управління, технологій та правових наук Національного транспортного університету, встановлено наступне:

1. Дисертаційна робота Дудка І.В. має вагомe теоретичне та прикладне значення для подальшого розвитку теоретичних уявлень про правовий статус виконавця у виконавчому провадженні, удосконалення категоріального апарату, поглиблення порівняльно-правових студій щодо статусу державних і приватних виконавців України та судових виконавців Республіки Польща, а також для підготовки дисертацій, монографій, наукових статей і аналітичних доповідей, присвячених проблематиці організації та функціонування інституту примусового виконання рішень.
2. Теоретичні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при розробленні й оновленні навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Виконавче провадження», «Цивільне процесуальне право України», «Судові та правоохоронні органи», «Європейські стандарти виконання судових рішень», а також при підготовці програм підвищення кваліфікації виконавців, суддів та працівників органів юстиції, що сприятиме формуванню цілісного уявлення про правовий статус виконавця й імплементацію європейських підходів до його організації.

Заступник директора ННІУТІН

Катерина ДОБКІНА